EDITURA UNIVERS

178
1971

B. TRAVEN

VIZITĂ NOCTURNĂ

B. Traven este autorul a şaisprezece romane, dintre care cele mai cunoscute sînt *Vasul morţii* (tradus în româneşte) şi *Comoara din Sierra Madre*, precum şi al cîtorva volume de povestiri, care i-au adus faima mondială.

Lumea înfăţişată de Traven este aceea a celor lipsiţi de patrie, a aventurierilor urmăriţi de ne-noroc, aşa cum autorul însuşi a fost adeseori, iar în volumul *Vizită nocturnă*, aceea a indienilor din Mexic, pentru care dovedeşte o rară simpatie şi înţelegere.

B. TRAVEN ● VIZITĂ NOCTURNĂ

Lei 3,50

COLECŢIA MERIDIANE

Desenul copertei de
Şerban Gabrea

B. Traven
NACHTBESUCH IM BUSCH
Diogenes Verlag

B. Traven

Vizită nocturnă

În românește de
CORNELIU GOLOPENȚIA

Editura UNIVERS

București — 1971

MEDICUL BANDIŢILOR

ÎNTR-O NOAPTE, cineva bătu în peretele subţire, din scînduri, al bungalowului în care locuiam. N-aveam ceas, dar, după poziţia lunii, trebuie să fi fost puţin după miezul nopţii. Mă aflam într-un sat indian, vestit în întregul ţinut ca un cuib de bandiţi.

E adevărat însă că, în Mexic, la ţară, nu eşti nicăieri în siguranţă mai mare decît în mijlocul bandiţilor ; mai ales dacă — nefiind indian şi nici metis — îţi vezi de treabă şi nu te interesezi de ceea ce fac oamenii din jurul tău şi în ce fel îşi duc viaţa. În afară de asta, am aflat că poţi fi foarte liniştit în asemenea vecinătate, dacă fiecare sătean ştie că n-ai decît nişte cizme găurite, nişte cămăşi rupte şi un pantalon care nu mai e bun nici măcar de cîrpit cu el un alt pantalon. Pe

deasupra, mai poţi avea şi cîţiva pesos, niscaiva cărţi şi chiar o rablă de maşină de scris hodorogită, cu caractere americane.

Dar, bandiţi sau nebandiţi, oamenii care locuiau acest sat nu m-au lăsat să mor de foame. După ce m-am dus de rîpă cu ferma de bumbac, pentru că insectele mi-au prăpădit recolta, distrugînd, în mai puţin de douăzeci şi patru de ore, nouă luni de speranţă şi de muncă, stăteam acolo amărît şi fără vlagă şi priveam la cerul albastru. Tocmai îmi încolţeau în minte întrebările chinuitoare : „Ce-o să mănînc ?", „Ce-o să beau ?" „Încotro s-o apuc ?", cînd au apărut în bungalowul meu doi oameni din sat, care mi-au cerut să-i învăţ englezeşte. M-au întrebat cît cer pentru asta. Le-am spus că, pe fiecare, îl va costa ora cîte douăzeci de centavos. Fiecare mi-a plătit cîte zece ore înainte şi aşa mi-am putut cumpăra porumb, ca să-l semăn pe ogorul pe care avusesem bumbac şi care fusese distrus ; pentru porumb, vremea era tocmai potrivită, fiindcă prima perioadă a ploilor avea să urmeze curînd.

Apoi, după aceştia doi, au mai apărut alţi zece ; nu-mi puteam da seama de ce toţi sătenii voiau să înveţe englezeşte tocmai atunci ; iar de venit, veneau şi nu prea ; dar de plătit, plăteau cu cea mai mare punctualitate. Şi în felul acesta eram mulţumiţi unii de alţii. Or, acestea fiind faptele, la ce

era să mă frămînt dacă sînt bandiți sau nebandiți! Ei mă lăsau pe mine să trăiesc, iar eu pe ei.

În Mexic, la țară, cînd auzi că ți se bate în ușă, noaptea, experiența și sfaturile bune te învață că e înțelept să nu faci nici un zgomot, ba, dacă poți, să-ți ții chiar și respirația, dar în nici un caz să nu răspunzi. Se întîmplă, ca după o bătaie în ușă, să deschizi pentru a vedea cine e, căci s-ar putea să fie factorul poștal care-ți aduce o sută de dolari. Dar de îndată ce ai ieșit în prag, auzi pocnind o împușcătură, sau poate o jumătate de duzină de împușcături, și te întorci în casă fie singur, fie urmat de o duzină de flăcăi, fie sănătos și nevătămat, fie îngreunat cu cîteva boabe de plumb.

Vitejia, o fi ea o mare virtute pe cîmpurile de luptă, unde națiunile își lustruiesc onoarea mînjită a stemelor, dar vitejia în Mexic, în anumite locuri și la anumite ceasuri, e, de cele mai multe ori, dovada netăgăduită a unei prostii înnăscute și fără leac. Aici nimeni nu e obligat să fie jongler, ca să prindă cu dinții gloanțele care zboară încoace și încolo. Pentru asta există circurile.

În ce mă privește, se scurseseră mult prea mulți ani de cînd cutreierasem lumea în lung și în lat cu un circ ambulant, așa încît îmi pierdusem îndemînarea, și cînd am auzit că se bate în perete, am stat tot atît de tăcut, ca o comoară îngropată în

pămînt. Dar s-a bătut din nou, mai tare şi cu mai multă insistenţă. Nu mai ştiu acum dacă am început să tremur şi mi-a ţîşnit sudoarea rece din pori, dar cred că nu. Căci dacă lucrurile au ajuns pînă acolo, ca să ţi se bată noaptea în uşă şi ca această bătaie să fie tot mai insistentă, atunci nu-ţi mai foloseşte la nimic dacă te trec năduşelile de frică, pentru că e stabilit precis ce trebuie să ţi se întîmple, indiferent ce ar fi. Şi e foarte bine dacă atunci îţi economiseşti sudoare, frică şi speranţă, ca să nu rişti să fii înjurat de viermi, că nu le-ai adus destulă grăsime şi muşchi.

După ce s-a mai bătut de cîteva ori cu putere în perete, am auzit şoptindu-se. Judecînd după vocile distincte care răzbăteau pînă la mine, trebuie să fi fost cel puţin trei bărbaţi. Glasurile le erau puternice şi nemiloase. Se vedea bine că ştiau ce vor.

Apoi i-am auzit cum îşi tîrşeau paşii spre uşă. Le distingeam mersul greoi pe pămîntul nisipos; doi păreau a avea cizme scurte, iar al treilea, sandale. În orice caz, viaţa mea se prelungea în funcţie de numărul paşilor ce trebuiau făcuţi pentru a ajunge la uşă. Am chibzuit dacă aş fi putut fugi.

Ca toate casele de lemn de acest fel, din Mexic şi din Sudul Statelor Unite, bungalowul avea de fiecare parte cîte o uşă. Eu blocasem însă uşile cu

bîrne groase ; iar acestea nu puteau fi scoase fără zgomot ; or, la cel mai slab sunet, cei ce mă căutau ar fi fost tocmai în fața acelei uși prin care aș fi vrut să fug. Pe urmă m-am gîndit la vreun șiretlic, un remediu care, ales cu iscusință, să mă salveze. Prea fusesem însă trezit dintr-o dată din somn ca, în acele puține clipe, să-mi dea prin gînd vreun mijloc care să-mi fie de folos. Apoi, pentru a administra remediul salvator, trebuia în primul rînd să-i văd pe acei oameni și să aflu ce vor. Revolver sau altă armă de foc nu aveam în casă. Nici nu prea folosește dacă ai așa ceva. Se poate ca, printr-o întîmplare fericită, să-i împuști pe toți trei. Dar ăsta e lucrul cel mai puțin important. Mult mai important și mai dificil este să poți ieși din sat după ce ai omorît trei locuitori, să ieși teafăr dintr-un sat despre care știi bine că e un cuib plin de bandiți. Am considerat adesea că ești în mai mare siguranță cînd n-ai revolver. În cazul acesta nu ești obligat să fii viteaz. Vitejia e întotdeauna rău răsplătită. În război supraviețuiesc întotdeauna cei ce merg încet ; cei cu adevărat viteji rămîn pe cîmpurile de luptă, întru slava celor care se întorc în patrie pe sub arcurile de triumf.

Oamenii se aflau, în sfîrșit, la ușă. Casa era construită pe pari, din cauza torențialelor ploi tro-

picale. De aceea, la uşă se ajungea suind nişte trepte.

I-am auzit tropăind pe trepte. Dar, pentru că acestea nu erau prea largi, unul singur părea să fie în faţa uşii, pe cînd ceilalţi doi erau în urma lui.

Omul din faţa uşii bătu tare şi, judecînd după intensitatea loviturii, o făcu sau cu mînerul revolverului sau cu patul puştii. Şi, pentru că bătutul nu dădea rezultate, începu să strige:

— *Oiga, hombre*[1], sculaţi-vă, deschideţi! Vrem să vorbim cu dumneavoastră!

Asta era o dovadă că ştiau sigur că sînt acasă, altfel n-ar fi strigat.

Dar ei stăruiau atît cu bătutul cît şi cu strigatul. Eu însă nu mă mişcam, nici măcar nu clipeam.

Apoi s-au sfătuit din nou. I-am auzit tropăind pe scări în jos şi tîrşindu-şi picioarele prin nisip. Am crezut că s-au convins, în sfîrşit, că nu sînt acasă. M-am înşelat însă, aşa cum te înşeli întotdeauna cînd crezi ceva.

Ei au mers cîţiva paşi, apoi s-au oprit în dreptul peretelui unde era priciul pe care dormeam şi au început să strige şi să bată cu toată puterea. Acum eram lămurit. Unul dintre ei cunoştea chiar şi topografia casei, altfel, de unde ar fi ştiut în

[1] Ascultaţi, omule (span.).

care parte a bungalowului dormeam? Nu mi-a mai rămas nimic de făcut, decît să admit că sînt în casă. M-am pregătit, așadar, să privesc în ochiul rece al morții, fără să-mi tremure măcar un fir de păr. Desigur că o asemenea moarte nu avea nimic glorios în ea; pe nimeni n-avea să-l intereseze faptul că am primit moartea zîmbind rece și ironic; în primul rînd, nimeni n-avea să vadă, pentru că era noapte, iar în al doilea rînd, nu se afla de față nici un reporter sau istoriograf, care să relateze posterității cît de nobil m-am comportat în ultima clipă a vieții. Pe bandiți nu-i interesează cîtuși de puțin dacă iei o atitudine demnă sau îți clănțănesc dinții de spaimă. Nici călăii nu dau atenție acestui lucru. E o simplă chestiune profesională, prozaică și necesară, ca orice afacere și tocmai de aceea neinteresantă în amănuntele care nu au, nemijlocit, ceva comun cu ea.

Desigur că nu m-am sculat chiar atît de repede de pe patul meu de scînduri, așa cum se așteptau cei ce mă strigau. Pentru că fiecare minut de întîrziere, era un minut smuls morții. Am spus apoi, somnoros:

— Hei! voi, cei de afară, ce dracu s-a întîmplat? *Caray*[1]... fire-ați blestemați, catîrilor, nu poate omul să doarmă o noapte liniștit în cloaca

[1] Ei comedie... (span.).

asta plămădită din mutre de draci și pene de vulturi! Ce gașcă de bețivani dă tîrcoale colibei mele? N-am pic de *tequila* [1] în casă și, apoi, vreau să dorm. Duceți-vă la dracu, sămînță împuțită!

Zbieram tot mai tare, vorbind intenționat cu mînie și ciudă, pentru că, dacă tot erau acestea ultimele cuvinte pe care le rosteam pe pămînt, voiam să fie spuse măcar cu ardoare, ca forța și energia lor să-mi înfrumusețeze ultima rugăciune, pentru ca eternitatea să fie mai puțin plicticoasă.

Unui om încă amețit de somn, nimeni nu-i ia nimic în nume de rău, mai ales atunci cînd această trezire pripită e dorită atît de stăruitor. Și oamenii aceștia de aici păreau cu adevărat că doresc să mă trezesc. Pentru că, după ce m-au auzit răspunzînd, tonul lor dur a devenit mai blînd. Poate au crezut într-adevăr că nu sînt acasă și că trebuie să plece fără să-și fi dus la bun sfîrșit treburile.

În cele din urmă, unul începu să vorbească.

— Ascultați, *señor*, veniți o clipă pînă la ușă, trebuie să discut cu dumneavoastră un lucru foarte important și urgent!

În cuvintele lui vibra o adîncă rugăminte. Indienii și metișii n-au noțiunea timpului. Cînd le

[1] Rachiu (span.).

stă ceva pe suflet, vin la orice oră din zi sau din noapte.

Puteam să bănuiesc desigur că, îndărătul acestei invitații de a ieși la ușă, se ascunde și un șiretlic, pentru a îndeplini cu mai multă ușurință ceea ce își puseseră în gînd să-mi facă. Dar despre orice ar fi fost vorba, n-aveam încotro, trebuia să deschid. La urma urmelor, dacă ar fi vrut, ar fi putut oricum să spargă ușa.

— *Hallo, señores*, i-am întîmpinat eu somnoros, rezemîndu-mă de stîlpul ușii, cu ce pot să vă ajut ?

Era lună și puteam să-i văd foarte bine pe bărbații care stăteau în preajma treptelor, chiar dacă nu le puteam recunoaște fețele, pentru că le umbreau pălăriile mari. Erau trei bărbați zdraveni, îmbrăcați numai în pantaloni și cămăși de bumbac cu guler răsfrînt ; haină n-aveau. Unul dintre ei purta jambiere de piele și cizme galbene, cu tocurile înalte, foarte scîlciate. Altul avea cizme de piele cenușie, plesnite ici și colo, iar al treilea purta, după cum mă lăsase să bănuiesc pasul lui ușor, sandale încălțate pe piciorul gol.

Cei doi, care erau încălțați cu cizme, țineau fiecare cîte o pușcă în mînă ; unul dintre ei mai avea și un revolver înfipt în șerpar, la spate.

Şerparele le erau împănate pînă la refuz cu gloanţe, numai cel cu sandale avea doar o *machete*[1] în mînă.

Omul acesta care purta o *machete* părea a mă cunoaşte. Şi eu aveam impresia că l-am văzut cu diverse prilejuri prin sat, pe cînd ceilalţi doi îmi erau cu desăvîrşire necunoscuţi.

Avem uneori şi instinct. Şi nicăieri nu se dezvoltă mai bine acest instinct, decît într-o viaţă în care trebuie să te bizui necontenit pe instinctul cel bun şi în care, prea adesea, este singurul mijloc de apărare la îndemînă. Acest instinct mi-a dat surprinzător de repede certitudinea, că omul cu *machete* a venit cu intenţii bune la mine şi că nici ceilalţi doi nu-mi vor viaţa şi nici avuţia, ci doar să le dau o mînă de ajutor.

Poate nici măcar n-a fost instinctul cel care mi-a trădat intenţiile oamenilor, ci pur şi simplu faptul că am intuit gîndurile omului cu *machete*, în aceeaşi clipă în care el se străduia să le îmbrace în cuvinte. Indianul mi-a spus :

— *Señor, tenga la bondad, por favor,* nu vreţi să fiţi atît de bun şi să veniţi cu noi, pînă la mine, acasă ? Il am acolo pe nepotul meu, care zace. Nu ştiu ce-i cu el. Mi-a fost adus acasă

[1] Cuţit pentru junglă (span.).

bolnav. Nu se poate trezi. Vă rugăm frumos, să mergeți cu noi, să vedeți, dacă nu cumva îl puteți ajuta !

— Dar ce are ? am întrebat eu.

— Tocmai asta nu știm nici noi, *señor*, și de aceea vă rugăm să veniți cu noi, să vedeți ce-i cu el.

Cel mai apropiat medic locuia la mai bine de patruzeci de mile depărtare. Dacă l-ar fi chemat, ar fi avut nevoie de cel puțin trei zile pentru drum, și asta numai călare, și ar fi cerut cu siguranță cel puțin o sută de pesos, sumă ce ar trebui pusă pe masă înainte ca el să se urce în șa. Și care dintre acești oameni ar putea să plătească o sută de pesos ? Gratuit nu vine medicul, nici acesta și nici altul. Înainte de toate e negustor și, în al doilea rînd, nici pe departe nu e numai medic ; căci nu-l păsuiește nimeni cu plata chiriei și, dacă nu-și achită punctual contul la brutar și la zarzavagiu, atunci, în luna următoare, cu siguranță că nu i se dă nici măcar un kilogram de cartofi pe datorie. Cine nu poate să plătească, trebuie sau să moară, sau să încerce să rămînă în viață, fără medic. Probabil că de aceea majoritatea mexicanilor trăiesc atîta, încît ajung la peste nouăzeci de ani și nici un registru parohial nu-și mai poate aminti cînd s-au născut, firește, afară doar dacă la o încăierare nu le ră-

peşte un glonţ suflarea şi o duce atît de departe, încît să n-o mai poată prinde iar.

Aveam o cutie nenorocită de carton, în care, odată, cine ştie cînd, trebuie să fi fost împachetaţi nişte pantofi, care desigur că n-au fost ai mei, pentru că încălţămintea mea era mult mai veche. Această cutie, indiferent care ar fi fost primul ei rost, îmi servea ca trusă sanitară. Desigur că trusa mea sanitară nu trebuie imaginată ca, de pildă, o trusă de *first-aid*[1] a fabricii de automobile Henry Ford din Dearborn. Nu era atît de desăvîrşită. Cutia mea sanitară de carton conţinea şi unele medicamente. Dar, în afară de aceste medicamente, se mai găseau în ea : ustensile pentru cusut, nasturi pentru pantaloni, o panglică uzată pentru maşina de scris, cîteva lame întrebuinţate, un tub stors de pastă de dinţi, un cîrlig mare şi două cîrlige mici pentru prins peşte, cinci tăieturi din ziare, un briceag a cărui lamă mare era ruptă, cea mică însă, în afara faptului că era ruginită, era încă bună, sfoară de diverse grosimi, patru şuruburi, cîteva cuie, un ciot de creion, un stilou din care curgea cerneala, dintele rupt al unui măgăruş, solzii cornoşi ai unui şarpe cu clopoţei şi încă vreo cîteva obiecte,

[1] Prim-ajutor (engl.).

despre a căror natură sau utilitate nu-mi mai aduc aminte exact.

Cînd eram tînăr, îmi purtam tot avutul pămîntesc înfundat în buzunarele pantalonilor și ale hainei, pentru că trebuia să fiu în permanență gata de plecare, oriunde m-aș fi aflat. Cum, între timp, am devenit mai înstărit, îmi păstram averea în acea cutie nenorocită de carton, care putea fi într-o clipă închisă. Desigur că felul meu de viață s-a mai schimbat din cînd în cînd, dar numai temporar. Și acuma încă, trebuia să fiu pregătit de drum, la orice oră din zi sau din noapte.

Prin urmare, chiar dacă acei domni cu puștile lor gata să tragă nu mi-ar fi spus că sînt dorite neîntîrziat și stăruitor cunoștințele mele medicale, eu tot mi-aș fi luat la drum cutia sanitară. Făceam asta instinctiv și din experiență. Căci mi s-a mai întîmplat să cred că plec de acasă doar pentru un ceas și să mă trezesc că am debarcat, sau, uneori, eșuat pe un alt continent. Asemenea experiențe te fac prevăzător și tocmai de aceea, port în permanență, pentru orice eventualitate, bine ferite în buzunarul stîng de la spatele pantalonului, periuța de dinți, ustensilele de ras și o busolă mică.

De unde puteam să știu unde voi ateriza, după ce îmi voi lua acum zborul cu aceste trei păsări de noapte ?

— E trusa dumneavoastră medicală ? m-a întrebat unul dintre bărbați, aruncîndu-și în așa fel arma după umăr, încît trăgaciul să-i fie la îndemînă iar patul puștii la spate.

— Da, e trusa mea sanitară, am confirmat eu și bărbații au mormăit ceva care suna a satisfacție.

— Atunci, la drum, a mai spus unul dintre ei. Am pus zăvorul de lemn la ușă și apoi am pornit.

N-aveam nici cea mai vagă idee încotro trebuia să ne îndreptăm. Căci nu se pomenise nimic despre asta. În ce mă privește, n-avea nici un rost să întreb încotro vom merge ; căci fie că trebuia să ne ducem în Honduras sau la Alberta, în Canada, tot nu eu eram acela care avea să hotărască, ci avea să-mi fie spus de către cei care aveau puștile, fără ca să pot crîcni. Întotdeauna acela care are pușca are dreptul să comande și întotdeauna acela care nu are pușca are obligația să asculte. Este orînduit așa încă de cînd cu sabia de foc a arhanghelului pus să păzească scîrțîitoarea poartă a paradisului. Realizare epocală, să alungi doi oameni goi din grădina de zarzavat, atunci cînd

paznicul roteşte o spadă de foc, pe cînd cei doi, striviţi de povara vinii lor, nu au în mîini altă armă, decît propria lor ruşine, o frunză desprinsă din sumara lor îmbrăcăminte şi resturile plăcintei de mere, purtătoarea întregii vini! Ce puteau face decît să asculte, şi nu le-a folosit nici măcar faptul că erau două prototipuri, provenite din atelierele particulare pentru modelarea artistică a lutului. Dacă şi ei ar fi avut o sabie sau o mitralieră, atunci desigur că totul ar fi decurs altfel şi concepţia noastră despre a porunci şi a asculta ar fi fost alta. Cred că acum se înţelege bine de ce am pornit în acea noapte, în tovărăşia celor trei bărbaţi, fără să mă vait şi chiar fără să întreb încotro aveam să mergem. Acolo unde nu ai nici un cuvînt de spus, trebuie să laşi totul în voia sorţii.

Nu mergeam prin mijlocul satului, ci ne aţineam într-una pe lîngă colibele din marginea lui. Cîinii lătrau înfiorător din toate părţile. Chiar şi aceia care nici nu ne vedeau, nici nu ne auzeau, tot lătrau pînă răguşeau, numai pentru a nu lăsa toată plăcerea doar celorlalţi. În sat, era iadul pe pămînt, pentru că lătratul neîncetat al cîinilor a trezit găinile, care cotcodăceau şi ele, şi pe măgari, care le ţineau isonul. Dintre locuitori, însă, nici unul nu se aventura în faţa colibei să vadă ce se întîmplă. Cîinii indienilor, în schimb,

dacă unul face începutul, latră o jumătate de noapte, fie că o ceată de bandiți se furișează în jurul caselor, fie că un măgar somnoros rătăcește prin sat, fie că o pisică aleargă după un șoarece, fie că e lună, sau chiar dacă nu se întîmplă nimic.

După ce am lăsat în urma noastră ultimele case, am mers o bucată bună de drum prin hățișul scund de junglă, am străbătut apoi o porțiune de pădure deasă și am ajuns, în sfîrșit, în fața unei barăci.

Coliba avea în față o grădină de flori, înconjurată cu gard, iar pe cele două părți, răzoare bine îngrijite, cu zarzavaturi și legume, așa cum am putut distinge ușor în lumina clară a lunii. Casa nu părea a fi cîrpăcită din scînduri vechi și nu era acoperită și bătută în cuie cu zdrențe, rogojini prăpădite și piei, așa cum arătau de obicei cele mai multe din sat. Încă de afară dădea impresia unei curățenii sclipitoare. Pe prispă erau înșirate o sumedenie de oale cu flori, iar în lădițe, în găleți și în bidoane de petrol goale creșteau palmieri pitici și plante ornamentale tropicale. Buna impresie pe care mi-a făcut-o exteriorul, a sporit și mai mult, cînd am intrat. Nu numai în sat, ci în toată regiunea, nu izbutisem să văd o casă atît de îngrijită și de bine mobilată. Un fermier american înstărit din Texas, Arizona sau

din Coahuila sau Sonora, căruia îi place curățenia și confortul, nu putea avea o casă mai arătoasă și mai plăcută, ca aceasta în care mă aflam. N-am știut, și nici n-aș fi crezut, că în această regiune poate să trăiască o familie atît de simplă care să fie în stare să țină atîta ordine și să facă atît de îmbietoare o locuință.

Oamenii aveau paturi de fier vopsite cu lac alb, aveau scaune adevărate, cîteva balansoare, o cuvertură bună pe masă, tablouri mari, înrămate, agățate pe pereți : Lohengrin, șezînd pe marginea patului cu Elsa, Othello, rostindu-și tiradele bombastice despre țări îndepărtate și monștrii sălbatici, Porfirio Diaz [1] în uniformă strălucitoare de general, ieșirea lui Hidalgo, eroul independenței mexicane, din satul Dolores, Sfînta Fecioară din Guadelupa și o mulțime de fotografii mari și mici, reprezentînd unchi și mătuși, bunici, perechi, copii participanți la prima comuniune, toți membri ai familiei.

Nu-ți puteai imagina că ar exista ceva mai pașnic, mai cumsecade și mai demn de stimă, decît această casă și familia care o locuia. Cine locuia într-o asemenea casă și era în stare să păstreze atîta curățenie și ordine nu putea fi de-

[1] Porfirio Diaz (1830—1915), general și politician mexican.

cît un cetățean care sprijină și susține fundamentul statului.

Însă o viață plină de experiență, te învață în școala ei dură dar convingătoare, că lucrurile nu trebuiesc luate niciodată orbește, la suprafață, așa cum apar ele. Există plante minunate în pădurea mexicană, care te ademenesc să le privești mai de aproape, dar dacă pui mîna pe ele, sau le atingi din greșeală, te trezești cu erupții pe care poți să le doftoricești cîte douăsprezece luni după aceea, ungîndu-le cu alifii, și încă nu ai siguranța că ai scăpat de ele.

Tot acest aspect cuviincios și onorabil al casei nu mă făcea să uit nici o clipă măcar că trei bărbați mă momiseră să vin aici, trei bandiți care ar fi fost destul de dubioși și în cazul cînd n-ar fi avut asupra lor puști încărcate și șerpare împănate cu gloanțe.

Cu nici o vorbă și nici un gest n-am dat în vileag faptul că îmi devenise clară legătura dintre aspectul mai mult decît cuviincios al casei și cei trei flăcăi înarmați. Priveam în așa fel totul, de parcă nici n-ar fi existat altă posibilitate. Mă uitam la tablourile de pe pereți, ca la capodoperele dintr-o galerie și, pentru a da oamenilor iluzia că le admir, am spus :

— Foarte frumoase tablouri, pictate de maeștri celebri.

Dar pe cînd spuneam asta, examinam cu mare grijă tot ce era de văzut în încăpere. Am privit cu atenție ferestrele, coborîndu-mi ochii în timp ce ridicam capul, de parcă m-aș fi uitat la tablouri. Ferestrele însă erau bine astupate, nici o rază de lumină nu străbătea afară în noapte și erau puține speranțe de a putea sări printr-o fereastră, în caz că ar fi devenit necesar. Două uși duceau afară din încăpere, dar nu afară de tot, ci în alte două camere.

Cei doi oameni cu puștile se așezară în așa fel pe scaune, încît fiecare se afla în dreptul unui uscior. Își înfipseseră puștile între genunchi și își răsuceau țigări.

În timp ce-și umezea cu vîrful limbii foaia de porumb în care își răsucise tutunul, unul dintre ei îmi arătă cu piciorul un scaun liber, spunînd:

— Așezați-vă, *señor!*

M-am așezat și am continuat să privesc prin cameră, dar cu acel aer al omului care se uită în jur fiindcă n-are altceva de făcut sau de văzut.

Dușumeaua era acoperită din belșug cu *petates*[1] groase. Rogojinile erau galbene și noi. Acolo unde nu se îmbinau perfect, am putut vedea că podeaua era frecată lună și era curată ca o pînză de in proaspăt spălată. Într-un colț se afla un

[1] Rogojini (span.).

mic altar, cu o icoană a Maicii Domnului, iar în fața ei, într-un pahar cu ulei, plutea o luminiță. Trei rozarii ieftine spînzurau de colțurile icoanei, iar în stînga și în dreapta ei, mai erau cîte șase iconițe, încadrate în rame ieftine și lipsite de gust. În mijlocul mesei, acoperită cu o cuvertură de bumbac viu colorată, trona o lampă cu petrol. Cred că trecuseră cel puțin paisprezece luni de cînd nu mai văzusem o lampă cu petrol veritabilă ; căci, în tot satul, nu avea nimeni, și cu atît mai puțin eu. Și, fără îndoială, lampa cu petrol a fost aceea care, la intrarea în încăpere, mi-a făcut, imediat și în modul cel mai viu, impresia că sînt în casa unor oameni înstăriți. Pe masă se mai aflau : o fructieră din sticlă roșietică, ale cărei margini erau modelate în forme florale, iar piciorul ornamentat era de metal, și o ceașcă dintr-acelea ce pot fi cîștigate întîmplător într-un cort de bîlci, în care, pentru zece cenți, ai prilejul să arunci cinci bile într-o țintă, pînă cînd un negru viu cade într-un butoi cu apă, sau într-un alt cort, în care, de asemenea pentru zece cenți, poți să arunci, tot în obrazul unui negru viu, două ouă crude.

Îndată după intrarea noastră în cameră, omul cu *machete* a trecut într-o altă încăpere, închizînd bine ușa în urma lui. Din cînd în cînd, auzeam discutîndu-se în surdină ; asta din cauza pereților

făcuţi din scînduri subţiri — cum sînt, de altfel, peste tot, aici.

După cîtva timp, a revenit în camera în care ne aflam noi. Avea într-o mînă o sticlă, iar în cealaltă, un păhărel. Umplîndu-l şi întinzîndu-mi-l, îmi spuse :

— Să bem mai întîi o înghiţitură.

Eu am răspuns :

— *Salud* [1], şi l-am dat pe gît.

Băutura se scurse caldă şi plăcută pe gîtlej şi atunci m-am gîndit că, acolo unde eşti tratat cu o *tequila* atît de bună, în orice caz nu te aşteaptă moartea şi duşmănia, deoarece ar fi păcat să risipeşti un *anejo* [2] atît de bun pentru un ins pe care vrei să-l trimiţi pe lumea cealaltă.

Păhărelul a fost umplut iar şi a făcut înconjurul.

— Încă unul mic, mic de tot, ca să trosnească urechile ? întrebă omul cu bunăvoinţă.

— *Como no* [3], am răspuns eu, şi el îmi mai turnă o duşcă zdravănă.

Dar eu am fost singurul care a avut dreptul să bea de două ori. Nici păzitorii uşii, nici chiar bunul om însuşi, n-au mai primit o a doua porţie.

[1] Noroc (span.).
[2] Băutură tare (span.).
[3] Cum să nu (span.).

— Ei da, spuse indianul, în timp ce astupă sticla, înşurubă cu evlavie dopul şi o aşeză lîngă păhărel, pe masă : Acum să trecem la treburile noastre !

Se ridică, deschise încet uşa prin care venise şi-mi făcu semn cu mîna să-l urmez.

Cei doi bărbaţi, cu puştile între genunchi, rămaseră pe scaun, lîngă uşă. Curios, acum, dintr-o dată, aveam sentimentul că cei doi nu mă păzeau pe mine şi nici nu trebuiau să mă împiedice pe mine, dacă eventual aş fi vrut să fug ; ei şedeau acolo, în imediata apropiere a uşii, înarmaţi, pentru a-i ocroti pe cei dinăuntru, împotriva cuiva care ar veni dinafară. Convingerea asta mi-a fost întărită şi de faptul că cei doi, după ce şi-au şoptit ceva, unul dintre ei s-a dus afară şi s-a aşezat pe o treaptă, pe cînd celălalt a rămas înăuntru şi s-a aşezat în aşa fel încît să nu fie văzut de careva, care ar intra pe uşă, dar el să-l aibă în imediata bătaie a puştii. L-am urmat aşadar pe cel care a deschis uşa spre a doua cameră.

În încăpere ardea o lampă mai micuţă, care împrăştia o lumină slabă. Omul se întoarse în prima cameră, luă lampa de pe masă şi lumină odaia.

Două femei ședeau în balansoare. Amîndouă aveau *rebozo*[1] și o purtau înfășurată peste cap și în jurul gîtului, pentru că acum noaptea, se făcuse răcoare. Amîndouă femeile erau indiene, curat îmbrăcate, iar ca fel de a vorbi și a se purta — cum am putut repede constata — pe deplin egale soției unui proprietar mexican de *rancho*, de stare mijlocie.

Una dintre ele părea relativ tînără. După cum am auzit de îndată, era soția omului cu *machete*. Cea de a doua era mai în vîrstă ; trebuie să fi fost sau mama celei dintîi sau mama soțului acesteia. Camera era dormitorul celor tineri. Faptul că și în prima încăpere se găseau două paturi, te îndemna să bănui că aici locuiau mai multe persoane, în caz că și acele paturi erau folosite, ceea ce desigur nu puteam să ghicesc.

Femeile s-au ridicat din balansoare și mi-au urat prietenos și cu politețe :

— Bună seara, *señor* !

Apoi mi-au dat mîna și s-au așezat din nou. M-am uitat prin încăpere și am observat într-o parte, întins pe o rogojină, un flăcău, care era acoperit pînă sub bărbie cu o pătură de lînă.

[1] Broboadă (span.).

Faţa îi era foarte palidă ; atît de palidă cît poate fi faţa unui indian. Dar obrazul era rotund, ceea ce m-a făcut să bănuiesc că nu era bolnav de mult timp, ci că, mai curînd, era grav rănit. Nu se mişca de loc ; părea mort.

— E tînărul despre care v-am vorbit, spuse gazda şi aşeză lampa pe un scaun chiar lîngă culcuşul bolnavului.

— Dumneavoastră, cu siguranţă îl veţi putea ajuta pe băiat, *señor*, spuse femeia mai tînără. E nepotul meu şi vom fi tare îndureraţi dacă s-ar prăpădi. De cînd singurul nostru fiu şi-a pierdut viaţa într-un schimb prostesc de împuşcături, l-am socotit pe el fiul nostru. Vă vom mulţumi într-adevăr din toată inima, dacă veţi putea face ceva să rămînă în viaţă. Dintre toţi copiii familiei noastre, e ultimul care ne-a rămas. Toţi ceilalţi au murit, ba împuşcaţi, ba înjunghiaţi la alegeri, cu toate că nici unul dintre ei n-a urmărit o slujbă pentru sine. Au făcut-o întotdeauna pentru alţii, şi asta pentru că s-au amestecat în sforăriile politice.

Femeia nu plîngea, dar o durere adîncă vibra în cuvintele ei. Cea bătrînă oftă de cîteva ori.

În ultimele luni însă, în districtul acesta nu avuseseră loc alegeri. Răfuielile electorale, de asemenea, nu se desfăşurau aici, în sat, ci în oraşul de reşedinţă al districtului unde, fireşte, toţi bărbaţii şi flăcăii din satele înconjurătoare se duceau

călări ca să poată gusta din plin împuşcăturile, uralele pe străzi şi strîngerile de mînă ale candidaţilor pe care îi purtau pe umerii lor prin oraş. Niciodată nu se întorceau acasă vii, toţi cei care se duseseră călări la discursurile electorale. De fiecare dată, rămîneau doi sau trei, sau chiar o duzină, pe cîmpurile bătăliilor electorale.

Dar cum alegeri nu mai fuseseră de mult — pentru că actuala administraţie locală fusese instalată provizoriu de către guvernul federal, tocmai pentru a preveni măcelurile electorale — tînărul nu avea cum să fie o victimă a campaniilor electorale.

Am îngenuncheat la căpătîiul lui şi am început să-l consult. Ochii îi erau închişi. Cînd i-am ridicat pleoapele, am constatat că privirea era somnoroasă, dar nu tulbure şi că pupila a reacţionat la lumină. Inima pulsa regulat, însă foarte încet, numai ca un ticăit. Respiraţia era foarte slabă, dar şi ea oarecum ritmică.

Ridicînd privirea, am întrebat :

— Dar ce are ?

Femeia îmi răspunse :

— Tocmai asta nu ştim. L-au adus acasă aşa şi de atunci nu s-a trezit încă. Vă gîndiţi că ar putea muri, *señor ?*

— Nu pot să afirm asta. Deocamdată nu moare.

Dar n-a spus nimic celorlalţi ce are sau unde-l doare ? am întrebat eu.

Cum nimeni nu mi-a răspuns, am ridicat capul să văd de ce tac. Am observat cum bărbatul i-a aruncat o căutătură grăbită femeii, şi-a pus degetul pe buze şi a scuturat din cap. Mi-am întors privirea şi m-am îndreptat spre bolnav. Apoi am rostit un „da“ prelung, am înghiţit zgomotos şi m-am ridicat pe jumătate. Cei doi avuseseră destul timp să-şi sfîrşească dialogul mut şi acum mă priveau, dînd din umeri.

— Să fi mîncat ceva care nu i-a priit ? am mai întrebat eu.

— Nu cred, mi-a răspuns omul.

M-am aşezat pe scaun, am căzut pe gînduri şi am procedat întocmai ca şi alţi doctori mari şi medici vestiţi. Cu alte cuvinte, nu ştiam nimic, atîta vreme cît bolnavul însuşi nu-mi putea explica unde-l durea şi ce-l supăra. Doar nu eram veterinar.

Apoi am spus ceea ce spun toţi medicii :

— E foarte grav. Dar am să încerc să fac tot posibilul şi, poate, îl vom salva.

În acel moment s-au ivit cei doi indieni cu puştile. Îi împinsese curiozitatea şi voiau să vadă cît sînt de priceput.

— Unde-i trusa mea sanitară ? am întrebat.

Unul dintre ei s-a repezit în camera alăturată și a adus cutia. În prima clipă n-am știut ce voiam să fac cu ea. Dar eram sigur că pînă la urmă are să-mi vină o idee. În orice caz trebuia să găsesc ceva, indiferent ce; căci fusesem adus aici ca doctor și se așteptau să mă comport și să procedez ca un medic, așa că nu-mi rămînea altă cale decît să împlinesc voia oamenilor.

Care ar fi fost urmările dacă aș fi dat greș ca medic, în privința asta nu existau îndoieli. Prezența aici a celor doi indieni cu puștile îmi dovedea cît de mult mă înșelasem presupunînd că ar urmări să împiedice pe vreun intrus de a pătrunde în casă. Ei veniseră să vadă ce știu să fac. Iar faptul că n-au lăsat puștile din mînă în momentul cînd au intrat aici, în această cameră, în care se afla un muribund, îmi dădu certitudinea că nu peste mult vor îndrepta aceste puști spre mine și vor spune: „Ai să-l salvezi pe flăcăul care zace aici, și anume acum, pe loc! Dacă peste zece minute nu va sări iar ca un cocoșel într-un picior, atunci puștile astea or să pocnească și tu ai să te culci lîngă el, în aceeași groapă!“

Asemenea lucruri li se întîmplă într-adevăr medicilor, or, dacă mă aflu aici ca medic, de ce să se facă o excepție cu mine?

Dar, ca medic priceput, care și-a învățat bine meseria, poți să amîni mult sfîrșitul unui muribund.

Apoi mai poţi avea şi scuza că, dacă tu ai vrut să-l ajuţi, Dumnezeu a vrut altfel. Şi unii sînt crezuţi. S-ar putea întîmpla să fiu crezut şi eu. Oamenii erau creştini, ba chiar buni creştini, avînd din belşug tot felul de sfinţi şi de mătănii.

Astfel mi-am început activitatea plină de răspundere.

— Aveţi Cafion în casă ?

— Da. Un tub de sticlă plin.

— Dă-mi trei pastile şi un pahar cu apă ! i-am cerut femeii.

Am dizolvat pastilele în apă, apoi, cu ajutorul unchiului şi al încă unuia dintre indieni, i-am deschis gura flăcăului şi i-am turnat tot conţinutul pe gît. L-a înghiţit şi nici măcar nu s-a înecat. Am aşteptat zece minute, am fumat între timp o ţigară, i-am cerut gazdei un păhărel cu *tequila* şi, după aceea, am cercetat din nou bolnavul, constatînd că medicamentul pe care i-l administrasem îşi făcuse într-adevăr efectul. Inima începuse să bată mai puternic. Dar medicamentul ar fi putut la fel de bine să accelereze pulsul atît de tare, încît inima să înceteze a mai bate. Am avut însă iar noroc, ceea ce trebuie să aibă fiecare medic, dacă vrea să se bucure de succes. Ştiu foarte bine că un medic cu patalama ar fi procedat cu totul altfel. Din această pricină însă are patalama şi e cointeresat, în taină, la toate antreprizele de pompe fune-

bre. Eu însă trebuia să mă ajut cu cunoştinţele şi medicamentele pe care le aveam la îndemînă. Nu puteam face o injecţie cu camfor în inimă pentru că nu dispuneam de instrumentele necesare.

Inima bătea acum liniştită şi cu putere, dar flăcăul nu voia să se trezească. La cap n-avea nimic. L-am lovit uşor peste obraji, peste podul palmelor, peste încheieturi. Fără nici un rezultat vizibil.

Atunci mi-am desfăcut trusa sanitară. Fireşte, cei prezenţi i-au văzut conţinutul. Dacă straniile ustensile medicale pe care le-au zărit în cutia mea de carton i-au surprins sau nu, n-am aflat, pentru că n-au scos nici un cuvînt. Erau desigur convinşi că acele cîrlige care se găseau acolo serveau la pescuirea din stomac a vreunui obiect mai mare sau mai mic, înghiţit din nebăgare de seamă de către cineva, iar că briceagul rupt şi pe jumătate ruginit slujea, desigur, după părerea lor, ca instrument chirurgical, pentru amputarea unui braţ sau a unui picior, sau pentru scoaterea unui apendic. În orice caz, conţinutul trusei nu mi-a diminuat prestigiul şi nici n-a subminat încrederea ce mi se acorda ; ci, după cum puteam observa şi simţi, mi le sporise simţitor.

Am scos un tub cu mentol, pe jumătate consumat, şi i-am uns băiatului nările cu un strat subţire, pentru ca, prin înmuierea mucoasei, să-i uşurez respiraţia. Apoi i-am întrebat pe-ai casei

dacă au amoniac. Aveau o sticluță, și după cîteva prize zdravene, băiatul s-a pornit să strănute, trezindu-se. I-am făcut vînt și peste puțin timp a început să respire normal și adînc. Dar pe măsură ce-și revenea, gemea tot mai tare.

Acum știam ce se petrecuse, dar taina nu trebuia să-mi fie trădată. Am stat o vreme pe gînduri, chibzuind cum să mă port ; pentru că totul îmi devenise foarte clar. Dacă le spuneam deschis ceea ce știam, mi se putea întîmpla acum, ceea ce mă așteptasem să se întîmple cînd am auzit prima bătaie în ușa bungalowului. Pentru că lucrul pe care îl știam acum și la care ajunsesem pe căi lăturalnice făcea din mine un martor tare supărător. Și acest fapt putea să-i silească pe indieni să mă înlăture.

Dar apoi m-am uitat la femeia mai tînără, mătușa băiatului. Lacrimi mari îi stăruiau în ochi ; știam că, din adîncul inimii, nutrește simțăminte de adevărată mamă pentru flăcău. Tînărul probabil că s-ar fi înzdrăvenit și fără ajutorul meu, dar nu înainte de trecerea a două zile. Și, între timp, veneau soldații ; iar el, care nu putea să se pună la adăpost, ar fi fost împușcat afară, la gardul grădinii, după un interogatoriu ce n-ar fi durat nici cinci minute. Că el ar fi fost împușcat, era sigur ; că eu ar urma să fiu împușcat aici de către acești oameni din pricina unei complicități incomode, era poate nesigur.

Iar m-am uitat la femeie şi iar i-am văzut privirea îndreptată spre mine. Nu vreau să spun că un simţămînt exagerat de altruism mi-a determinat hotărîrea. Ar fi un neadevăr. Nici n-aş vrea să par mai nobil şi mai bun decît sînt. Pentru că, dacă e să recunosc adevărul, atunci şi în mine sînt amestecate, ca în orice alt om obişnuit, răutatea, josnicia, cu altruismul, omenia şi dragostea faţă de aproapele meu, în asemenea măsură, încît nu întotdeauna voinţa este cea care îmi determină atitudinea, ci, adesea, dacă nu de cele mai multe ori, ea este hotărîtă de un mic fapt secundar, care poate face ca, într-un anumit caz, un act să fie foarte puţin lăudabil, sau, dimpotrivă, să-i îndemne pe semeni să mă considere cel mai nobil, cel mai dezinteresat dintre oameni. Că devii aşa, de vină e jungla, faptul că te loveşti de tot soiul de oameni, că trebuie să rezolvi situaţii care rareori îţi lasă răgazul necesar să poţi chibzui dacă ceea ce faci este generos sau josnic.

Aici, în cazul de faţă, a hotărît curiozitatea, ca în multe alte dăţi înainte, curiozitatea să aflu ce se va întîmpla cu mine dacă voi face cel mai stupid şi cel mai neprevăzător act, după părerea mea. Acţionam cu bună ştiinţă, de aceea nu pot fi considerat prea înţelept. Dacă totuşi, în cele din urmă, poate că m-am hotărît datorită privirii rugătoare şi pline de suferinţă a acelei femei, nu vreau

să-mi fie contabilizată atitudinea mea la capitolul „caracter generos", căci ar fi un neadevăr.

L-am privit în ochi pe unchiul flăcăului, omul care venise cu *machete,* l-am țintuit cîtva timp cu privirea și apoi am rostit scurt și tare:

— Unde e rana? Cum vreți să-l vindec, dacă nu-mi spuneți ce are?

Toți cei de față, chiar și femeia mai vîrstnică, au tresărit speriați, au mormăit în fel și chip, au pălit, s-au privit între ei, apoi și-au pironit ochii asupra mea.

Primul care și-a recăpătat stăpînirea de sine a fost unchiul. El grăi, cu tonul celui care e gata să renunțe la tot, uitîndu-se în vremea asta la cei doi cu puști:

— V-am spus-o dinainte și nu m-ați crezut, pe Gringo[1] nu-l putem duce de nas, el e doctor din creștet pînă-n tălpi.

N-am mai așteptat nimic. Am smuls pătura și mi-am trecut privirea peste pieptul și burta bolnavului, văzînd de îndată pe rogojină o pată mare de sînge. Am împins pătura la picioarele flăcăului și am găsit două împușcături, una la coapsă și alta în pulpă. Rana din pulpă nu era gravă. Acolo glonțul doar îl atinsese. Dimpotrivă,

1 Poreclă dată locuitorilor din America Centrală și de Sud care nu sînt de origine latină.

la coapsă, era o rană mare în mușchi. Glonțul o străpunsese, pentru că i-am găsit și locul pe unde pătrunsese și cel pe unde ieșise. Calibrul era 45 ; în afară de asta, glonțul fusese pilit și teșit, așa cum se obișnuiește pe-aici. Dacă ar fi lovit un os, acesta ar fi fost făcut zob. Dar osul nu era atins, așa cum am putut constata din examinarea canalului pe care glonțul îl lăsase în urma sa. În schimb însă, spărsese unul sau mai multe vase de sînge, ceea ce avusese drept consecință o mare hemoragie și era, fără îndoială, singura cauză a stării atît de proaste a flăcăului.

Vasele de sînge păreau a se fi închis, sau se astupaseră bine cu sînge uscat ; căci la marginea rănii se formaseră cruste subțiri. Rănile erau acoperite cu cîrpe îngrozitor de murdare. Singurul pericol în care se afla flăcăul era acela de a se infecta rana și a face cangrenă. Dar sîngele indienilor este de obicei atît de curat, că nu fac infecții grave decît atunci, cînd orice măsură de prevedere este cu desăvîrșire ignorată.

Am cerut numaidecît să fie fierte bucăți de pînză. Oamenii aveau în casă pachete cu bumbac curat și eu dispuneam încă de niște pansament steril.

Am spălat rănile cu apă caldă și cu săpun ; din trusa mea sanitară am scos o sticluță cu Zonite,

un dezinfectant foarte puternic, care a fost întrebuințat cu mult succes în timpul războiului. Sticluța îmi rămăsese de la un cîmp de exploatare petroliferă, unde lucrasem. Am turnat medicamentul așa cum se afla, în răni. Bietul băiat a sărit în sus ; trebuie să fi avut senzația că cineva îi sfredelește cu un fier înroșit canalele făcute de gloanțe. Dar putea fi sigur că va fi salvat. Am lăsat să se zvînte puțin, apoi am presărat un strat gros de bismut cu iodoform, am pus tifon și am pansat. Tînărul a oftat adînc, de data asta însă cu oarecare ușurare. Apoi, după o dușcă zdravănă de *tequila*, a căzut într-un somn adînc. Rachiul acela nu le va fi făcut cicatricelor chiar un mare serviciu ; dar defectele de frumusețe au importanță numai la fete, în timp ce tînărul meu pacient se va putea lăuda cu ele și probabil chiar îi vor servi, pentru că fiecare fată e mai mîndră dacă are lîngă ea un erou, decît un papă-lapte.

Întrebarea care avea să urmeze îmi era cunoscută. De aceea am vorbit eu, fără să mai aștept :

— Cînd îl veți așeza mîine dimineață în șa, ca să plece mai departe, o să fie foarte bine dacă o să-l legați strîns, cu o curea de elastic, cu o bretea veche sau un tub de cauciuc, deasupra rănii de la coapsă, ca să nu piardă din nou sînge, sau chiar să moară.

Le-am arătat indienilor cum trebuie făcut acest lucru, le-am spus că orice pansament pe care îl pun pe rană trebuie să fie întîi fiert, le-am dat restul de Zonite și de praf de bismut, am mai cerut un păhărel de *tequila*, le-am urat noapte bună tuturor, le-am strîns mîna — mătușa flăcăului s-a aplecat și mi-a sărutat-o pe a mea — și apoi am pornit spre ușă.

În aparență am procedat ca și cum ceea ce văzusem și făcusem aici era un lucru pe care-l văd și-l fac zilnic de douăsprezece ori, în aceleași condițiuni obișnuite meseriei. Adevărul e că am chibzuit îndelung, așteptînd în orice clipă ca unul dintre oamenii aceia să-mi spună : „Stați, *señor*, nu se poate să plecați așa, cu una, cu două ; trebuie să mai schimbăm o vorbuliță și o să încheiem socotelile afară, în spatele casei, lîngă straturile de zarzavat".

Însă faptul că n-am pomenit nici un cuvînt în legătură cu rănile flăcăului și nici măcar n-am scăpat vreo aluzie că știam ceva de felul cum fusese rănit, faptul că m-am purtat de parcă aș fost și eu unul din bandă și ca și cum eram un străvechi prieten al familiei, care nu întreabă și nu spune nimic, tocmai din prietenie, dar mai ales din înțelepciune profesională, faptul că le-am dat a înțelege limpede că mi-e cu desăvîrșire indiferent ce fac semenii mei, atîta timp cît nu se leagă

de mine şi mă lasă să-mi văd de treabă, i-a determinat să-şi schimbe cu totul planurile. Şi, pentru a sublinia şi mai mult toate acestea, pe cînd voiam să plec, am adăugat :

— Dacă mîine are să se simtă mai rău, chemaţi-mă fără nici o grijă ; vin cu plăcere, poate fi şi noaptea. Puteţi, în general, să mă chemaţi ori de cîte ori aveţi nevoie de mine, o fac cu plăcere şi cu drag.

Desigur că ultimele mele cuvinte au fost decisive. N-o să-l omori pe singurul medic pe care-l ai şi singurul care, dacă va fi interogat, n-are nici un fel de îndatorire profesională să dea relaţii autorităţilor despre rănile provenite din împuşcături, pe care le-a îngrijit şi care i-au trezit bănuieli.

Chiar aşa de uşor n-am putut pleca însă. Pe cînd stam în faţa uşii, unchiul a venit spre mine şi mi-a spus :

— Iertaţi-ne *señor*, dar nu vă putem lăsa să plecaţi singur acasă ; s-ar putea să vi se întîmple ceva pe drum. De altfel, nici nu cred că v-aţi descurca şi v-aţi rătăci sigur. Şi ca să vă treziţi de unul singur în pădure, fără să cunoaşteţi drumul nu mi se pare un lucru prea cuminte. Drumurile astea nu-s tocmai bine cunoscute. Noi v-am adus aici şi ar fi o necuviinţă dacă nu v-am însoţi îndărăt, acasă.

Şi aşa am ajuns tot la ceea ce nu voiam. Aveam înainte un ceas bun de mers prin pădurea deasă şi tufişurile încîlcite ale junglei, în tovărăşia a trei bărbaţi, dintre care doi înarmaţi cu puşti şi cu un revolver pe deasupra, şi unul cu o *machete* bine ascuţită, ca un jungher. Cu trei bărbaţi care, chiar dacă ar fi avut cea mai bună părere despre medic şi despre spiritul acestuia de sacrificiu, se simt cu mult mai în siguranţă, dacă dintre cei ce ştiu cîte ceva despre ei, e unul mai puţin pe pămînt. Şi dintre aceştia trei, e destul ca unuia singur să-i trăsnească o nebunie prin cap. Înainte ca ceilalţi doi să-l poată împiedica, faptul e comis. Iar dacă, după aceea se ceartă, dacă a fost just, sau nu, asta nu schimbă nimic din unicul lucru care mă priveşte pe mine.

Mă uit la mătuşa băiatului. E încă în cameră. Din politeţe faţă de mine nu s-a aşezat iar în balansoarul ei. Aşteaptă pînă voi fi părăsit casa. Mă priveşte cu vădită recunoştinţă în ochi. Vine, mînată de un impuls lăuntric, îmi ia mîna şi o sărută din nou. Apoi surîde, se înclină uşor, se-ntoarce şi, oprindu-se în faţa unui dulăpior mic, scoate un borcan cu miere şi mi-l întinde :

— E bună pentru turtele coapte din făină ; le face mai puţin uscate. Mîine am să vă trimit vreo două duzini de ouă şi cîteva kilograme de carne

de vită. Şi vă mulţumesc încă o dată foarte mult că aţi venit!

— Nu merită atîta vorbă, am spus eu. Daţi-i băiatului, cînd se va trezi, o supă de carne pe care băteţi-o cu cîteva ouă, o să-i facă foarte bine! Noapte bună, *señora!*

Femeia ştia foarte precis ce mi s-ar putea întîmpla pe drum şi s-ar fi întîmplat fără-ndoială, dacă însoţitorii mei ar fi ajuns la convingerea că, pentru propria lor siguranţă, ar fi fost mai bine să astupe la timp şi definitiv o gură care ar putea să trăncănească. Dar am cîştigat şi simpatia şi recunoştinţa femeii. Iar ea nu era chiar atît de lipsită de importanţă în ce priveşte ocupaţiile bărbaţilor, pe cît ar fi părut. Prin rănirea nepotului, femeia fusese puternic zdruncinată. Asta era adevărat. Iar dacă judecai situaţia superficial, ai fi putut avea impresia că e o soţie ca toate celelalte. Dar cînd vezi o casă ca aceasta, îţi dai seama cine e comandantul. Şi pentru că femeia era mai inteligentă decît fiecare dintre cei trei bărbaţi, inclusiv soţul ei, mi-am dat seama şi cine era creierul acestei întreprinderi. Numai golanii prăpădiţi şi hoţii de drumul mare sînt jegoşi, plini de păduchi şi înfăşuraţi în zdrenţe. Între o ceată de bandiţi bine condusă şi un anumit fel de întreprinderi bancare, al căror preşedinte se deplasează numai într-un automobil elegant, diferenţa nu e atît de mare pe

cît s-ar zice. În condițiile civilizației moderne, cel mai bun mijloc de apărare, în orice fel de acțiuni, este o înfățișare exterioară cuviincioasă și o mutră de cetățean cinstit. Onorabilitatea și cinstea trebuie să radieze din toate părțile, căci în umbra ei se poate făptui orice, fără a trezi nici un fel de bănuială. Și dacă femeia a spus în fața bărbaților: „Mîine vă trimit carne și ouă!" ea a înțeles de fapt: „Vai de slugile astea, dacă nu te vei bucura teafăr mîine, la tine acasă, de tot ce-ți voi trimite!"

Bărbații înțeleseseră ordinul. Doctorul trebuia păstrat pentru întreprindere. Am ajuns cu bine în preajma bungalowului meu. Pe cînd ne spuneam „*Buenas noches!*[1]", am simțit cum unchiul voia să-mi pună în mînă trei pesos.

— Luați, mi-a spus el, o mică despăgubire!

— Scuzați, i-am răspuns eu, de la prieteni nu iau bani pentru ajutorul pe care li-l dau din simțăminte pur omenești, și pe care sînt gata să li-l dau oricînd, atunci cînd mi se oferă prilejul.

Convins că toată vorbăria mea nu e decît un act de politețe, a mai ținut cîtva timp banii întinși, așteptînd ca pînă la urmă să-i iau totuși. Căci și el, ca toți cei din sat, știa cît de utili

1 Noapte bună (span.).

mi-ar fi fost cei trei pesos. Dar eu am mai refuzat o dată cu aceeași hotărîre :

— Doar nu vreți să mă jigniți, *señor !*

— De bună seamă că nu, mi-a răspuns el împingînd banii îndărăt în buzunarul său. Apoi a adăugat : Am să văd, precis că am să pot trimite mîine doi băieți, care vor să învețe engleza.

— Asta-i altceva, am replicat eu. Mîine dimineață am să vin la dumneavoastră să văd cum îi mai merge băiatului.

El a șovăit, de parcă ar fi vrut să spună că nu e nevoie ; chiar și ceilalți doi dădeau impresia că vor să obiecteze ceva. Dar, probabil, fiecare dintre ei s-a gîndit în același timp că, cine știe, va fi totuși necesar să-l mai văd o dată pe rănit.

— Bine, bine, a zis unchiul după o secundă. Și încă o dată noapte bună și multe, multe mulțumiri.

În dimineața următoare, la ora nouă, am pornit să-l mai văd o dată pe tînăr. Cam asta era ora pentru vizite, la marii doctori.

Dar abia trecusem de ultima casă a satului, cînd l-am întîlnit pe unchi. Imediat am avut acel simțămînt precis că omul mă așteptase pe drum, pentru a mă împiedica să vin la el acasă, ziua. De fapt nici măcar nu eram sigur că aș fi regăsit-o. Într-adevăr, ca s-o spun acum, neîntîrziat, încercînd peste o săptămînă, din pură curiozitate,

să regăsesc casa, m-am rătăcit atît de rău în pădure, încît abia după cîteva ore şi numai la căderea serii am nimerit drumul spre sat, şi asta doar datorită faptului că, spre norocul meu, am întîlnit un cărbunar, care mergea şi el spre casă. Însoţitorii mei din acea noapte mă purtaseră cu atîta dibăcie prin tufărişuri şi pădure, încît crezusem că ştiu cu precizie direcţia, în timp ce ea era cu totul falsă.

Unchiul îmi spuse :

— Băiatul s-a dat jos din pat. Încă dis-dedimineaţă a plecat cu ceilalţi, călare. A mers bine. L-am bandajat aşa cum aţi spus dumneavoastră. Rana începuse să se vindece. Aici sînt şi ouăle şi carnea de vită pe care v-a făgăduit-o *señora* ieri noapte. Nu e nevoie să trăncăniţi prin sat despre cele întîmplate. Oamenii au să se gîndească numaidecît că a fost o încăierare şi asta i-ar aduce băiatului o faimă rea. Înţelegeţi, *señor* ?

— Înţeleg şi nu am nici un motiv să vorbesc despre asta. Fiecare poate ajunge într-o situaţie asemănătoare. Apoi am scos din buzunar un biletel : Aş vrea să vă rog însă, dacă ajungeţi cumva în oraş, să-mi cumpăraţi medicamentele pe care le-am notat pe această hîrtie şi pe care le-am folosit pe toate noaptea trecută.

— Se-nţelege, *señor*, mai spuse omul, luînd biletul.

Apoi ne văzurăm fiecare de drum.

Cînd am ajuns la bungalowul meu, şedeau pe trepte cei doi elevi noi, care voiau să învețe englezeşte. Fiecare îmi plăti zece ore înainte.

Două zile mai tîrziu, dis-de-dimineață, am aflat că satul era înconjurat de soldați. Nimeni nu putea să-l părăsească ; dar dinafară se putea veni. Cîteva case au fost percheziționate de mîntuială. O mare mulțime de locuitori, bărbați, femei și copii au fost mînați laolaltă în piața satului, pentru a fi interogați de ofițeri și cîțiva funcționari de la poliția districtului.

Am aflat repede despre ce era vorba. Cu cîteva nopți în urmă, fuseseră prădate de către bandiți trei *haziendas* [1]. Proprietarii fuseseră legați şi li se furaseră toți banii găsiți sau storşi cu de-a sila. Treizeci de mii de pesos fuseseră jefuiți. Orice copil ştia că era o minciună, pentru că nici un proprietar de *hazienda* nu păstrează atîția bani în casă şi dacă i-a îngropat, n-o spune şi nici n-o recunoaşte. Dar două mii de pesos în total, asta putea fi adevărat.

Soldații erau pe urmele bandiților. Urmele conduceau spre sat. Dar cum satului i se dusese vestea în toată țara că e un cuib de bandiți, soldații ar fi venit aici fără să găsească vreo urmă.

1 Ferme (span.).

Hoinăream liniştit pe drumurile mele şi tocmai voiam să mă îndrept spre piaţa satului pentru a privi spectacolul. În clipa aceea mi-a ieşit în întîmpinare unul dintre locuitori.

— Nu e mare lucru, de bună seamă că soldaţii or să plece după prînz fără să-i fi prins pe bandiţi. De altfel nici nu caută aici decît un flăcău, care l-a ajutat pe un bandit rănit să dispară şi l-a sprijinit în fuga lui. Dacă soldaţii pun mîna pe el, îl judecă numaidecît şi îl împuşcă pe loc. Ofiţerii spun că acest soi de oameni sînt mai răi şi mai periculoşi decît bandiţii înşişi.

— Ce a făcut omul ? Cum a putut să-l ajute pe bandit să fugă ? am întrebat eu. Bandiţii sînt destul de puternici şi de şireţi să se ajute singuri. Ei n-au nevoie de ajutor.

— În cazul ăsta lucrurile stau altfel, reîncepu omul meu.

Ne oprirăm. El părea foarte fericit că m-a găsit, ca să-mi povestească, proaspete încă, ştirile pe care le aflase de la ofiţeri şi de la soldaţi şi ce şuşoteau oamenii din sat între ei, zvonurile neliniştitoare care se stîrniseră şi ce gîndea el însuşi. Dacă tot ceea ce presupuneau ofiţerii, ce povesteau oamenii din sat, ce bănuia cîte unul şi ce gîndea interlocutorul meu, dacă toate astea, strînse laolaltă şi coroborate, ar fi fost cunoscute de către ofiţeri, probabil că ar fi dat rezultate. Dar toate aceste păreri

ale martorilor erau risipite și tocmai de aceea n-aveau valoare.

— Da, în cazul ăsta lucrurile stau cu totul altfel, spuse vecinul. Adică, să vedeți, *señor*. La ultima *hazienda* la care au fost bandiții, unul dintre indivizi, unul tînăr de tot, a fost împușcat rău în picior, ba a încasat poate chiar două împușcături. Flăcăul a sîngerat mult. Dar prietenii săi au putut să-l ia totuși de acolo. Și au venit pînă aici, în satul ăsta. Au fost văzuți cum cărau rănitul pe cal. Unde l-au dus, nu se știe. Dar au găsit un doctor. Nu un doctor adevărat, vedeți *señor*, însă pe unul care se pricepe și el bine la treburi d-astea. Și asta s-a văzut. Iar ieri dimineață, flăcăul era iar sănătos, așa că a putut fi dus de aici. Bandiții au fost văzuți de oameni care lucrează în pădure. Fără omul care l-a vindecat, bandiții n-ar fi putut să-l transporte pe băiat. El ar fi fost găsit de soldați; iar aceștia ar fi aflat astfel cine e și din ce familie se trage. Apoi, în scurt timp, ar fi pus mîna pe toată banda.

— Și-acum nu mai e nici o speranță ca bandiții să fie prinși? am întrebat eu.

— Puține, spuse omul. De cînd ofițerii știu că flăcăul rănit a dispărut, nu-l mai caută decît pe omul care l-a lecuit și l-a ajutat astfel pe bandit să fugă. Ofițerii știu precis că el e aici, în comună. Au înconjurat tot satul și el nu mai poate

fugi. Caută prin case şi unde or să găsească medicamentul, vor şti de îndată cine e. Omul are să fie atunci judecat pe loc şi împuşcat numaidecît pentru complicitate la banditism.

— Îşi merită soarta, am replicat eu. Un om cinstit nu-i ajută pe bandiţi.

— Şi dumneavoastră aveţi medicamente în casă, nu ? mă întrebă în cele din urmă vecinul meu.

— Da, cîte ceva pentru vreo nevoie urgentă.

— Ce-aveţi dumneavoastră nu-i destul, conchise el.

Chiar atunci, din casa de peste drum ieşiră un ofiţer, un sergent şi trei soldaţi, care căutaseră acolo medicamente şi alte urme.

Nu aveam în clipa aceea nici cea mai mică poftă să casc gura la soldaţi şi voiam să pornesc agale mai departe. Dar vecinul mă apucă de braţ spunînd :

— Staţi liniştit *señor*, ăştia nu ne fac nici un rău !

Pînă la urmă, mi-am dat şi eu seama că cel mai bun lucru e să stau pe loc, pentru că ofiţerul şi oamenii lui veneau drept spre mine. Cum eram cu desăvîrşire nevinovat, nu îngrijisem bandiţi răniţi şi nu sprijinisem niciodată bandiţi fugari, n-aveam nici un motiv să mă simt stînjenit.

— Care e casa dumneavoastră, *señor* ? întrebă ofiţerul.

— Aci, în spate, bungalowul, am răspuns eu.

— Aveți medicamente în casă ? întrebă ofițerul cu totul indiferent.

— Da, ceva.

— De care ?

— Un tub cu menthol pe jumătate consumat, *señor*, am spus eu.

— Știți să tratați răni provenite din împușcătură ? mă întrebă el.

— A fost rănit careva dintre oamenii dumneavoastră ? am întrebat eu foarte speriat și compătimitor în același timp.

— Da, zise ofițerul.

— Îmi pare sincer rău, am spus întristîndu-mă. Dar eu, eu nu pot să văd sînge, mi se face imediat atît de rău, încît cad jos.

— Se vede pe dumneavoastră, *señor*, replică ofițerul rîzînd tare. Asta se-ntîmplă cu toți americanii. N-aveți nervii zdraveni pe care îi avem noi, mexicanii. Noi putem să vedem sînge, nu glumă ! Desigur, *señor*, n-am vrut să vă jignesc. *Adios* și scuzați-mă că a trebuit să vă plictisesc. Dar sîntem în misiune aici. *Adios*.

Îmi scutură mîna și plecă. Vecinul meu își tîrși picioarele pe urmele ofițerului, care se ducea să percheziționeze o nouă casă.

Și cum stam acum așa singur și mă gîndeam dacă ar trebui să intru în bungalow sau să continui să

hoinăresc prin sat, un băiețaș se îndreptă spre mine, și-mi strigă încă de la cîțiva pași:

— *Oiga, señor*, vă aduc medicamentele din oraș; *señor* spunea că totul e plătit.

I-am luat pachetul și l-am înfundat în buzunar.

După ce mi-am strîns și mi-am vîndut recolta de porumb, am socotit că cel mai bun lucru pe care-l puteam face, era să părăsesc regiunea fără să mai stau pe gînduri. Asta se-ntîmpla cu cîteva luni mai tîrziu; ședeam în trenul pentru Mexico City. În timpul călătoriei, așa cum se întîmplă ades, am cunoscut oameni cu care, de fapt, n-aveam nimic comun. Era între stațiile Silao și Celaya, cînd doi domni, amîndoi mexicani, care călătoreau de o bună bucată de drum în același vagon cu mine, au venit în compartimentul meu și m-au întrebat, cu toată politețea, dacă vreau să joc cu ei cîteva partide de domino. Am acceptat. Jucam pe bere, pe care o cumpăram în tren și care, întotdeauna, era de mult băută, cînd jocul decidea cine avea s-o plătească. De altfel, plăteam oarecum pe rînd fiecare și n-aveam de ce să ne facem prea mulți nervi.

Trenul însă avea întîrziere și jocul începuse să ne plictisească. Cei doi domni au rămas în compartimentul meu și am început să pălăvrăgim. Cam ceea ce se poate pălăvrăgi într-un tren.

Era cît se poate de firesc că am ajuns să discutăm şi despre americanii din Mexic. Ori de cîte ori o remarcă oarecare ar fi putut fi considerată ca o jignire adusă americanilor, cei doi domni adăugau cu politeţe :

— Înţelegeţi, *señor*, mă refer doar aşa, în general ; nu am intenţia să vă jignesc nici pe dumneavoastră şi nici pe vreunul dintre prietenii dumneavoastră. De altfel, n-o facem decît ca să treacă timpul.

Rîdeau după aceea, iar cînd şi eu îi criticam prudent pe mexicani, subliniam tot aşa, că o fac numai ca să treacă timpul, dar că îi iubesc în aceeaşi măsură ca şi pe concetăţenii mei, care nici ei n-au fost toţi născuţi de îngeri şi îşi au, ca fiii oricărei naţii, cusururile lor.

— Chiar aşa e, spuse unul dintre cei doi domni ; aveţi dreptate. Există aici, în ţară, un număr mare de americani, care nu fac altceva decît să aţîţe la rău.

— Ştiu, *señor*, am intervenit eu, printre aceştia sînt marii magnaţi ai petrolului, companiile miniere, marii bancheri, care ar anexa unul după altul statele mexicane.

— Da, şi ăştia, spuse interlocutorul meu, dar în clipa asta nu m-am gîndit la ei. Mă refer la o altă categorie de americani. Am de multe ori impresia că atunci cînd secăturilor de acolo le fuge

pămîntul de sub picioare, vin aici, în Mexic, pentru a săvîrşi toate nelegiuirile.

— Sînt, fără îndoială, asemenea oameni, am confirmat eu. Avem multă pleavă. E adevărat. Şi Mexicul este cel mai apropiat stat străin, în care aceşti băieţi se cred în siguranţă.

— Dar nu cu mine, *caballero*[1], nu cu mine, se înfierbîntă micuţul domn, care era cam gras. Cu mine, aceşti concetăţeni ai dumneavoastră — scuzaţi că spun *paisanos*[2], concetăţeni, dar nu mă refer la dumneavoastră — da, aşadar cu mine, aceşti puşcăriaşi nu-şi ating scopul. Sînt pe urmele lor, *si, señor*. În districtul meu, aceste secături nu fac purici, că-i dibuiesc numaidecît; şi dacă au înhăţat ceva, apoi îi înfund cum se cuvine. Dar aşa cum trebuie. Şi după asta, îi mai trimit şi îndărăt, să-şi mai facă şi acasă restul pe care l-au de executat acolo.

— Sînteţi cu siguranţă procuror, *señor?* am întrebat eu.

— Încă nu, dar poate, într-o zi. Cine ştie! *Probablemente.*[3] Nu, sînt şeful poliţiei în districtul Conitaclapam. Cunoaşteţi acest district, *señor*? Aţi fost vreodată acolo, în nord?

[1] Domnule (span.).
[2] Concetăţeni (span.).
[3] S-ar putea (span.).

— Niciodată în viața mea ! am spus eu conform adevărului.

Unui șef de poliție trebuie să-i spui întotdeauna adevărul, și tot așa și judecătorului, și procurorului. Numai așa poți trece prin viață netuns și fericit. Conitaclapam era districtul unde avusesem ferma de bumbac pe care o vîndusem și unde se afla satul acela atît de înțesat cu bandiți, încît singurul locuitor pentru care aș fi putut să jur că e om cinstit, eram eu. Dar cred că-i mai bine să las povestea cu juratul și mă mulțumesc să spun doar că acel sat adăpostea o ceată bună de bandiți, care, toți la un loc, arătau atît de nevinovați ca niște îngeri coborîți de pe o icoană a Maicii Domnului.

Șeful poliției și-a dat numaidecît seama că nu cunoșteam regiunea, că nu o văzusem niciodată. De aceea putea vorbi despre ea cu toată libertatea.

— Am acolo, în districtul meu, un număr destul de mare de americani, fermieri, crescători de vite, plantatori de bumbac, negustori. În general, oameni foarte cumsecade, cărora le place ordinea, respectă legile, își plătesc la timp impozitele și contribuțiile și nu-mi pricinuiesc nici un fel de griji sau supărări. Oameni cu carte, vrednici, muncitori, economi, cu vederi înaintate. Da, pot s-o recunosc, oameni de care merită să fiți mîndru, *señor*. Concetățeni de ai dumneavoastră, cărora le port un deosebit respect,

pe care i-aş considera oricînd bineveniţi în calitate de cetăţeni mexicani.

— E adevărat, întîlnesc în Mexic mulţi asemenea oameni pricepuţi, veniţi de la noi. Pionieri îndrăzneţi, care e păcat că n-au rămas acasă, am răspuns eu cu sinceră convingere.

Şeful poliţiei părea că nu prea ia în seamă părerea mea. Se pornise şi voia să vorbească. Cum să-l opresc ? L-am lăsat să vorbească mai departe. Cea mai mare plăcere pe care poţi s-o faci oamenilor este aceea de a-i lăsa să vorbească atîta cît vor, pînă-i doare gura. Eşti mult mai stimat dacă îi laşi pe alţii să vorbească, decît dacă vorbeşti tu însuţi ; pentru că nici un om nu are cel mai mic interes să cunoască părerea altuia.

Şi astfel, şeful poliţiei continua să peroreze :

— Dar, în afara acestor americani demni de toată stima, pe care mă consider fericit să-i am în districtul meu, mai am şi ceva pleavă. Şi tocmai din cea mai periculoasă pe care ţara dumneavoastră a putut să ne-o azvîrle. Scuzaţi, *señor*, fireşte că acest lucru nu se referă nicidecum la dumneavoastră personal. Am avut în districtul meu, cîtva timp, un tip, care, desigur, nu face nici un fel de onoare ţării dumneavoastră ; un individ despre care pot să jur de zece ori, că e urmărit în douăzeci de oraşe din patria dumneavoastră, pentru jaf şi asasinat, furturi poştale, spargeri de bănci,

falsificare de bani, bigamie, falsificare de cecuri, răpiri de minore, atacuri asupra închisorilor, trafic de stupefiante şi alte asemenea acte. Ce a căutat în districtul meu, sau cum a ajuns acolo, n-am putut afla niciodată. Părea că vrea să cultive bumbac, sau să foreze petrol, sau să prospecteze mine de cupru. Adevărul însă e că n-a fost nimic altceva decît un vagabond şi o haimana. N-avea o zdreanţă întreagă pe el, după cîte mi-au spus oamenii. Şi nici n-a plătit arenda locului pe care-l lucra şi nici chiria casei în care locuia.

— Poate că amărîtul de el n-a avut bani, am intervenit eu pentru a-l apăra pe concetăţeanul meu urmărit de ghinion.

— Se poate, spuse şeful poliţiei. Nu-l acuz pentru asta. *Dios mio* [1], fiecărui om îi poate merge uneori anapoda. Dacă în rest e cumsecade, nu mă interesează cum se strecoară prin viaţă. Dar ce-a fost în stare să facă individul ăsta acolo, şi încă în districtul meu...

— Şi anume ce, *señor?* am întrebat eu, urmărind cu încordare relatarea lui.

— A doftoricit. Desigur, nu-i iau în nume de rău nici asta. Atîta timp cît nu operează burţile oamenilor, nu mă interesează şi nu-l întreb nici măcar de autorizaţie. Dar i-a lecuit pe toţi ban-

[1] Dumnezeule (span.).

diţii pe care i-am rănit noi şi care, cu siguranţă, ne-ar fi căzut în mînă, dacă n-ar fi fost el. În felul ăsta, n-am putut pune niciodată mîna pe vreunul. I-a ocrotit pe toţi. Ştia fiecare casă în care se ascundeau banditii, cînd eram pe urmele lor. Şi nu numai că i-a lecuit, ceea ce încă n-ar fi fost cel mai rău lucru cu putinţă, dar era atît de şmecher, atît de uns cu toate alifiile, încît le dădea iarba fiarelor parcă, şi aşa le reuşeau toate jafurile. A lucrat cu aparate de radio, cu semnale luminoase, prevenindu-i pe bandiţi încă pe cînd soldaţii se aflau la cinci mile de sat. Şi cît a putut să cîştige individul! Banditii îi cărau într-una cu miile de pesos în casă, o mie după alta. Acest om a cîştigat mai mult decît cîştig eu în funcţia mea de şef al poliţiei. Apoi s-a apucat, vagabondul ăsta, să-i înveţe pe toţi banditii englezeşte, aşa că foarte curînd au început să-i atace şi pe fermierii americani şi să le stoarcă banii în limba lor. Ce-am mai umblat după omul ăsta! De patru ori am fost gata să-l prind, cu cîte o companie întreagă de soldaţi. Ţara noastră a cheltuit bani grei din pricina lui. Puteţi să vă imaginaţi, *señor*. Pentru că, aşa ceva nu se poate înfăptui fără bani. Totul e foarte scump. Şi apoi, şi un şef de poliţie trebuie să trăiască, nu poate face totul din dragoste pentru patria lui. Am primit grave mustrări din partea guvernului şi nu mai puţin de trei ori am fost

amenințat cu punerea în disponibilitate, dacă nu va domni ordinea acolo. Dar eu am raportat totul autorităților superioare. Un raport pe șaizeci de pagini bătute la mașină. Recunoaște acum și guvernul, că am făcut tot ceea ce poate să facă un muritor, și recunoaște, de asemenea, că numai acest american poartă întreaga vină că n-am putut pune mîna pe bandiți.

— Nu l-ați putut prinde ? am întrebat eu.

— Niciodată, mi-a răspuns domnul indignat. Niciodată n-a putut fi prins. E mult prea șiret. Bine dresat în închisorile corecționale din patria lui. Și-apoi e o apă și-un pămînt cu toți bandiții. Cum s-ar fi putut izbuti ceva ? Eu pot face orice împotriva oamenilor, dar împotriva dracilor sînt neputincios. Și acest lucru a fost recunoscut de guvern. Dar tot o să-l înhățăm. Avem toate datele despre el. Sînt înregistrate la toate serviciile din țară.

— Cu cît s-ar putea alege, dacă ar fi prins ?

— Sau împușcat sau douăzeci de ani pe insulele Maria.

— Nu mai e în districtul tău ? întrebă acum celălalt domn, care, ba ascultase, ba moțăise.

— Nu, și-a luat tălpășița. Adevărul e că l-am încolțit în asemenea hal în districtul nostru, că într-o noapte a șters-o, și pace. Și ce aș putea să vă mai spun, *señor*, mi se adresă din nou mie, de

cînd a plecat din districtul meu, domnește liniștea acolo, nu mai sînt atacuri banditești. Civilizația s-a reîntors în districtul acela, altminteri pașnic. Puteți să mă credeți pe cuvînt, *señor*, oamenii noștri de acolo sînt toți cetățeni liniștiți și cumsecade, care-și văd în bună rînduială de treburile lor. Sigur că atunci cînd un asemenea vagabond de mare clasă îi ia sub nefasta lui oblăduire — că doar nici cetățenii noștri nu sînt mai mult decît niște oameni obișnuiți — am văzut ce se poate întîmpla și se întîmplă.

Între timp am ajuns la Juan del Rio, unde am coborît cu toții ca să prînzim la restaurant. Aici, șeful poliției a întîlnit doi *diputados* [1], pe care îi cunoștea și care călătoreau cu același tren, fiind de asemenea în drum spre Mexico City. Cînd trenul a pornit mai departe, cei doi domni care au jucat domino cu mine au considerat că e mai plăcut să se întrețină pentru restul drumului cu cei doi *diputados*. Așa am reușit să trec neobservat într-un alt vagon, astfel ca șeful poliției să nu mă mai vadă și să mă poată uita tot atît de repede pe cît m-a cunoscut.

Dar pentru că eram uns cu toate alifiile, cum mi-a fost confirmat oficial, am considerat că e mai sănătos să cobor din tren la prima gară, care

1 Deputați (span.).

era o suburbie a orașului Mexico City, și să călătoresc de acolo cu tramvaiul în City. Căci, deși eram nevinovat ca un heruvim proaspăt scăldat, o dată căzut în capcana legilor, e aproape întotdeauna prea tîrziu să-ți dovedești nevinovăția. În orice caz, tot zaci cîteva luni la pușcărie și nimeni nu te despăgubește nici pentru mîncarea proastă, nici pentru patul tare și nici pentru păduchii cu care te umpli.

Aici pot să povestesc pe deplin liniștit, că a fost odată un șef de poliție, care s-a dovedit a fi atît de incapabil, încît n-ar fi putut prinde un bandit, nici dacă ar fi jucat împreună cărți, la aceeași masă ; și, de asemenea, că a existat un șef de poliție, care știa bine că primește de la națiune un salariu nemeritat ; care însă, pentru a nu pierde acest salariu, ba chiar pentru a nu pierde perspectiva de a avansa în serviciu, pentru a-și camufla incapacitatea și stupiditatea, învinuia în rapoartele sale pe un american că ar fi șeful bandiților. Noroiul de pe tălpile cizmelor acelui american probabil că nu era chiar atît de curat precum a fost zugrăvit aici — căci fiecare om vrea să povestească despre sine numai lucruri bune — dar cu siguranță că omul nu era nici atît de rău, pe cît a fost descris în cele șaizeci de pagini dactilogra-

fiate ale raportului către guvern. Asta nu e o apărare, ci numai adevărul gol-goluț.

În afară de asta, adevărul e că atacurile bandițești în districtul amintit au sporit în ultimul timp în mod considerabil. Așa informează ziarele. Iar guvernul anunță că va trimite trei companii în districtul respectiv pentru a restabili ordinea.

Dar puțin îmi pasă ce comunică și ce spun ziarele, guvernul și șeful poliției. Ceea ce am relatat aici este adevărul. De bună seamă că-l cunosc, de vreme ce am fost acolo. Toți ceilalți care relatează n-au fost acolo. Și mai ales miile de pesos care mi-ar fi curs în buzunare, nu le-am văzut niciodată și mai puțin le-am avut. Tot cîștigul meu în acea poveste au fost : șaisprezece ouă, poate au fost chiar douăzeci, nu vreau să mă cert în ce privește numărul lor, două kilograme de carne de vită, pe care n-am cîntărit-o, că doar calul de dar nu se caută la dinți, însă carnea a fost bună ; și, pe deasupra, mi-au fost înlocuite medicamentele întrebuințate, ceea ce mi-a pricinuit o spaimă nemaipomenită, atunci cînd mi-au fost aduse ; și în sfîrșit, am primit doi elevi ca să-i învăț engleza. Dar pe aceștia nu-i pot considera o răsplată, pentru că m-am trudit din greu cu ei, n-au învățat nimic, m-au părăsit după două zile și au fost prinși la ferma unui american, pe cînd voiau să convingă pe englezește șase vaci, să-i urmeze de bună voie,

în loc să le tragă cu de-a sila, pe mexicană. Dar şi în această treabă sînt cu desăvîrşire nevinovat. Deoarece atunci cînd cineva vrea să înveţe engleza e nepoliticos să-l întrebi dacă nu cumva are intenţia să stoarcă bani pe englezeşte fermierilor americani din Mexic. Fermierilor americani le e totuna, după ce au fost storşi de bani, dacă acest lucru a fost făcut în engleză, spaniolă sau altă limbă. De văzut, în orice caz, nu-i mai văd înapoi, nici chiar atunci cînd un şef de poliţie dibaci ar fi în stare să-i redobîndească. Ce s-a dus, e bun dus. În Mexic, la fel ca şi în Statele Unite.

LEACUL

S-A ÎNTÎMPLAT într-un sat locuit numai de indieni. În cuprinsul lui am arendat o mică fermă, pe care am plantat bumbac. Casa, care se găsea pe terenul fermei, fusese arsă pînă în temelii în timpul ultimei revoluții. Din această pricină locuiam în sat, într-o colibă din frunze de palmier. Și pentru că eram singurul alb în lungul și în latul acelor locuri, mă cunoșteau toți indienii pînă la treizeci de mile în jur.

Localnicii nu știau nici să scrie, nici să citească și tot ce trecea de douăzeci, adică de numărul degetelor de la mîini și de la picioare, era *mil*, deci o mie. Însă ce este o mie și cît reprezintă o mie și cum se integrează acest sens în univers, pentru asta le lipsea orice posibilitate de înțelegere.

Cu toate acestea, aveam prilejul să citesc un ziar, aveam chiar şi cîteva cărţi descleiate şi reviste americane cu poze şi vederi din lumea largă. Ba, scriam chiar şi scrisori şi, într-o zi, am primit una dintr-o ţară, care, probabil, se afla de partea cealaltă a lumii, pentru că nimeni nu auzise vreodată de ea.

Nu era de mirare că indienii mă considerau un om învăţat şi un înţelept, căruia nu-i era străină nici una din tainele lumii pămîntene şi subpămîntene. Cîteodată, acest lucru îşi are avantajele lui. De tot atîtea ori, ca să nu spunem că mai adesea, are şi dezavantaje, care uneori pot fi neplăcute.

Într-o după-masă, mă întorceam călare pe măgar de la ogor, cînd am zărit, şezînd pe pămînt, în faţa îngrăditurii de sîrmă ghimpată din faţa colibei mele, un indian.

Nu-l cunoşteam, pentru că era din alt sat.

Era nespălat, nepieptănat şi aproape în zdrenţe, dar acest lucru nu atrage atenţia, în mod deosebit, într-un sat de la tropice, într-o zi din săptămînă.

De îndată ce m-a văzut, m-a salutat cît se poate de respectuos, aşteptînd cu răbdare să descalec de pe elegantul meu armăsar. Apoi a început numaidecît să povestească. Un potop de cuvinte încîlcite se revărsa asupra mea. Cu cît pătrundea în miezul povestirii, cu atît cele re-

latate îl impresionau mai mult, pînă cînd, în cele din urmă, începu să plîngă, povestirea fiindu-i întreruptă din pricina hohotelor.

Cît timp a povestit, repetase de cel puţin douăzeci de ori faptele. Mereu cu aceleaşi cuvinte care-i alcătuiau vocabularul, cu aceleaşi propoziţiuni sărace, pe care le avea la îndemînă. Singurul lucru care se schimba era starea lui emotivă. Începea indiferent, de parcă ar fi povestit necazurile altuia, şi termina înecîndu-se într-un hohot de plîns.

— S-a-ntîmplat aşa, *señor, verdad*, într-adevăr. Ajung acasă. Am tăiat lemne. În pădure. Ajung acasă. În *jacalito* [1]-ul meu. Mi-e foame. Nu găsesc *tortillas* [2], nu găsesec *frijoles* [3]. Îmi chem femeia. *Mujer.* [4] Nu răspunde nimeni. Nu e acasă. Sacul cu rochia, ciorapii şi încălţările nu atîrna în cîrlig. Lipseşte şi pătura. *Mujer* a mea a fugit. Nu se mai întoarce. N-am *tortillas* şi n-am *frijoles.* Şi mi-e foame. Ea a plecat. A fugit cu băiatul unei tîrfe. Un *coyote* [5] puturos, a cărui mamă e o tîrfă. Mînca-l-ar ciuma şobolanilor şi bubele

[1] Coliba (span.).
[2] Turte (span.).
[3] Fasole (span.).
[4] Femeia (span.).
[5] Lup (span.).

vărsatului! Blestemat fecior de tîrfă! Scuipatul iadului!

După ce am ascultat aceeaşi poveste de cel puţin douăzeci de ori, i-am spus:

— *Oiga, hombre*, ascultă omule, femeia dumitale nu-i la mine.

— Ştiu- mi-a răspuns el, un om înţelept ca dumneavoastră, *señor*, desigur că n-o s-o ia în patul lui pe vrăjitoarea aia bătrînă şi jegoasă.

Şi-mi povesti iar, de la început, toată istoria. Pentru că însă, începusem să mă plictisesc, auzind aceeaşi poveste, şi cum nu erau de aşteptat izbucniri mai puternice ale iritării lui, i-am spus:

— De ce îmi îndrugi mie toate astea? Mai bine te duci la alcade, primarul satului, şi-i ceri să-ţi prindă soţia.

— Alcadele e un idiot; dar dumneavoastră, *señor*, le ştiţi pe toate. Ştiţi şi unde e nevasta mea acum. Şi asta trebuie să-mi spuneţi. Ea trebuie să-mi facă *tortillas* şi *frijoles*. Mie mi-e foame!

— Ascultă bine, vecine dragă! N-am văzut cînd a plecat soţia dumitale. Şi dacă n-am putut să văd încotro a apucat-o, nu pot să ştiu nici unde e acum.

El mă privi uluit. Credinţa lui în infailibilitatea şi în perfecţiunea rasei albe primea cea dintîi

lovitură. Dar, deodată, își aminti de ceva, care, după părerea lui, se asocia strîns cu rasa albă.

— *Señor*, nu sînt un om bogat, spuse el. Nu vă pot plăti mult. Am numai doi pesos și cincizeci de centavos. E toată averea mea. Vi-o dau toată pentru osteneala dumneavoastră.

— Nu vreau banii dumitale. Chiar dacă mi-ai da *mil* pesos de aur, tot nu te pot ajuta. Nu știu unde e *esposa*[1] dumitale.

Indianul mă privi iar bănuitor; se întreba dacă suma mică e cauza, sau dacă eu, vraciul alb, nu știu într-adevăr unde se găsește acum femeia care-l părăsise. Și, după ce i-am spus că trebuie să intru în casă, să-mi fierb cafeaua, omul a plecat foarte puțin convins.

Apoi s-a dus în grabă pe la colibele sătenilor, cărora le-a povestit necazul său, adăugînd totodată că omul alb, vraciul, e un prost și nu știe nici cît un indian. Lucru pe care consătenii mei l-au considerat o jignire personală, căci eu eram mîndria și gloria satului. În ce fel m-au lăudat oamenii în colibe și ce sfaturi i-au dat, cum să facă pentru a dezlănțui forțele mele oculte ca să acționeze în favoarea lui, nu știu. Cu toate astea le-aș putea relata cuvînt cu cuvînt și ar corespunde întocmai.

[1] Soția (span.).

În orice caz, înainte de apusul soarelui, omul meu a venit din nou, s-a oprit la gard și a așteptat răbdător, pînă cînd am ieșit întîmplător din colibă, ca să dau măgarului porumb. De îndată, mi-a strigat :

— *Un momento, señor, por favor!*

M-am apropiat de gard. Am văzut că omul avea în mînă o *machete*, un cuțit de junglă lung și ascuțit, asemănător unei spade late.

— Nu știți unde e *mujer* a mea? m-a întrebat el.

— Nu.

— Dar puteți s-o aflați. Nu vă pot da *mil* pesos de aur. Nu am. Dar dacă n-o să-mi spuneți unde-i *mujer* a mea, vă tai capul !

Și spunînd asta, ridică fioroasa armă.

Stăteam bine ! Amenințarea cu moartea nu era o glumă. Ce-i păsa indianului dacă mă omora ! Avea să se ascundă în junglă. Iar dacă-l prindeau soldații și era împușcat fără a fi judecat, îi era totuna. Însemna că a avut ghinion. Deocamdată însă, e disperat și de aceea nu se gîndește la urmări.

Încerc să folosesc aceeași scuză de mai înainte :

— N-am văzut încotro a plecat nevasta dumitale !

La această justificare a mea, ceilalți indieni îl învățaseră între timp un răspuns grozav.

— Dacă aş şti direcţia în care a plecat, mi-aş găsi-o singur. Pentru asta n-am nevoie de un vraci. Dar oamenii din sat mi-au spus cu toţii că dumneavoastră puteţi să vedeţi departe. Că aveţi două ţevi înnădite. Dacă vă uitaţi prin ele, puteţi vedea un om care urcă acolo departe, pe munte. Mi-au spus că pe stelele de pe cer trăiesc oameni. Puteţi vedea asta prin ţevile dumneavoastră. De multe ori, noaptea, vă uitaţi prin ţevi la stele şi priviţi oamenii. Mi-au mai spus şi că omul alb poate să vadă ce e înăuntrul unui om, fără să-l spintece, tot cu ţevile alea. Şi că oamenii albi pot vorbi cu alţi oameni care sînt la *mil* kilometri depărtare. Eu vreau să vorbiţi acum cu *mujer* a mea şi să-i spuneţi că n-am nici *tortillas* şi nici *frijoles* şi să vină numaidecît acasă cu una din căruţele alea zburătoare ale oamenilor albi.

Şi încheind, răsuci acea *machete* prin aer, ca să fie limpede că la nevoie va şti cum să-şi impună voinţa.

N-am cum să explic aici, de ce în faţa unei asemenea ameninţări atît de grozave eram neputincios. De împuşcat nu-l puteam împuşca, pentru că toţi indienii din sat mi-ar fi sărit în cap şi apoi ar fi venit şi soldaţii. Ce poţi spune în faţa justiţiei ? Cum să dovedesc că mă aflam în legitimă apărare ? Să fug ? Unde ? Indianul cunoaşte

mai bine decît mine drumurile. Prin urmare nu mă puteam salva decît printr-un leac.

Am luat așadar modestul meu binoclu și am zăbovit privind prin el în toate direcțiile. Deodată, am tras un țipăt :

— O văd ! O văd ! Feciorul de tîrfă are o barbă neagră și o bate, iar ea strigă din toate puterile : „Bărbate, ajută-mă, dragă bărbate, scapă-mă !"

Indianul mi-a urmărit nespus de agitat toate mișcările. În cele din urmă a răcnit :

— *Caramba !* La asta m-am gîndit și eu imediat. Nu putea fi decît Gonzales, feciorul ăla de cățea. El are barba neagră. Trebuie să mă duc fuga s-o aduc. Dar ăluia, sigur am să-i ard una peste scăfîrlie. Unde e ? Întrebați-o *señor*, unde e ?

— E la *mil kilometros* depărtare. Omul cu barba neagră a dus-o cu căruța zburătoare. E în satul Chicolco. Asta e la Porhutta, la *mil kilometros* spre sud. Uite, în direcția aceea spre sud, spre sud, mereu spre sud !

— Trebuie să mă duc imediat s-o iau, îmi spuse el agitat.

— Pleacă ! Neîntîrziat ! Ai *mil* zile de gonit. Nu te opri pe drum, altminteri *indio* cu barba neagră ar putea-o duce mai departe.

— Plec chiar acum, spuse el cuprins de un tremur, gîndindu-se la emoțiile drumului. Și mul-

țumesc mult, mult *mil gracias, señor*[1]. *Verdad*, într-adevăr, sînteți un înțelept. Ați găsit-o atît de repede... ! Dar cei doi pesos și cincizeci de centavos nu pot să vi-i dau acum. Îmi trebuiesc pe drum. *Adios señor*, să fiți sănătos !

Și a plecat fără să plătească leacul. N-aveam de ce să mă tem că are să-mi vină iar pe cap. Trebuia să străbată șase sute de mile. Și cum n-avea bani de drum, trebuia să meargă pe jos.

Dar leacul pe care i l-am dat e într-adevăr bun. E un flăcău sănătos și puternic. Nu va merge nici cincizeci de mile și va găsi de lucru. Sau va fura de la vreo fermă o vacă. Între timp, va mînca și *tortillas și frijoles*. Iar dacă va avea de lucru, foarte curînd o nouă *mujer* își va atîrna în coliba lui sacul în care-și ține rochia de duminică, ciorapii și încălțările.

[1] Mii de mulțumiri, domnule (span.).

MARELE INDUSTRIAŞ

ÎNTR-O ZI, într-un mic sat indian din statul Oaxaca apăru un american care avea de gînd să studieze oamenii şi locurile. În plimbările lui, încoace şi încolo prin sat, ajunse şi la coliba unui mic agricultor indian, care-şi îndulcea traiul modest, împletind nişte coşuleţe, în timpul liber ce-i rămînea după ce-şi îngrijea ogorul de porumb.

Împletea aceste coşuleţe din rafie, pe care o vopsea în diferite culori extrase din plante şi lemn. Omul se pricepea să împletească atît de artistic aceste şuviţe multicolore de rafie, încît, cînd coşuleţul era gata, părea că înfăţişează figuri, ornamente şi flori. Că aceste ornamente nu erau pictate, ci împletite cu multă îndemînare, putea să-şi dea seama de îndată chiar şi un profan, privind interiorul acestor coşuleţe. Căci în

interior toate ornamentele apăreau în același loc ca și în exterior. Coșulețele puteau fi folosite la păstrarea ustensilelor de cusut sau a podoabelor.

Cînd indianul avea gata vreo douăzeci de asemenea mici obiecte de artă și putea lipsi o zi de la ogorul lui de porumb, atunci lua, pe la ora două, în zorii zilei, drumul orașului și-și vindea acolo în piață coșulețele. Taxa pentru intrarea în piață îl costa zece centavos.

Cu toate că lucra la fiecare coșuleț mai multe zile, nu cerea pentru el mai mult de cincizeci de centavos. Dacă însă cumpărătorul susținea că prețul e prea ridicat și începea să se tocmească, vindea marfa la treizeci și cinci, treizeci și chiar douăzeci și cinci de centavos, fără să știe că asta este soarta multora, ba chiar a celor mai mulți artiști.

Se întîmpla foarte des ca indianul să nu poată vinde toate coșulețele pe care le dusese la piață; pentru că foarte mulți mexicani, care credeau necesar să afirme despre ei că sînt culți, preferau să cumpere obiecte produse în serii de douăzeci de mii pe zi, dar care purtau ștampila unui atelier de obiecte de artă din Viena, Paris sau Dresda, decît să cumpere produsul unui indian din propria lor țară, care nu realizează două obiecte perfect identice, și deci să aprecieze valoarea lui de unicat.

Cînd, aşadar, indianul nu-şi putea vinde toate coşuleţele la piaţă, se ducea de la uşa unei prăvălii la alta, fiind primit ba cu grosolănie, ba cu indiferenţă, ori cu refuz sau cu plictiseală, cum sînt îndeobşte primiţi negustorii ambulanţi, colportorii de cărţi şi rămarii.

Indianul accepta acest tratament, aşa cum îl acceptă toţi artiştii, care ştiu singuri să aprecieze valoarea reală a muncii lor. Nu se întrista, nu se supăra şi nu-şi pierdea cumpătul.

Pe cînd îşi oferea din casă în casă restul mărfii, i se propuneau adesea numai douăzeci sau cincisprezece, ba uneori chiar numai zece centavos, pentru un coşuleţ. Şi chiar dacă-l vindea pentru acest preţ de nimic, observa adesea cum femeia lua coşuleţul, nici nu se uita bine la el şi îl arunca pe masă chiar în prezenţa lui, de parcă ar fi vrut să spună: „Sînt bani azvîrliţi de pomană, dar vreau să-l las pe bietul indian să cîştige ceva, dacă a bătut atîta cale". „De unde eşti? — Aşa, de la Tlacotepec! Ştii ceva, nu poţi să-mi aduci nişte curcani? Trebuie să fie însă foarte graşi şi foarte ieftini, altfel nu-i cumpăr."

Americanii nu sînt atît de răsfăţaţi cu asemenea minunate mici obiecte de artă ca mexicanii, care, cu rare excepţii, nu ştiu şi nu preţuiesc valoarea reală şi incomparabila frumuseţe a acestor lucruri, pe care le au în propria lor ţară. Şi chiar dacă

americanul obişnuit nu-şi dă seama de valoarea reală şi incomparabila frumuseţe a acestor lucrări, vede totuşi imediat — în cele mai multe cazuri — că aici e vorba de artă populară şi o apreciază cu atît mai mult cu cît, în propria lui ţară, n-o are.

Indianul şedea pe pămînt în faţa colibei sale şi împletea coşuleţe.

Americanul îl întreabă :

— Cît costă un asemenea coşuleţ, prietene ?

— Cincizeci de centavos, *señor,* răspunse indianul.

— Bine, cumpăr unul, ştiu cui îi pot face o bucurie cu el !

Se aşteptase să i se ceară doi pesos pe coşuleţ. Cînd îşi dădu seama de lucrul acesta, gîndul îi zbură de îndată la afaceri. Întrebă :

— Dar dacă îţi cumpăr zece coşuleţe, cît îmi vei cere pe unul ?

Indianul se gîndi cîtva timp, apoi răspunse :

— Atunci costă bucata patruzeci şi cinci de centavos.

— *All right,* dar dacă îţi cumpăr o sută de bucăţi, atunci cît îmi ceri pe unul ?

Indianul iar se socoti.

— Atunci costă o bucată patruzeci de centavos.

Americanul cumpără paisprezece coşuleţe. Asta era tot ce avea indianul gata.

După ce consideră că a văzut Mexicul şi că ştie tot ceea ce este demn de ştiut despre Mexic şi despre mexicani, americanul se întoarse la New York. Iar cînd îşi reluă afacerile, gîndul îi zbură la coşuleţe.

Se duse deci la un mare negustor de ciocolată şi îi propuse :

— Pot să vă ofer un coşuleţ care se pretează la ambalarea foarte originală pentru cadouri a ciocolatei fine.

Negustorul privi coşuleţul cu multă pricepere. Il chemă apoi şi pe asociatul său şi la urmă şi pe *manager* [1]. Discutară ce discutară, apoi negustorul zise :

— Vă voi comunica mîine preţul pe care vi-l putem oferi ; sau, care sînt pretenţiile dumneavoastră ?

— V-am spus că, pentru mine, este hotărîtoare oferta dumneavoastră, ca să obţineţi coşuleţul. Vînd asemenea coşuleţe numai acelei întreprinderi care-mi face oferta cea mai avantajoasă.

În ziua următoare, cunoscătorul Mexicului reveni la negustor. Acesta îi spuse :

— Pot obţine pentru un coşuleţ umplut cu cele mai fine praline, patru, poate chiar cinci dolari.

1 Director (engl.).

Este ambalajul cel mai original și cel mai frumos, pe care-l putem oferi pieței. Plătesc doi dolari și jumătate bucata, loco port New York, vama și transportul mă privesc. Împachetarea cade în sarcina dumneavoastră.

Vizitatorul Mexicului își făcu socotelile. Indianul îi ceruse pentru o sută de coșulețe, patruzeci de centavos pe bucată, asta însemna douăzeci de cenți. El vindea bucata cu doi dolari și jumătate. În acest fel, realiza doi dolari și treizeci de cenți la o bucată sau aproximativ o mie două sute la sută.

— Cred că se poate face la acest preț, spuse el.

La care negustorul adăugă :

— Dar numai cu o condiție foarte importantă. Trebuie să-mi livrați cel puțin zece mii de coșulețe o dată. Mai puțin nu are pentru mine nici o valoare, pentru că, altfel, nu se acoperă costul reclamei pe care trebuie s-o fac, fiind un articol nou. Și fără reclamă, nu pot să realizez prețul.

— Încheiat, spuse cunoscătorul Mexicului.

Cîștiga douăzeci și patru de mii de dolari, din care nu trebuia să cheltuiască decît pentru drumul pînă acolo și pentru transportul mărfii pînă la prima stație de cale ferată.

Plecă imediat în Mexic și-l vizită pe indian.

— Am o ofertă serioasă pentru dumneata, zise el. Poți să-mi faci zece mii de coșulețe ?

— Da, pot. Atîtea cîte vreţi. Va dura însă. Rafia trebuie prelucrată cu grijă, asta cere timp. Dar pot să vă fac atîtea coşuleţe cîte vreţi.

Americanul se aştepta ca, la auzul acestei oferte grandioase, indianul să înnebunească de fericire, ca un negustor american de automobile care vinde dintr-o lovitură cincizeci de Dodge Brothers. Dar indianul nu-şi ieşi din fire. Ba, nici nu se ridică de la locul său. Împletea liniştit la coşuleţul pe care tocmai îl avea în mînă.

„Ar fi rost să mai cîştig vreo cinci sute de dolari cu care mi-aş acoperi cheltuielile de drum, îşi zise americanul ; la o comandă atît de importantă, desigur că preţul pe coşuleţ mai poate fi puţin micşorat."

— Dumneata mi-ai spus că poţi să-mi faci un coşuleţ cu patruzeci de centavos, dacă iau o sută de bucăţi, zise el în cele din urmă.

— Da, aşa am spus şi aşa rămîne cum am spus ! confirmă indianul.

— Bine, urmă americanul, dar dumneata nu mi-ai spus cît ar costa un coşuleţ, dacă aş comanda o mie de bucăţi.

— Nu m-aţi întrebat asta, *señor*.

— E drept. Dar aş vrea să te întreb acum preţul pe bucată, dacă îţi comand o mie de bucăţi şi dacă îţi comand zece mii de bucăţi.

Indianul își întrerupse de astă dată lucrul, pentru a putea face socotelile. Dar, după cîtva timp, spuse :

— E prea mult, nu pot socoti așa de repede. Trebuie să chibzuiesc bine. Mă voi gîndi în noaptea asta și vă voi spune mîine.

A doua zi americanul reveni pentru a afla noul preț.

— Ai calculat prețul pentru o mie și pentru zece mii de coșulețe ?

— Da, l-am socotit, *señor*. Și mi-am dat foarte multă osteneală și am avut grijă să socotesc precis, ca nimeni să nu fie înșelat. Prețul e calculat exact. Dacă trebuie să fac o mie de bucăți, atunci un coș costă doi pesos. Iar dacă ar fi să fac zece mii, atunci unul va costa patru pesos.

Americanul era convins că n-a înțeles bine. De vină erau, poate, slabele lui cunoștințe de spaniolă. Pentru a îndrepta însă greșeala, întrebă :

— Doi pesos o bucată, dacă vreau o mie de bucăți, și patru pesos, dacă e vorba de zece mii ? Doar dumneata mi-ai spus că la o sută de bucăți îmi ceri pe una patruzeci de centavos.

— Asta-i adevărat. O sută de bucăți vi le vînd cu patruzeci de centavos una. Rostind acestea, indianul rămase foarte liniștit, pentru că socotise totul bine și nu exista nici un motiv de ceartă.

Señor, adăugă el, trebuie să recunoaşteţi singur că, dacă fac o mie de bucăţi, am mai mult de lucru decît dacă fac o sută, iar cu zece mii, am mult mai multă treabă decît cu o mie. Asta îi este desigur clar fiecărui om care judecă. Pentru o mie îmi trebuie mult mai multă rafie, trebuie să alerg mult mai mult ca să strîng culorile şi să le fierb. Iar rafia n-o găseşti de-a gata. Trebuie aleasă cu grijă, trebuie uscată bine. Şi dacă trebuie să fac atîtea mii de coşuleţe, ce se va alege de ogorul meu cu porumb şi de vitele pe care le am ? Şi apoi trebuie să-mi ajute la împletit fiii mei, fraţii, nepoţii şi unchii. În cazul acesta ce-o să se aleagă de ogoarele şi de vitele lor ? În felul acesta totul devine foarte scump. M-am gîndit exact pentru ca să vă servesc şi să vă fac atît de ieftin cît era posibil. Dar este ultimul meu cuvînt, *señor*, *verdad*, ultima *palabra* [1], doi pesos, la o mie de bucăţi, patru pesos, la zece mii.

Americanul vorbi şi se tocmi cu indianul o jumătate de zi pentru a-l lămuri că socoteala lui e greşită. El întrebuinţă chiar un carneţel nou, plin cu file albe, pentru a-i demonstra indianului în cifre, cum ar putea cîştiga o avere, la preţul

1 Cuvînt (span.).

de patruzeci de centavos, explicîndu-i și cum trebuie să calculeze spezele, materialele și salariile.

Indianul privi cifrele cu înțelegere, ba admiră chiar repeziciunea cu care americanul le scria pe hîrtie și viteza cu care aduna, scădea și împărțea. În fond însă, toate astea nu-i făceau decît o slabă impresie, deoarece el nu știa să citească nici literele, nici cifrele, iar din prelegerea de economie politică, atît de importantă și atît de inteligentă, el nu trase alt folos decît că își dădu seama cum poate vorbi un american ceasuri întregi, fără să spună nimic.

Convins în cele din urmă că l-a lămurit pe indian asupra greșelilor de calcul pe care le-a făcut, americanul îl bătu pe umăr și-l întrebă:

— Ei prietene, ia spune, cum stăm cu prețul?

— Doi pesos, la o mie și patru pesos, la zece mii. Apoi se aplecă asupra lucrului său și adăugă: Trebuie să-mi văd de treabă, *señor*, mă scuzați!

Americanul se întoarse furios la New York și singurul lucru pe care a putut să i-l spună negustorului de ciocolată a fost:

— Cu mexicanii nu se pot face afaceri; în ce-i privește pe acești oameni, nu există nici o speranță.

Astfel a fost scutit New Yorkul de a fi inundat cu mii de asemenea mici și prețioase opere de artă.

Şi tot astfel a fost posibil să se evite ca aceste minunate coşuleţe — în care un ţăran indian ştiuse să împletească măiestru trilurile păsărelelor din jurul lui, neasemuitele culori ale florilor şi plantelor pe care le vedea zi de zi în junglă şi cîntecele necîntate ce-i vibrau în suflet — să fie călcate în picioare şi strivite, cu tonele de gunoi de pe Park Avenue, pentru că, după ce erau ronţăite bomboanele din ele, tot nu mai aveau nici o valoare.

ISTORIA UNEI BOMBE

INDIANUL LLACA avea trei fete frumoase. Toate trei erau bune de măritat ; cea mai mică avea treisprezece ani, iar cea mai mare șaisprezece. Într-o zi veni la el indianul Salvatorres, care lucrase mai multe săptămîni în pădurea din jurul satului, făcînd mangal de vreo cincizeci de pesos. După ce își cumpărase o cămașă nouă, pantaloni noi și o pălărie nouă și-i plătise bătrînei negrese la care locuise și mîncase, nu-i mai rămăsese mare lucru.

Sîmbătă seara fusese dans, care durase pînă dimineața, cu care prilej Salvatorres le văzuse pe cele trei fete, dar nu prea dansase cu ele, pentru că ceilalți flăcăi se dovediseră de fiecare dată mai iuți decît el.

Abia duminică îi venise o idee. Şi această idee l-a frămîntat luni, marţi şi miercuri. Joi ideea era atît de coaptă, încît vineri a putut să ia o întruchipare limpede, ducîndu-l pe autorul ei sîmbătă în faţa tatălui fetelor.

— Pe care ai vrea s-o ai? îl întrebă Llaca.

— Pe asta! spuse Salvatorres, arătînd-o pe Bianca; fata tocmai împlinise paisprezece ani şi avea chipul cel mai drăguţ.

— Te cred, asta ştiu că ţi-ar plăcea. Dar, ia spune, cum te cheamă?

După ce Salvatorres şi-a spus numele întreg, pe care ştia să-l rostească, însă nu şi să-l silabisească, tatăl fetelor l-a întrebat cîţi bani are.

— Optsprezece pesos, a răspuns el.

Era exact dublul sumei pe care o avea.

— Atunci n-o poţi căpăta pe Bianca; mie îmi trebuiesc nişte pantaloni noi, iar bătrîna n-are încălţări. Dacă ţinteşti atît de sus şi o vrei tocmai pe Bianca, apoi noi nu putem umbla în zdrenţe. Deci, pantaloni pentru mine şi încălţări noi pentru bătrînă, sau nu te putem primi în familie. Şi acum scoate tutun.

După ce-şi răsuciră ţigările şi le aprinseră, Salvatorres zise:

— Pot s-o iau şi pe asta! arătînd acum spre Elvira, cea mai în vîrstă dintre cele trei.

— Nu eşti prost, Salvatorres. Ai de lucru?

— Am un măgar.

— Cal n-ai ?

Aceste întrebări, care se refereau la avutul lui, îl cam încurcau pe Salvatorres. După ce scuipă de cîteva ori, rosti :

— Am un unchi, acesta lucrează într-o mină, pe aici, pe la Zacatecas. Dacă o să am nevastă, mă duc şi eu acolo şi aştept să fiu angajat. Se pot cîştiga uşor trei pesos pe zi.

— Trei pesos sînt bani frumoşi, spuse bătrînul. Dar cei optsprezece pesos pe care-i ai nu ne ajung nici măcar să facem nunta.

— Chiar atîta sigur nu poate costa. Un preot nu putem lua şi autorizaţia pentru cununia civilă tot nu putem s-o plătim.

— Sigur că nu, spuse bătrînul. Că atîţia bani n-avem. Dar doi lăutari şi două sticle cu *tequila* trebuie să luăm, că altfel zice lumea că Elvira noastră nici nu s-a măritat, ci că doar a fugit cu tine. Şi una ca asta nu fac fetele mele. Nu aştepta asemenea minune, că o să capeţi peri albi.

Au mai socotit ce-au mai socotit şi au căzut apoi la-nvoială ca Salvatorres să mai facă mangal în junglă vreo trei, patru săptămîni, ca să poată aduna banii pentru cei doi lăutari, *tequila*, un kilogram de cafea, trei de zahăr, nişte încălţări pentru mamă şi o pereche de pantaloni pentru tată. După ce s-au înţeles asupra tuturor acestor treburi, viito-

rii socri i-au îngăduit să locuiască şi să mănînce la ei, plătind pentru asta cu o treime mai puţin decît la negresă ; voiau între timp să-l socotească fiul lor şi putea să-şi înjghebe un culcuş în colţul liber al încăperii, iar dacă mai cumpăra o pătură şi pentru Elvira, putea să doarmă cu ea, că doar nu era nevoie de atîtea mofturi, de vreme ce lucrurile oricum nu puteau fi împiedicate. Şi după ce Salvatorres s-a arătat gata să cumpere şi pătura, Elvira, care luase parte, laolaltă cu toată familia, la întreaga tîrguială, a fost întrebată dacă are ceva împotrivă.

— Aş fi foarte mulţumită să merg la Zacatecas, a răspuns ea şi astfel a fost rezolvată această importantă problemă de familie.

În tot cazul, cei nouă pesos pe care Salvatorres minţise că i-ar avea în buzunar, i-au lipsit foarte mult. În cele patru săptămîni cît a trebuit să muncească, i s-a rupt şi cămaşa, iar pentru nuntă avea neapărat nevoie de una nouă. Aceste două fapte au fost pricina care a determinat dispariţia a două vaci ale unui fermier american din apropiere, vaci care nu s-au mai întors niciodată.

După ce a avut loc petrecerea, iar bătrînul Llaca s-a îmbătat bine şi şi-a îmbrăcat pantalonii noi, galbeni, de aţă, iar *señora* lui şi-a primit încălţările noi, Elvira a devenit soţia legiuită a lui Salvatorres, nimeni nemaiavînd dreptul de a o

ademeni sau răpi, căci altminteri ar fi stîrnit mînia și ar fi rănit onoarea soțului. Salvatorres a împachetat cafetiera, *machete*, securea și cele două pături, le-a așezat împreună cu Elvira pe măgar și a plecat în regiunea minieră.

A umblat de colo-colo doar o săptămînă, apoi și-a găsit de lucru în minele de cupru. Munca era grea, dar nu-l speria. În timpul liber își construi o colibă și ducea în ea o viață fericită împreună cu Elvira. Ea îi gătea mîncarea, îi spăla rufele, îi petecea pantalonii și-i încălzea patul în nopțile reci, care erau atît de dese în ținutul acela muntos. Salvatorres era mulțumit, nu se îmbăta niciodată și nici ea n-avea nici un motiv să se plîngă.

Poate că lucrurile ar fi mers așa o întreagă viață de om, dacă într-o zi nu s-ar fi găsit un flăcău care să descopere în Elvira mai mult decît fusese în stare să bănuiască vreodată Salvatorres. Așa s-a întîmplat că, într-o seară, cînd omul a venit acasă, Elvira se făcuse nevăzută. Și, cum luase cu ea și pătura cea frumoasă, și cea de a doua cămașă, și cele două rochii, și pieptenul, Salvatorres înțelese că plecase pentru totdeauna și că nu se gîndea să-și ducă mai departe traiul cu el.

Colibele populației indiene nu sînt în stare să ascundă vreun secret. După ce a scotocit două duzini de colibe, a găsit-o pe cea care-i trebuia. A auzit-o pe Elvira rîzînd și trăncănind înăuntru.

Iscodind prin crăpăturile pereţilor, a văzut-o şezînd şi alintîndu-se chiar lîngă noul ales. Era tare voioasă. În afară de ei, mai erau acolo încă două tinere perechi. Toţi erau veseli şi bine dispuşi şi se adunaseră să tăifăsuiască în tihnă. Numele Salvatorres nici n-a fost pomenit măcar; purtătorul lui era şters din memoria acestor oameni veseli.

A căuta adevăratele motive ale atitudinii pe care o ia cel ce aparţine unei alte rase, diferită de a noastră, e o nebunie. Poate găsim sau bănuim cauza, dar dacă vom încerca să şi înţelegem sau să punem această comportare în concordanţă cu concepţia noastră despre lume şi cu starea noastră sufletească, întreprindem ceva care este tot atît de lipsit de sorţi de izbîndă — presupunînd că sîntem suficient de cinstiţi să recunoaştem acest lucru — ca, spre pildă, descifrarea inscripţiei gravate pe o piatră, aparţinînd unui popor de mult stins.

Cum a procedat Salvatorres, poate fi povestit doar ca faptă şi ca urmare. A da însă o explicaţie pentru fapta lui, ar necesita cercetări care ar umple un volum gros.

După ce s-a încredinţat că Elvira e foarte fericită, după cum se vedea mult mai fericită şi mult mai îndrăgostită decît a văzut-o vreodată în tot timpul cît a fost nevasta lui, că deci nu mai există

nici o speranță s-o mai aibă iar alături, ca soață, s-a hotărît să tragă o linie groasă sub acest capitol al vieții sale.

Cu toată îndemînarea și inteligența proprie indienilor mexicani, a înjghebat, într-un timp surprinzător de scurt, o bombă excepțională, din cele mai simple materiale imaginabile. Pentru a fi sigur de efect, a făcut pe dracu-n patru și a pătruns în magazia minei pentru a-și procura dinamita, focosul și fitilul necesare. După ce a terminat totul, s-a strecurat din nou la coliba unde vesela adunare era încă împreună și, pesemne, avea de gînd să rămînă acolo peste noapte. Aceste colibe nu au uși, așa că e foarte simplu să arunci o bombă înăuntru, după ce i-ai aprins fitilul.

După ce a pus la cale toate astea, Salvatorres s-a îndepărtat de colibă și a pornit liniștit spre casă, ca să se culce. Ceea ce trebuia să întreprindă un om, ca o bombă să-și facă efectul, întreprinsese. Rezultatul nu-l mai interesa. Dacă bomba exploda, era bine, iar dacă nu exploda, era iarăși bine. O dată fabricată bomba și pusă la locul potrivit, toată povestea cu căsnicia lui nu mai prezenta pentru el nici un fel de interes. De mîine și pentru tot restul vieții, Elvira și noul ei soț, precum și cei care, cu sau fără știință, dăduseră o mînă de ajutor la drama aceasta, n-aveau a se mai teme de furia lui și puteau să considere că Salvatorres

nici nu mai există. Pentru el cazul Elvira se încheiase.

Nu însă şi pentru vesela societate din colibă. În regiunile miniere ale Mexicului, fiecare om, bărbat sau femeie, cînd vede o cutie de conserve de care atîrnă o sfoară fumegîndă, ştie ce înseamnă asta. Între momentul cînd au văzut bomba şi fuga din colibă, fără a spune un cuvînt sau a scoate un strigăt de alarmă, n-a trecut mai mult decît o frîntură de secundă. Apoi a urmat o explozie înfiorătoare, care a mutat cu cîteva sute de metri mai departe coliba, sub formă de aşchii.

Elvira şi noua ei dragoste au scăpat, alegîndu-se numai cu spaima, care n-a lăsat urme serioase. Şi ceilalţi au scăpat, cu excepţia uneia dintre tinerele femei, care, în clipa cînd bomba a apărut la orizont, se îndeletnicea într-un colţ cu pregătirea ceştilor de cafea, aşa că n-a observat nici bomba şi nici dispariţia mută a oaspeţilor. Această fiică a ţării, demnă de compătimit, a făcut călătoria împreună cu coliba ; şi cum nu s-a putut hotărî atît de repede cu care parte a colibei să pornească la drum, a aterizat în bucăţele şi în diverse puncte din împrejurimi.

Două zile mai tîrziu a apărut la locul de muncă al lui Salvatorres un funcţionar al poliţiei. Interogatoriul a decurs fără ca Salvatorres să se lase mult stingherit în munca lui. Numai atunci cînd

oricum își îngăduia să răsucească o țigară, dădea explicații mai ample.

— Ai aruncat o bombă în coliba lui Juan Guennel ?

— E adevărat, dar asta nu te privește pe dumneata. Este o chestiune numai de familie.

Salvatorres are din nou dreptate.

— La această poveste cu bomba, a murit însă o femeie.

— Nu e nevoie să mi-o spui, știu asta. E soția mea și cred că pot să fac cu ea ce vreau, pentru că eu îi dau de mîncare și-i cumpăr îmbrăcăminte, ba chiar am plătit și lăutarii la nuntă.

Salvatorres are din nou dreptate.

— Da, dar nu nevasta dumitale, Elvira, a fost omorîtă, ci nevasta lui Juan Guennel.

— Atunci toată povestea asta nu mă privește cîtuși de puțin. Nici n-o cunosc pe soția lui Juan, ea nu mi-a făcut nici un rău și, dacă s-a prăpădit, n-a fost intenția mea să se întîmple așa, ci a fost un simplu accident. Iar pentru un accident nu pot fi tras la răspundere. Femeia lui Guennel ar fi trebuit să bage mai bine de seamă.

Cu acestea, pentru Salvatorres problema este încheiată. Țigara s-a terminat, aruncă mucul, își ia tîrnăcopul și începe să izbească furios peretele de stîncă.

Patru săptămîni mai tîrziu are loc procesul. Salvatorres trebuie să dea seamă de crima lui. Jurații sînt locuitori ai aceleiași așezări miniere. Doi sînt mineri, unul e supraveghetor în mină, altul e brutarul localității, altul cantinier, unul tîmplar în mină, altul are un magazin de încălțăminte și așa în continuare. Fiecare dintre aceștia are interes numai pentru cei care lucrează și cîștigă bani ; nici unul nu e interesat ca vreun om să zacă în temniță și deci să nu cheltuiască bani. Totuși, fiecare e interesat să se facă dreptate, în măsura în care conștiința umană o îngăduie. Cineva l-a sfătuit pe Salvatorres : „În sala de judecată pur și simplu să-ți ții gura tot timpul. Sau să nu scoți nici un cuvînt, sau dacă spui ceva, atunci asta să fie doar «nu știu»." Salvatorres face întocmai. În general, toată această poveste îi e indiferentă. Dacă va fi condamnat și împușcat găsește că e firesc ; dacă va fi achitat i se pare de asemenea firesc. Își răsucește țigara și lenevește o zi în sala tribunalului. Și jurații fumează ; dacă li s-ar interzice, ei ar pleca acasă și curtea n-ar avea jurați.

— Acuzatul a recunoscut crima. Funcționarul aci de față, care depune mărturie, l-a interogat pe acuzat la locul lui de muncă și fapta a fost recunoscută fără rezerve.

Acuzatorul public prezintă curții o cauză clară, sigură ; aproape că n-are nimic de făcut.

Un jurat cere preşedintelui ca Salvatorres să fie întrebat dacă şi-a recunoscut fapta.

— Nu ştiu, spune Salvatorres.

Apoi se aşază şi continuă să fumeze.

Un alt jurat cere să-i fie arătat procesul-verbal în care Salvatorres a semnat că şi-a recunoscut fapta în faţa funcţionarului.

— Procesul-verbal este semnat numai de funcţionar, pentru că Salvatorres nu ştie nici să citească, nici să scrie. El a recunoscut însă şi în sensul acesta există mărturia şi procesul-verbal al funcţionarului, care este un om de onoare.

Acuzatorul public se enervează puţin.

Un al treilea jurat vrea să ştie de ce juraţii trebuie să acorde mai multă crezare celor afirmate de funcţionar, care este un salariat al statului, decît lui Salvatorres, care-şi cîştigă singur existenţa, prin munca lui, şi nu trăieşte din impozitele plătite de cetăţeni.

Un al patrulea jurat cere ca Salvatorres să declare aici, în faţa juraţilor, dacă a comis crima, întrucît nu vede în baza căror probe l-ar putea declara vinovat.

— Recunoşti că eşti vinovat ?

— Nu ştiu.

Salvatorres se aşază la loc şi-şi răsuceşte din nou o ţigară.

Reprezentantul acuzării își joacă ultima carte. Îi pune pe martori să defileze : pe Elvira, pe iubitul ei și pe ceilalți trei care au fost în acea seară în colibă. Știu cu toții ceea ce știe întregul sat și asupra acestui fapt nu există nici o îndoială, anume că Salvatorres ține prea mult la onoarea lui, ca să lase pe cineva nelămurit asupra felului în care înțelege să trateze o soție necredincioasă.

Martorii declară în unanimitate că n-au văzut cine a aruncat bomba. Iar la întrebarea, dacă bănuiesc că ar fi putut fi Salvatorres, în aceeași unanimitate declară că ar putea fi tot atît de bine fostul iubit al nevestei lui Guennel ; e adevărat că acesta trăiește de mai bine de o jumătate de an cu o femeie, la Parral, dar e foarte gelos. Elvira mai adaugă că îl cunoaște foarte bine pe Salvatorres, de vreme ce i-a fost nevastă, și e sigură că el niciodată nu va arunca o bombă, mai ales asupra unei femei pe care nu o cunoaște.

Reprezentantul acuzării publice se dezumflă ca un balon. Jurații se retrag pentru deliberare și, după un sfert de ceas de dezbateri formale, dau în unanimitate următoarea sentință : „Salvatorres este nevinovat".

Omul e pus numaidecît în libertate. Împreună cu martorii, inclusiv Elvira și noul ei ales,

se duce la cel mai apropiat *saloon* [1], unde golesc o sticlă cu *tequila*, trecîndu-şi-o pe rînd unul altuia. În după-amiaza aceleiaşi zile, Salvatorres lucrează din nou în mină.

În seara zilei următoare e dans. Şi Salvatorres se duce şi el. Îşi găseşte o nouă soţie, care e foarte drăguţă şi se mută încă în aceeaşi seară la el. A doua zi după-amiaza, femeia pleacă să-şi aducă la noul ei cămin avutul pe care-l păstrează la vechiul sălaş, într-un coş de papură.

Seara — Salvatorres a venit de mult acasă de la lucru — pe cînd femeia voia să pună *frijoles* pe masă, observă deodată în mijlocul podelei o cutie de conserve de care spînzura un fitil fumegînd.

Abia a mai avut timp să fugă. Din Salvatorres, însă, n-a mai rămas nici măcar un nasture de pantalon pentru nemîngîiata văduvă.

1 Cîrciumă, local (engl.).

CUM S-A NĂSCUT UN NOU ZEU

LA MULTE POPOARE vechi, şi nu întotdeauna numai la cele barbare, zeii erau făcuţi după chipul şi asemănarea omului ; zeii primeau toate trăsăturile caracteristice, păcatele şi virtuţile unui om. Numai fabricanţii religiilor creştină şi mozaică, pentru a face o excepţie, au creat omul după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Rezultatul final, în ambele cazuri, este acelaşi şi scopul atins corespunde intenţiei : să se ştie că omul este o fiinţă dumnezeiască sau asemănătoare divinităţii şi că tocmai acest fapt îi conferă dreptul de a stăpîni pe toţi acei şi pe toate acele care nu sînt fiinţe asemănătoare lui Dumnezeu. Toţi zeii păgîni, evrei şi creştini sînt creaţii ale omului. Numai în foarte rare cazuri, naşterea sau fabricarea unui zeu poate fi explicată prin întîmplarea reală, modestă şi sim-

plă ce a dus la apariţia sa în lume; asta, pentru că acei care îşi găsesc avantaje în religie întunecă originea zeului prin misticism. O stea conduce crai din ţări îndepărtate spre locul naşterii şi, îndată după naştere, cerul se despică în două, şi suflători din trîmbiţe şi un cor de operă bine strunit oferă un concert în aer liber în cinstea păstorilor. În multe ţări creştine, hulirea divinităţii este pedepsită, atunci cînd se încearcă dezvăluirea adevăratei origini a religiei creştine sau iudaice. Nu este însă defăimare sau hulire a divinităţii, atunci cînd se fac cercetări pentru descoperirea originii zeităţilor aşa-zis păgîne, şi aceste rezultate sînt date publicităţii. Şi pentru că cercetările care privesc credinţe păgîne nu sînt pedepsite, ci de multe ori chiar sprijinite cu largheţe, în asemenea cazuri se ajunge mai uşor la esenţa adevărului. Dacă este povestită aici naşterea unei zeităţi indiene, acest lucru se întîmplă cu binemotivata convingere că, pe pămînt, nu există şi n-a existat niciodată o religie al cărei zeu sau ai cărei zei, şi prin asta apariţia întregii religii, să nu poată fi explicată printr-un procedeu la fel de simplu şi de natural.

După ce Hernán Cortés[1] a cucerit şi subjugat tot Mexicul, a întreprins o expediţie în Honduras. Această expediţie urma să găsească o cale mari-

[1] Hernán Cortés (1485-1547), conchistador spaniol.

tímă dinspre Oceanul Atlantic către Pacific ; căci, pe atunci, se credea că cele două continente, America de Nord și cea de Sud, n-ar fi decît două insule mari, printre care trece un braț lat de mare.

Cu această expediție, Cortés ajunse pînă la lacul Peten, unul dintre cele mai mari din Guatemala de astăzi. El a găsit pe malurile lui indieni care le-au făcut spaniolilor o primire impresionant de prietenească.

Ca urmare a lungilor marșuri prin jungla lipsită de drumuri, prin munți, prin mlaștini și peste cursuri de ape și întinderi pustii, armata lui Cortés decăzuse cu desăvîrșire. Se tîra înainte numai pentru că n-ar fi supraviețuit unei întoarceri prin aceleași ținuturi. Dacă Hernán Cortés n-ar fi găsit aici acești indieni ospitalieri, care au făcut tot ce le-a stat în putere pentru a pune pe picioare armata expediționară flămînzită și prăpădită, desigur că tot eșalonul ar fi pierit în chip jalnic în jungle și mlaștini. De altfel, această expediție a avut foarte puțin succes, fiind considerată ca făcînd parte dintre eșecurile catastrofale ale cuceritorilor spanioli în America.

Indienii de pe malurile lacului Peten i-au pus pe picioare, i-au aprovizionat pe spanioli pentru continuarea marșului și au făcut pentru ei tot ceea ce oameni foarte ospitalieri știu să facă întotdeauna pentru aceia care au nevoie de ajutor.

Pentru a fi cît mai pe placul oaspeților și pentru a nu le refuza nici o dorință, indienii au acceptat cu inimă ușoară să fie cu toții botezați și să devină creștini. În decurs de două zile, toți indienii, care veniseră aici la o mare sărbătoare, au fost botezați și, în nețărmurita lor bunătate și dragoste de pace, au îngăduit albilor să dărîme statuile zeilor și templele lor ; iar cînd au observat că distrugerea aceasta le făcea atîta plăcere albilor, au privit înveseliți agitația și furia spaniolilor. Se uitau ca la un fel de comèdie.

Locuitorii acelei regiuni, care duceau un trai simplu din nenumăratele daruri pe care le ofereau lacul și jungla înconjurătoare, nu aveau nici aur și nici argint sau pietre prețioase și nici nu știau unde ar exista mine de aur sau de argint. Tocmai de aceea nu prezentau mult interes pentru Cortés. Iar zilele petrecute aici, le considera, în fond, pierdere de vreme. De aceea se grăbea să părăsească iar în cel mai scurt răstimp ținutul și îi îmboldea pe călugării, care însoțeau armata lui, să dea zor cu convertirea păgînilor, fiindcă nu era rost de nici un cîștig.

Pentru a sărbători însă cu pompa cuvenită glorioasa acțiune de convertire în masă a acestor indieni și totodată pentru a le crea cuvenita impresie despre puterea albilor, Cortés dispuse ca, în

ziua botezului, să se tragă salve de tun și călăreții săi să execute diverse exerciții militare.

Pentru indieni, care nu văzuseră niciodată așa ceva, a fost desigur un spectacol grandios. Bubuitul și focul tunurilor, turnirurile călăreților și ceremonialul călugărilor au avut asupra noilor convertiți exact efectul pe care călugării îl doreau atît de mult. Indienii trebuiau convinși de faptul că oamenii în stare de asemenea minunății trebuie să aibă un Dumnezeu, care, în orice caz, știa mai mult decît bătrînul lor zeu indian și de aceea îi era superior.

Impresia cea mai puternică n-au făcut-o însă tunurile cu bubuiturile lor și cu jerbele de foc pe care le produceau, ci călăreții și caii. Indienii nu văzuseră niciodată cai, pentru că pe continentul american nu existau. Și considerau calul și călărețul un singur tot. Le apăru drept cel mai grozav monstru dintre toți care puteau fi imaginați. Avea patru picioare, putea să alerge mai repede decît cel mai iute alergător, avea două capete, unul de om și altul straniu de lung, cu doi ochi mari și rotunzi, apoi avea un țep lung, lancea călărețului, și încă un cuțit scurt, spada, cu care putea lovi în toate direcțiile.

Cortés îi lăsă pe acești foarte ospitalieri indieni sărăciți de tot și plecă fără a le plăti ceva pentru ajutorul dat, afară doar că au fost învățați cum

să-şi spele nişte păcate despre a căror existenţă nu ştiuseră nimic pînă atunci.

Totuşi, în ziua plecării, se hotărî să le lase ceva care să poată fi socotit o plată mulţumitoare şi să nu rămînă indienii cu impresia că albii sînt nişte zgîrciţi fără pereche. De aceea, pentru a-şi dovedi recunoştinţa, oferi indienilor la plecare, ca semn al bunei sale prietenii, un cal şchiop, care nu ar fi fost decît o piedică pentru continuarea călătoriei.

Indienii au primit darul cu gesturile şi cuvintele însufleţite ale oamenilor care vor să arate că nu s-au aşteptat niciodată la o recompensă atît de mare pentru serviciile făcute.

Apoi, Cortés şi oamenii lui au dispărut tot atît de misterios precum veniseră. Numai calul şchiop, care le rămăsese indienilor, le dovedea că tot ceea ce trăiseră şi văzuseră zilele trecute, nu fusese vis, ci realitate.

Prin urmare, Cortés le lăsase drept dar prietenoaselor gazde un cal. Ceea ce nu le lăsase însă au fost cunoştinţele îndestulătoare asupra felului cum se îngrijesc şi se hrănesc caii. Mii şi mii de indieni din regiunile învecinate au venit între timp să vadă şi să admire animalul. Şi pentru că era atît de strîns legat de acei misterioşi oameni albi cu bărbi, care puteau să işte fulgere şi tunete, indienii simţeau cea mai profundă veneraţie faţă de cal.

I-au oferit drept jertfe cele mai frumoase flori şi plante.

Totuşi, animalul divin scotocea mîndru cu botul prin aceste ofrande, întorcîndu-şi apoi capul cu dispreţ.

Şi acest lucru îi întrista pe nevinovaţii copii ai acestei ţări însorite. Ei înălţară rugăciuni, cîntară şi dănţuiră în jurul calului, făcură procesiuni, toate numai pentru a împăca această creatură divină.

În cele din urmă un bătrîn vraci spuse:

— Nu vedeţi că această fiinţă divină are o rană la picior? Trebuie îngrijită cum se cuvine.

Drept care indienii începură să îngrămădească înaintea bietului căluţ munţi de curcani sălbatici, fripţi, căci la indieni hrana răniţilor erau curcanii fripţi.

Cu toate că păsările fripte îi erau aşezate dinainte, pe frumoase tăvi de aramă cizelată, şi împodobite cu tot felul de flori, fructe şi verdeţuri, căluţul îşi scutura coama şi zvîrlea nerăbdător din picioare.

Zvîrlitul picioarelor i-a făcut pe indieni să se gîndească la altceva. A fost aleasă o frumoasă fecioară şi oferită calului. Animalul era însă mult prea mîndru chiar pentru a mirosi această gingaşă ofrandă. Dar şi acest gest a fost găsit cît se poate de înţeles. Fata era brună, ca un bronz vechi, în timp ce calul era obişnuit cu fecioare albe.

Cu toate că un biet căluţ şchiop avea aici posibilitatea rară să ducă cea mai fericită viaţă pe care a dus-o vreodată pe pămînt un cal aflat în stăpînirea oamenilor, cu toate că această făptură divină se afla doar la cîteva sute de paşi de cele mai frumoase păşuni, pe care creştea o iarbă veşnic verde şi suculentă, cu toate că ogoarele indienilor erau pline cu porumb, nevinovatul animal se chinuia de foame. Iar după cîteva zile se întinse pe jos şi muri.

Cuprinşi de cumplită spaimă şi tremurînd de frică, indienii stăteau roată în jurul leşului acestui animal ceresc. Şi pentru că se temeau de răzbunarea lui, din pricină că îl îngrijiseră atît de rău încît preferase să moară, îl chemară pe cel mai priceput cioplitor în piatră şi îi cerură să facă o statuie a calului, pe care o aşezară în templul anume înălţat...

Peste nouăzeci şi trei de ani, adică în anul 1618, doi călugări franciscani au venit în regiunea acelui lac pentru a-i converti pe păgîni. De cînd Cortés părăsise ţinutul, nu se mai ivise în acel colţ îndepărtat al ţării nici un om alb.

Cei doi călugări au intrat în templu şi era cît pe ce să cadă jos de mirare, văzînd acolo, într-o parte a lumii în care, după informaţiile ce le deţineau, calul era cu desăvîrşire necunoscut, statuia

enormă a unui asemenea animal. Au considerat faptul că animalul avea un picior mult mai gros decît celălalt, drept o toană de neexplicat a sculptorului, deoarece luate în total, celelalte amănunte erau destul de exacte din punct de vedere anatomic. Dar apoi călugării crezură deodată că îi înşală simţurile, cînd aflară că indienii consideră această sculptură în piatră drept zeul lor suprem, pe care-l adoră ca pe singurul adevărat şi atotputernic zeu al tunetului şi al fulgerului şi căruia, pentru a-l împăca şi a-i cîştiga bunăvoinţa, îi jertfeau în fiecare an, cu prilejul unei sărbători închinate lui, o fecioară.

Dar mirarea şi încurcătura celor doi propovăduitori ai Evangheliei atinse punctul culminant abia cînd, după ce se obişnuiră pe deplin cu întunericul ce domnea înăuntrul templului, cercetînd mai îndeaproape totul, descoperiră că îndărătul calului de piatră fusese aşezată o cruce mare de lemn, roasă de vreme, aproape putrezită, încropită de mîini neîndemînatice; după cum arăta, ai fi zis că are, fără îndoială, mai bine de o mie de ani.

E explicabil că, ajunsă în Europa, ştirea despre această descoperire a făcut să circule cele mai năucitoare zvonuri, pentru a clarifica în ce mod misterios, nişte indieni, dintr-un colţ îndepărtat

al noului continent, au ajuns să considere un cal, asociat cu o cruce, drept zeul lor.

Presupunerile și speculațiile personalităților savante, care se ocupau cu cercetarea țării și cu istoria indienilor, ar fi ajuns poate la cele mai absurde și confuze rătăciri dacă, la timpul potrivit, un copist n-ar fi găsit o însemnare în arhivele coroanei spaniole, și anume, într-o scrisoare adresată de Cortés împăratului Carol Quintul, notiță care lămurea pe deplin problema.

VIZITĂ NOCTURNĂ

Doctorul

O junglă de nepătruns acoperă întinsele şesuri din bazinele fluviilor Panuco şi Tamesi. Doar două linii ferate străbat această porţiune întinsă, de nouăzeci de mii de kilometri pătraţi, din Tierra Caliente. Aşezările omeneşti, acolo unde se găsesc, sînt cu teamă înghesuite pe lîngă rarele staţii de cale ferată. Europeni locuiesc aici puţini, parcă pierduţi ici şi colo. Obositoarea monotonie a junglei este întreruptă doar de cîteva şiruri lungi de munţi acoperiţi cu păduri tropicale seculare, la fel de nepătruns ca jungla şi în ale căror adîncuri întunecoase par a domni şi a pîndi toate misterele şi spaimele lumii. În locurile prielnice, în care şi apa e la îndemînă, sînt răspîndite, peste coame, mici sate indiene ; aşezări care se aflau aici cu mult înainte de venirea primului alb pe acest

pămînt. Ele sînt departe de calea ferată. Caravane de asini le aduc mărfurile trebuincioase, îndeosebi sare, tutun, cămăşi ieftine din bumbac, pantaloni de aţă, rochii de muslin, pălării ţuguiate din pai, pentru bărbaţi, broboade negre din bumbac, pentru femei. În schimb, indienii dau găini, ouă, măgăruşi, capre, papagali şi curcani sălbatici.

Acolo locuiam eu, adînc în pădurea tropicală, singur, într-o colibă primitivă, pe care mi-o construisem după tipicul indian, fără să bat un cui în ea.

O fugă de cal de patruzeci de minute mă ducea la cel mai apropiat vecin alb pe care-l aveam, un medic din Arkansas, pe nume Wilshed. Toţi ceilalţi vecini, dintre care nici unul nu locuia la o distanţă mai mică de treizeci de minute, erau indieni sadea. Cel mai apropiat sat se afla la unsprezece mile, iar prima staţie de cale ferată, la patruzeci : acolo se statorniciseră două familii de albi.

Doctorul Wilshed locuia într-un bungalow, o casă simplă din scînduri, cu două încăperi. Trăia acolo cu desăvîrşire singur ; făcea un pic de agricultură, avea trei vaci, o sută de găini, douăzeci de stupi, doi cai şi trei asini. Două familii de indieni, care locuiau la o milă depărtare, pe povîrnişul unei creste, erau cei mai apropiaţi vecini ai săi. Capii celor două familii lucrau la ferma lui.

Cea mai mare parte a timpului, doctorul şi-o umplea cu cititul. Cînd nu citea, şedea pe prispa bungalowului şi scruta nemişcat întinsul incomensurabil, care începea de la poalele muntelui şi mergea departe, pînă dincolo de orizont. Junglă, junglă, nimic alta decît junglă. Din timp în timp, singurătatea pădurii îmi călca năprasnic pe nervi, pentru că se întîmpla, cîteodată, să treacă două săptămîni fără să fi văzut un chip omenesc. Cînd nu mai puteam îndura această singurătate, atunci porneam în sus, la doctor, numai pentru a vedea un om, numai pentru a auzi un glas omenesc, pentru a simţi că nu sînt singur în lumea asta mare. Dar doctorul era un om tăcut. Pădurea tropicală te face tăcut şi meditativ, iar doctorul trăia aici de o viaţă de om ; se refugiase aici, poate pentru că nu-şi mai putea suporta semenii, sau pentru că suferise o mare decepţie şi, pentru a-şi salva sufletul, singura soluţie fusese refugiul în jungla tropicală.

Puteam sta adesea alături ceasuri întregi, pe banca de lemn a pridvorului, fără să scoatem un cuvînt. Despre noi înşine n-aveam ce să discutăm, iar despre alţii, nu voiam să discutăm ; şi pentru că nici unul nu era atît de nebun ca să vrea să-şi impună celuilalt părerile despre lume şi despre ceea ce se întîmpla, nu ştiam într-adevăr despre ce am fi putut vorbi. Dar tăcerea doctorului era de multe

ori foarte îngrijorătoare. Se întîmpla să înceapă o frază, cu intenția de a povesti vreo întîmplare trăită aici, la tropice. Cînd ajungea însă la jumătatea frazei, își aprindea pipa și uita să sfîrșească ceea ce începuse. Pesemne că sau îl apuca dintr-o dată regretul că împărtășește una dintre nenumăratele sale pățanii și astfel o înstrăinează din patrimoniul lui, sau își sfîrșise fraza în sinea sa, crezînd totuși că a rostit-o.

— Ați scris vreodată o carte ? l-am întrebat eu, într-o zi.

— O carte ? mi-a răspuns. O carte ? Multe.

— Despre ce, doctore ?

— Despre — ceea ce am văzut aici, ceea ce am gîndit de-a lungul anilor, ceea ce au făcut animalele, ceea ce ar fi putut gîndi și spune, ce mi-a povestit pădurea și muzica, pe care am ascultat-o aici.

— Publicat ?

— Niciodată. Ori de cîte ori am terminat o carte, am citit-o, am găsit-o bună și apoi am rupt-o. De ce să-mi public cărțile ? Mi-am avut plăcerea, mi-am avut bucuria cît timp le-am scris. Pentru oameni ? Aș vrea să știu pentru ce ? Au atîtea cărți bune pe care nu le citesc ! De ce le-aș mai da și altele ? Apoi, oamenii nici n-ar crede în ele. M-ar declara nebun, ba, poate că ar trebui să mă cert cu ei, pentru a-i convinge că am drep-

tate şi că le spun adevărul. În tot cazul, îmi e indiferent. Pe urmă, sînt de părere că cele mai bune cărţi care au fost scrise vreodată, pe hîrtie, sau numai în gînd, sînt cele care n-au fost nicicînd publicate. Îndărătul fiecărei cărţi publicate, pîndeşte ceva care nu e în favoarea ei şi-l împiedică pe autor să dea cel mai bun lucru de care e în stare.

Aveam cîteodată senzaţia că doctorul murise demult, dar că el însuşi nu ştia că e mort şi că şedea aici, deoarece nu era nimeni care să vadă că e mort, şi nu venea nimeni să-l îngroape. Dacă ne uităm atent în jurul nostru, observăm lesne că numai aceia mor şi sînt îngropaţi, care au moştenitori sau pe cineva care să se îngrijească de ei.

Dacă doctorul mi-ar fi povestit că şade aici de aproape patru sute de ani şi că a venit cu primii oameni albi, l-aş fi crezut fără nici o ezitare.

Biblioteca doctorului

Într-o dimineaţă, venind la doctor, acesta m-a întîmpinat, spunîndu-mi :

— Ascultă, Gales ! Ştii că nu am mare consideraţie pentru Statele Unite ! Ţara a încetat de a mai fi acea lume liberă de dinainte de război.

Războiul pentru libertatea altor popoare a stricat-o cu desăvîrşire. Se guvernează prea mult, se comandă prea mult, se interzice prea mult, sînt prea multe legi şi prea mişună funcţionarii. Totul a devenit o creşă mare. Un motiv în plus pentru care nu mă întorc acolo. Acum însă, trebuie să întreprind o călătorie importantă în Statele Unite ; trebuie să cumpăr cîteva cărţi după care alerg de cîţiva ani. Fii, dar, aşa de bun şi mută-te, pe timpul lipsei mele, în vizuina asta ! Dacă las baraca nelocuită, cînd mă voi întoarce, nu voi găsi nici acoperiş, nici măcar o ceaşcă pentru cafea. Bunii oameni nu pot vedea un cui, fără să-l scoată şi să-l ia cu ei, cînd li se oferă prilejul.

— Nici o problemă, doctore, desigur că mă mut aici, i-am răspuns.

— E bine. Ia calul meu şi adu-ţi cele cîteva boarfe încoace ! La dumneata, cu siguranţă că n-or să facă spargere — nu prea au ce lua.

Surîse. Nu-mi văzuse casa niciodată, dar probabil i-o fi povestit vreun indian că era o colibă făcută din iarbă.

După ce mi-am adus calabalîcul, doctorul a încălecat, pornind în trap spre staţie, unde avea să-şi adăpostească, la un fermier, calul. De la aproximativ cincizeci de paşi, mi-a strigat întorcînd capul :

— Nu uita să iei ouăle din cuibare şi să mulgi vacile! N-ai cum să mori de foame. Găseşti tot ce-ţi trebuie prin lăzi.

M-am învîrtit în jurul casei cîteva ceasuri, ca să mă deprind cu ea, pentru orice eventualitate. După-amiază, tîrziu, am ajuns la biblioteca lui, care se afla într-un dulap lucrat primitiv.

Cea mai mare parte a cărţilor trata despre vechile popoare din Mexic, despre istoria, civilizaţia şi religia lor. Multe volume aveau hărţi şi ilustraţii. Se aflau aici cărţi şi manuscrise nepublicate, care mergeau îndărăt pînă la veacul al şaisprezecelea şi al şaptesprezecelea. Această bibliotecă valora o avere şi doctorul mi-o lăsase în pază, fără să pomenească măcar de ea, de parcă ar fi fost vorba despre lucrări care se găsesc în orice prăvălie.

Trăiam de mulţi ani în această ţară a minunilor. Locuisem în preajma indienilor, care nu ştiau ce înseamnă o monedă şi care mi-au oferit două diamante negre, mari, pentru pistolul meu de vînătoare, dar cum nu mă puteam despărţi de el, am vrut să le dau, în locul lui, două sute de pesos, în aur strălucitor. Au refuzat şi au declarat banii ca fără valoare. Multe lucruri am învăţat în acei ani despre ţara, despre bogăţiile, despre locuitorii ei de culoare arămie sau albă, despre perspectivele

ei de viitor, despre posibilitățile de dezvoltare pe care le avea.

Totuși, despre trecutul ei și al locuitorilor, nu știam nimic.

O lume nouă se ridică

Am tăbărît asupra acelor volume, așa cum o faci numai după ce luni și luni de zile n-ai văzut o carte și, dintr-o dată, ai la dispoziție nelimitată, lucrările pe care de ani dorești să le citești.

Vraja acelor cărți m-a cuprins în mai puțin timp decît mă așteptam. Mă țineau atît de legat, că uitam să-mi fierb de mîncare. Beam laptele așa cum îl mulgeam și mîncam ouăle crude, numai pentru a nu irosi timpul pe care-l puteam dărui cărților mele. Mînat de teama că doctorul s-ar putea întoarce înainte ca eu să le fi terminat de citit, stam aplecat asupra lor toată ziua, în timp ce soarele dogorea și te simțeai ca într-un cuptor încins, stăteam și mai bine de jumătate din noapte.

Era posibil ca oameni și popoare de acest fel să fi trăit, iubit și suferit pe acest pămînt pe care stam eu acum ? Putea să fie adevărat că pe acest continent au existat oameni și popoare de mare cultură, cu șase mii de ani înaintea acelor fabuloase

timpuri obscure pe care noi le menţionăm ca începuturile istoriei umane ?

Ajunsesem să privesc această ţară cu alţi ochi decît înainte. Dacă un indian trecea întîmplător prin faţa casei, sau se oprea cerînd o înghiţitură de apă, îi cercetam cu grijă chipul, căutînd în trăsăturile lui asemănări cu acelea ale regilor, şefilor de triburi sau căpeteniilor, pe care le văzusem în ilustraţiile cărţilor. Şi, într-adevăr, am găsit asemănări surprinzătoare. Curînd, nemulţumit numai cu studierea trăsăturilor lor, a gesturilor, a mersului, a timbrului vocii lor, am început să stau cu ei de vorbă, cînd se ivea prilejul. Nu mică mi-a fost mirarea cînd am constatat că oamenii aceştia îşi cunoşteau bine trecutul, că păstraseră prin tradiţie orală, din generaţie în generaţie, istoria poporului lor, baladele, faptele de vitejie ale marilor lor figuri şi legendele religioase. Mulţi dintre acei indieni îşi făceau încă rugăciunile în faţa vechilor zeităţi, pe cînd toţi ceilalţi amestecau în asemenea măsură vechea lor credinţă cu sutele de sfinţi, cu imaculata concepţiune, pe care nu o puteau înţelege în ruptul capului, şi cu sfînta treime, la fel de neînţeleasă, încît, în inimi şi în reprezentările lor, aveau vechile zeităţi, în timp ce de pe buze le ieşeau numele nenumăraţilor sfinţi.

Pentru a mă orienta cît de cît în lumea aceasta, pentru a-mi despovăra creierul și a nu-mi lăsa picioarele să înțepenească, am plecat într-o dimineață, cu intenția de a face o lungă plimbare prin pădure.

În întinsa adîncime a junglei, într-un loc, unde din cauza depărtării de orice sălaș omenesc și chiar de cea mai primitivă potecă, te cuprindea o neliniște stranie, am întîlnit un indian, care făcea acolo mangal. Nu m-aș fi dus niciodată în acel loc, dacă n-aș fi văzut înălțîndu-se fum și n-aș fi vrut să cunosc proveniența lui.

Era, fără îndoială, o viață aspră, aceea pe care o ducea acest om. Să trăiești cu desăvîrșire singur, săptămîni de-a rîndul, în adîncimea pădurii tropicale, expus tuturor pericolelor, care nu erau de loc puține aici, ca să realizezi cîteva încărcături de mangal, pe care să le transporți apoi, pe spinarea asinului, la gospodăriile împrăștiate, pentru a obține sume de bani ridicol de mărunte.

Indianul ședea în fața movilei de pămînt fumegînde și privea nemișcat firul de fum care se ridica. Era un bărbat uscățiv, dar căruia trebuia să-i recunoști o forță demnă de tot respectul ; pentru că doborîrea copacilor de cîmpie și pregătirea lor pentru ardere, cere o putere uriașă ; iar ducerea

la bun sfîrşit a acestei munci, sub jarul soarelui tropical, pretinde o rezistenţă fizică, pe care o rasă slăbită, în declin, n-o poate avea. Ceea ce m-a surprins imediat şi, în mod curios, la acest om, era expresia nemaipomenit de tristă a ochilor săi şi articulaţiile fine ale mîinilor lui înguste, a căror formă rasată era atît de indestructibilă, încît nici munca aspră la doborîtul copacilor nu influenţase asupra ei. Purta o mustaţă subţire şi, pe bărbie, tuleie rare, pe care indianul le considera probabil o barbă. M-am aşezat lîngă el, i-am dat tutun şi, încet, am ajuns să povestim.

— Aţi ghicit adevărul, *señor* ; înaintaşii mei au fost cîndva principi semeţi printre panuchezi[1] ; cinstiţi pînă departe, dincolo de fruntariile altor triburi. Ultimul dintre aceşti viteji a fost spînzurat de spanioli, pentru rebeliune împotriva stăpînirii străine. Dacă soţia lui n-ar fi izbutit să fugă la timp cu copiii lor în munţi, unde spaniolii n-au avut curajul să-i urmeze, nu m-aş afla acum aici. Asta s-a întîmplat în acea săptămînă, în care spaniolii au făcut o baie de sînge printre fiii neamului meu şi au sărbătorit-o prin spînzurarea a cinci sute de şefi, printre care se afla şi acest strămoş.

[1] Din regiunea fluviului Panuco, în Mexic.

— Credeţi, l-am întrebat eu, că popoarele acestea vor ajunge din nou la strălucirea pe care au avut-o înainte de venirea spaniolilor ?

— Mersul poporului meu e domol. Noi avem timp. Oamenii albi nu au timp. Oare, nu auziţi, *señor*, cum toate popoarele nealbe îşi dezmorţesc picioarele şi îşi întind încheieturile, încît trosnetele lor se aud peste întreaga lume ?

— Vom şti să ne apărăm împotriva lor, i-am răspuns eu puţin nesigur.

— Cu ce ? m-a întrebat el liniştit şi fără vreo urmă de ironie. Cu ce ? Cu civilizaţia dumneavoastră ? Nu e destul de puternică, *señor*. Nu are nici o idee călăuzitoare. Civilizaţia dumneavoastră este condusă de un singur gînd care se cheamă : bani. Cu bani se pot face afaceri, dar nu pot fi înfierbîntate sufletele.

Am fugit acasă şi am tăbărît iar asupra cărţilor. Întrebări noi îmi încolţiseră în minte şi căutam soluţii, căutam indicii asupra ceea ce ne sta înainte. Dacă existau undeva asemenea indicii, atunci numai în aceste cărţi putea fi găsită cheia cu care să deschid marea poartă, care să-mi arate viitorul rasei noastre.

Citeam, citeam cuprins parcă de febră, căzînd după miezul nopţii pe patul meu, de parcă aş fi fost umplut cu plumb, pentru a mă scula la ivirea zorilor cu mădularele îngreunate. Dar, după ce

tîmplele au început să-mi zvîcnească, iar sîngele să-mi gonească prin vine de parcă în fiecare clipă ar fi vrut să iasă din matca lui, m-am constrîns cu forța la odihnă și la un studiu mai ordonat. În felul acesta, am realizat un cîștig mult mai mare din cititul meu. Am început să studiez serios, în loc de a citi.

Cu atît mai mult însă, am început să trăiesc într-o altă epocă. Neavînd ocazia să vorbesc cu nici un om, sau să aud o voce omenească, am uitat de timp, de loc și de propria mea persoană. Puteam să vorbesc ca personajele care apăreau în acele cărți, sau măcar credeam că aș putea; puteam să gîndesc cu gîndurile acelora, puteam învia, în reprezentările mele, ideile lor despre lume și viață, fără să-mi dau măcar seama de acest fapt.

Aceste simțăminte erau deosebit de puternice seara și în primele ceasuri ale nopții, cînd toate ușile bungalowului erau deschise și veșnic cîntînda pădure îmi murmura în urechi.

Vizită nocturnă

Într-o seară, poate între zece și unsprezece, am ridicat ochii de pe o carte despre civilizația tribului Texcoco. Nu, pentru a fi exact, am fost silit să ridic ochii; deoarece aveam senzația că se află

cineva în cameră şi mă priveşte de cîtva timp cu atenţie.

Cum am ajuns la această senzaţie, este destul de straniu. Latura activă, conştientă, a cugetului meu era preocupată exclusiv de cartea pe care o citeam. Inconştientul, dimpotrivă, a urmărit şi înregistrat cu atenţie tot ce se întîmpla în timp ce citeam. Acest inconştient, acţionînd aici ca instinct de conservare, a devenit tot mai puternic, cu fiecare secundă, exercitînd o neîndoielnică presiune pentru sustragerea atenţiei mele de la citit, îndreptînd-o asupra unui lucru, care putea reprezenta o primejdie pentru mine. În tot cazul, nu mă aflam în faţa unui pericol iminent, fapt pe care-l percepeam cu o deosebită precizie în subconştient şi care m-a şi determinat, de altfel, să consider apelul stăruitor al inconştientului, drept un avertisment al celulelor cerebrale suprasolicitate ce simţeau nevoia de odihnă. În cele din urmă însă, tot inconştientul s-a dovedit mai puternic şi a izbutit, cu o ultimă sforţare dîrză, să sfărîme concentrarea mea şi latura trează a conştiinţei a ascultat chemarea tenace.

Am ridicat capul. În mijlocul încăperii sta un indian. Fără îndoială că se afla acolo de cîtva timp. Privirea lui se odihnea pe faţa mea şi, plin de tact şi de răbdare, aştepta să-i adresez cuvîntul.

Eram în stare în secunda aceasta să indic rîndul, ba chiar şi cuvîntul pe care-l citeam în momentul cînd omul păşise în încăpere.

Probabil că indianul urcase treptele de lemn care duceau la pridvor şi intrase fără zgomot. Nu-i obiceiul aici să intri într-o casă, fie ea cît de primitivă, înainte de a te fi făcut observat printr-o exclamaţie sau un salut şi locatarul să fi spus: „*Pase!*"[1]. Cele mai multe case, iar ale indienilor toate, n-au uşi şi, chiar dacă au, ele se închid cu rafie sau cu sfoară. Doar trecînd prin faţa uşii deschise, fără a-ţi fi anunţat prezenţa printr-un zgomot, poţi pune oamenii adesea în cele mai penibile situaţii, deoarece colibele lor au, de cele mai multe ori, o singură încăpere. Indianul acesta strigase desigur de mai multe ori pentru a-mi atrage atenţia. Cum eram însă atît de adîncit în studiul meu, n-am auzit, şi văzînd prin fereastra deschisă că citesc, omul a intrat, totuşi, în casă, cu sfială, pentru că, dintr-un motiv oarecare, voia să-mi vorbească şi nu întrezărea o altă posibilitate de a se face observat.

Sta aici, nemişcat, ca o statuie. Cînd m-am uitat la el, a îndoit un genunchi, a atins cu palma întinsă podeaua, a dus-o apoi pînă la creştet, cu

[1] Intră! (Span.).

interiorul palmei spre mine şi, în poziţia asta, s-a ridicat în picioare.

„Straniu fel de a saluta“, m-am gîndit eu ; asemenea formă de salut nu văzusem pînă acum la nici un indigen.

— Bună seara ! i-am spus eu.

— Noaptea e rece şi lungă, începu el să vorbească. Porcii îmi tulbură liniştea. E groaznic, domnule, să nu te poţi apăra. Zidit cu pioasă grijă, să fii sigur pentru eternitate. Totuşi se năruie şi se sfărîmă. Lungă e noaptea, întunecoasă şi rece. Gîndiţi-vă, domnul meu, porcii, porcii sînt groaza.

Ridică braţul, indicînd o anume direcţie.

Neştiind ce să-i răspund, deoarece nu pricepeam despre ce vorbeşte, de fapt, m-am aplecat asupra cărţii pentru a cîştiga un scurt răgaz, ca să-mi orînduiesc gîndurile răvăşite. Într-adevăr, nu-mi dădeam seama dacă spiritul meu se afla într-o stare de surescitare febrilă, ca urmare a cititului excesiv, sau dacă ceea ce se întîmpla era realitate. Gîndurile începură să se încîlcească în asemenea hal în creierul meu, încît nu eram capabil să sesizez unde încetează realitatea şi unde începe închipuirea.

Numai pentru a spune ceva, i-am adresat întrebarea :

— Dar ce vrei, la urma urmelor ? Pentru că dacă e să spun adevărul, nu ştiu la ce te referi. Vorbeşte mai limpede, dragul meu.

El plecase însă, la fel de tiptil precum venise. Dintr-un salt am ajuns la ușă. Voiam să fiu sigur dacă simțurile mele au ajuns în asemenea hal, încît să-mi plăsmuiesc apariții, sau am văzut și am vorbit într-adevăr cu un om.

Slavă zeilor, eram sănătos ; spiritul meu era netulburat. Acolo, în lumina palidă a lunii în creștere, îl vedeam pășind asemeni unei umbre. Nu era înalt, avea mai degrabă statura unui copil, zvelt, un indian de rasă pură.

M-am întors la masa mea și am căutat să-mi amintesc cuvintele lui. Curios, nu le puteam regăsi. Și, deodată, mi-am amintit că nu mi-a vorbit în spaniolă, că n-a întrebuințat o limbă pe care o cunoșteam ; cu toate astea îl înțelesesem perfect, conținutul frazelor lui îmi era limpede, îmi lipsea doar legătura dintre ele.

N-a fost cumva salutul lui același cu cel obișnuit la vechile triburi indiene ? Dar asta era curată nebunie. Cărțile îmi răvășiseră mintea.

Dacă, dimpotrivă, îmi reconstituiam în memorie imaginea lui, îmi aminteam că fusese îmbrăcat în zdrențe. Dar asta nu era ceva bătător la ochi, pentru că majoritatea indienilor umblă în pantaloni zdrențăroși și cămăși așijderea. Cămăși ? Nu, el nu purta nici pantalon adevărat și nici cămașă adevărată. Zdrențele care spînzurau pe el arătau ca rămășițele putrezite ale unei străvechi stofe de

preț ; o țesătură stranie, fantastică, cum nu-mi aduc aminte să fi văzut decît, probabil, într-un muzeu.

În orice caz nu exista nici un dubiu că brațele ca și gleznele erau împodobite cu brățări de aur, că la gît purta un lanț lucrat de un giuvaergiu care era un mare artist.

Şi totuşi, cu cît îmi reveneau în memorie mai multe amănunte, cu atît mai mult îmi dădeam seama că nu văzusem nimic din toate acestea, pe care credeam a le fi observat. Înzestrasem pe bietul indian cu toate podoabele exterioare ce formau numai caracteristica acelor popoare despre care tocmai citisem. Mi-am spus că era timpul să pun capăt drastic tuturor acestor preocupări şi să fac cale întoarsă în veacul în care trăiam şi la realitatea prozaică, în care sacii poştali sînt aruncați răpăind prin aer la cîteva mile depărtare.

Am închis cartea şi m-am dus la culcare.

Cei trei porci

În dimineața următoare, am observat trei porci, doi negri şi unul gălbui, care se agitau în preajma casei. Îi mai văzusem şi în alte două sau trei rînduri. Acum însă i-am privit cu interes, pentru că îmi aduceau aminte de oaspetele meu din noaptea

trecută, care şi el vorbise despre porci. Ce aveau însă aceşti porci comun cu el, n-am putut înţelege.

Cu siguranţă că erau proprietatea uneia dintre familiile indiene care locuiau mai departe, jos, sub coama acelei înălţimi. Prin aceste locuri porcii abia capătă ceva de mîncare şi nici n-au cocini, aşa că umblă singuri să-şi caute hrana. Îşi recunosc stăpînul numai după faptul că le dau apă, îi leagă din cînd în cînd de un copac şi, în sfîrşit, după ce le aruncă timp de două săptămîni, în fiecare zi, cîte un sac cu ştiuleţi de porumb, duce la îndeplinire soarta ce le e hărăzită. Dar nu se întîmplă ca porcii să se depărteze prea mult de stăpînii lor, pentru că, în preajma casei acestora, tot le mai pică, din cînd în cînd, şi cîte o lingură de fasole fiartă, pe care rîmătorii nu vor cu nici un chip s-o piardă.

În orice caz nu puteam să stabilesc nici o legătură între aceşti porci cu aspect foarte natural şi vizitatorul meu. Dacă erau porcii lui şi era nemulţumit că umblă pe aici, pe coastă, n-avea decît să se ocupe de ei şi nu să lase asta în seama mea. Şi apoi, dacă mă gîndeam bine, părea foarte straniu că omul şi-a găsit să mă tulbure tocmai în mijlocul nopţii din cauza porcilor lui.

Ceva puteam face totuşi pentru el. Am aruncat cîteva pietre după ei şi porcii au plecat din faţa bungalowului. Dar n-au fugit în jos, pe cărarea

care trebuia să ducă spre stăpînul lor, ci s-au abătut la un moment dat de la ea, tropăind spre o movilă, care se afla cam la trei sute de paşi depărtare de casă, şi care era cu desăvîrşire acoperită cu tufăriş des.

Se părea că au găsit acolo, în apropiere, hrană din belşug, pentru că am observat că s-au tîrît un timp, încoace şi în colo, în tufăriş, pînă cînd, la un moment dat, m-am plictisit de ei şi m-am îndreptat spre cuibarele găinilor, să caut ouă, deoarece mi se făcuse foame.

Cea de a doua vizită

Trei zile mai tîrziu, şezînd, ca de obicei, aplecat peste cărţile mele, spre ora unsprezece noaptea, am avut aceeaşi senzaţie stranie care mă cuprinsese şi în noaptea aceea în care venise indianul în casa mea.

M-au trecut fiori reci pe şira spinării, cînd, ridicînd privirea, l-am regăsit pe oaspetele meu indian, stînd în cameră şi observîndu-mă tăcut, dar stăruitor.

Acest simţămînt stînjenitor a dispărut totuşi numaidecît, pentru că m-a apucat o furie, pe care nu m-am ostenit de loc s-o ascund, cînd l-am întrebat :

— Cum ai intrat dumneata aici ? Şi, în fond, ce crezi de-ţi îngădui asemenea obrăznicie ? Asta nu-i o clădire publică. E o casă particulară, înţelegi ? Şi vreau s-o respecţi ca atare. Dar, la urma urmei, ce dracu tot vrei dumneata ? Dacă-ţi cauţi un paznic pentru porci, du-te altundeva ! Nu-mi plac porcii.

Răcneam frazele mai mult pentru a-mi recăpăta sentimentul de siguranţă şi a scăpa de acei fiori, decît pentru a-l jigni pe om.

El mă privea cu ochii larg deschişi şi cu o expresie a feţei de parcă, mai întîi, ar fi trebuit să cerceteze cu atenţie sensul celor spuse de mine şi numai după aceea să dea un răspuns.

Apoi zise :

— Şi eu mă tem de porci. Sînt atît de groaznici ! Oh, atît de groaznici !

I-am explicat răstit :

— Asta nu mă priveşte. Omoară-ţi animalele şi topeşte-le untura, dacă-ţi stau în drum ! Dar pe mine lasă-mă în pace cu povestea dumitale !

Îl priveam în faţă. Ochii săi aveau o expresie atît de tristă, încît am simţit, dintr-o dată, o fierbinte compătimire pentru el.

— Priviţi aici, o, domnule ! Şi-mi arătă pulpa. Îngrozitor ! Cîteva degete deasupra gleznei, avea o rană înfiorătoare la vedere. Asta mi-au făcut-o porcii.

Auzind cum suna glasul lui m-am stăpînit cu greu să nu plîng. Creierul meu, peste seamă de obosit, se răzbuna.

— E cumplit! Cumplit! Şi să ştii, în acelaşi timp, că eşti cu desăvîrşire neajutorat, că nu poţi să te aperi nici măcar împotriva acestor animale nenorocite. Imploraţi toate forţele care hotărăsc destinele să vă scutească de o asemenea soartă. Nu va dura mult şi aceste animale înfiorătoare îmi vor roade inima, îmi vor mînca ochii, pînă va veni acea zi de groază, în care îmi vor sorbi creierul. O, domnule şi prietene, vă conjur în faţa a tot ce vă e sfînt, ajutaţi-mă, salvaţi-mă din chinul meu de nespus. Sufăr mai mult decît poate îndura un om. Ce aş putea să mai adaug, pentru a vă putea convinge de chinurile mele?

Abia acum aflasem care era scopul vizitei sale. Omul credea că sînt medic. Toată lumea ştia că doctorul nu practica, dar fiindcă cel mai apropiat medic locuia la douăzeci şi cinci de mile, cînd era solicitat, Wilshed dădea, în cazuri urgente, îngrijirile necesare. Din cîte se vedea, omul trebuia să sufere îngrozitor.

După multă căutare, am găsit medicamentele într-o ladă. Am scos un pansament, bumbac şi alifie.

Cînd m-am apropiat de el ca să-i pun fașa, s-a tras doi pași îndărăt, spunînd :

— N-are rost. De porci mă tem, pentru că ei îmi pregătesc chinuri, nu de rană, de care nu-mi pasă. Rana asta este pentru mine semnul a ceea ce va urma.

Fără să țin seama de împotrivirea indianului am întins cu un gest energic mîna ca să-i prind piciorul. Dar am apucat aerul. Puțin încurcat, am ridicat capul și mi-am dat seama că omul mai făcuse un pas îndărăt. Ridicol, cît de ușor te poți înșela ; aș fi putut să jur că mîna mea se afla exact acolo unde stătuse piciorul lui.

Am renunțat să-i mai dau vreun ajutor medical și m-am îndreptat spre masă, unde m-am oprit și l-am privit.

— Sînt minunate podoabele pe care le porți, am remarcat eu. Dar de unde le-ai găsit ?

— Nepotul meu m-a gătit cu ele cînd a trebuit să-l părăsesc.

— Par a fi foarte vechi. Lucrătură antică.

— Sînt foarte vechi, confirmă el. Fac parte din tezaurul familiei mele regale.

Nu mi-am putut reține un zîmbet, pe care însă indianul părea că nu l-a observat, sau era prea politicos pentru a-l vedea. Șugubeți oameni acești indieni ! Îmbrăcați în zdrențe, locuind în colibe amărîte din iarbă, rareori avînd cele cîteva monede

necesare ca să-şi cumpere pielea crudă din care să-şi facă sandale, poartă totuşi în degete inele cu diamante.

Începeam iar să confund adevărata realitate cu conţinutul cărţilor pe care le citeam cu sufletul la gură. „Nepotul meu mi le-a dat." Acesta era un obicei practicat de azteci, de panuchezi şi de alte populaţii indiene la care nu fiul, ci fratele sau nepotul erau moştenitorii tronului. Dar aşa nu mai puteam continua. Trebuia să mă întorc printre oameni; singurătatea pădurii tropicale nu-mi pria, nu-mi pria mai ales atunci cînd citeam asemenea cărţi.

— Acum trebuie să plec! Indianul îmi întrerupse gîndurile pribege. Nu uitaţi că porcii poartă vina. Cîteva pietre mari vor ajunge. E atît de greu să fii nevoit să ceri ajutor, dar nu mă pot apăra singur. Sînt atît de neputincios.

Din ochii lui trişti, lacrămile se prelinseră peste obraz, deşi se străduia să le reţină.

Apoi ridică mîna, o duse la buze, o înălţă peste cap şi ţinu cîtva timp podul palmei îndreptat spre mine. Mi-am dat seama că mîna lui avea o formă aleasă, pe care o mai văzusem undeva. Unde, nu-mi puteam aminti. De asemenea, am observat, acum pentru prima dată, că purta barbă; ea îi înconjura cu prisosinţă şi obrazul şi bărbia, dar părea totuşi foarte subţire. Şi cu toate că

nu-mi aminteam să fi văzut o asemenea barbă, ea trezea în mine asociații cu niște fraze ciudate, asupra cărora am început să cuget, dar fără rezultat.

M-am smuls din acest lanț încîlcit de gînduri, pentru a-l întreba unde locuia, ceea ce mi s-a părut, dintr-o dată, fără nici un motiv, un fapt deosebit de important.

El plecase însă.

Am sărit la ușă.

„Într-adevăr. Pășește ca un rege!" mi-am spus, privindu-l, cînd l-am zărit mergînd pe potecă. Cît de frumoasă era noaptea! Era îmbrăcată în aureola magică a lunii pline, care sta drept deasupra capului meu. Soarele vrăjit al nopții tropicale. În lumina aceasta, lucrurile căpătau o claritate atît de sinistră, încît aveai senzația că, în fiecare clipă, trebuie să se întîmple ceva nemaipomenit. Pîndea în această lumină o așteptare, ca și cum lucrurile, strident conturate și părînd îngrozitor de vii, ar fi trebuit, cu următoarea respirație, să scoată un strigăt sfîșietor, care să alunge umbra neagră și grea ce le împovăra picioarele. Și strigătul, ce plutea în aer, mă izbi în inimă și o făcu să se oprească, în timp ce indianul rămase locului, întorcîndu-și spre mine fața pe care puteam distinge fiecare trăsătură, chiar fiecare por, cu toată precizia, deși omul era la vreo trei sute de pași depărtare. Își ridică brațul arătînd către colina spre

care se retrăseseră porcii, după ce-i alungasem cu pietre.

Apoi părăsi poteca, îndreptîndu-se spre colină. Tufărişul îi ajungea pînă la umeri. Urcă încet pe colină, pînă pe creastă, unde arbuştii erau atît de înalţi, încît îi treceau peste cap, dîndu-mi impresia că a fost înghiţiţi de ei, pentru că nu-l mai puteam zări.

O descoperire

În ziua următoare, îndată după răsăritul soarelui, mi-am luat cuţitul de junglă şi mi-am croit o potecă spre colina aceea. Cu toată minuţioasa cercetare a tufărişului, n-am putut să descopăr drumul pe care apucase indianul, în noaptea trecută. Era o treabă tare grea să-i urmăresc cărarea. Nimic nu era călcat în picioare, nici o ramură ruptă. Îmi pusesem în gînd să-l vizitez în coliba lui. Poate izbuteam să obţin vreunul din obiectele acelea unice de podoabă, în schimbul unei perechi de cizme, al unei cămăşi sau al unei şei.

Cînd am ajuns în sfîrşit la colină, am făcut o ciudată constatare : nu era o ridicătură de pămînt naturală, formată dintr-un bloc de piatră sau din pămînt, precum crezusem, ci era înălţată de mîna omului, din piatră cioplită, îmbinată cu mortar.

După aparențe, trebuia să fi avut cîteva sute de ani. Tufele dese și spinoase o acoperiseră cu desăvîrșire și rădăcinile lor se înfipseseră adînc, pătrunseseră în zidărie. Această neașteptată descoperire m-a făcut să uit că-l urmăream pe indian.

Am tăiat tufele și am făcut o nouă descoperire : trepte de piatră, orientate spre răsărit, duceau pe platforma colinei. Colina în sine era înaltă de peste trei metri. Sus, avea o suprafață pătrată, netedă, cu latura tot de vreo trei metri.

O parte a colinei era răscolită și, pentru că tufărișul era călcat în picioare, acest lucru părea să se fi întîmplat nu demult. Nu aveam nici o îndoială că porcii făcuseră isprava asta, de curînd, cînd umblaseră pe aici. Mergînd pe urmele lor, am observat că porcii săpaseră în zidărie și că, în acel loc, era golașă și începuse să se surpe.

Dacă era ascunsă undeva, atunci numai aici se afla taina care mă frămînta. Aici trebuia căutată explicația pentru tot ceea ce se întîmplase în ultimele zile.

Am alergat acasă și mi-am adus tîrnăcop și cazma.

Am desprins piatră după piatră, bulgăre după bulgăre, pînă ce spărtura a devenit destul de largă, ca să-mi pot strecura partea superioară a corpului prin ea. Apoi am aprins un chibrit.

Dar abia a țîșnit flacăra, că, dînd un țipăt, am și lăsat chibritul să cadă, smucindu-mă cu atîta repeziciune afară încît m-am umplut de zgîrieturi sîngerînde pe umeri, pe piept și pe spate. Apoi, șezînd în lumina soarelui, în fața spărturii, și încercînd să-mi vin în fire, m-am gîndit că poate mă înșelau ochii.

La început, avusesem intenția să las colina neatinsă, în forma în care o găsisem. Acum însă, nu-mi rămînea de ales. Trebuia să desfac creștetul colinei, astfel ca lumina orbitoare a soarelui să pătrundă înăuntru, răpind grotei insuportabila atmosferă fantomatică.

Lucruri mai pașnice decît tot ceea ce se ascundea în această vizuină îți pot trezi, în junglă sau în pădurea tropicală, o spaimă mult mai mare. Un păianjen de douăzeci de centimetri, acoperit cu păr, care-ți trece peste obraz, sau un scorpion de treizeci și cinci de centimetri, negru, care s-a strecurat în cort, sau în colibă, te umplu adesea de mai multă groază decît întîlnirea cu un tigru, atunci cînd n-ai altceva în mînă decît un băț.

Am hotărît să mă aștern numaidecît pe treabă. Incertitudinea ar putea să-mi zdruncine mai mult nervii, mai ales noaptea, în singurătatea mea, decît cunoașterea sigură a realității, oricît de groaznică ar fi ea.

Către prînz, cu toată căldura de cuptor, am ajuns atît de departe cu săpăturile mele, încît tot interiorul grotei era expus luminii clare a zilei.

Era adevărat ; nu eram nici nebun, nici nu visam. Dacă aş fi avut vreo îndoială, băşicile pe care le făcusem în palme şi oboseala trupului ar fi fost în măsură să le risipească.

Aici, în această grotă, a cărei zidărie fusese durată cu atîta măiestrie, de parcă ar fi fost din beton, se afla vizitatorul meu, indianul acela care îmi vorbise în două nopţi, la mine acasă. Şedea chircit pe pămînt, în grotă. Coatele îi odihneau pe genunchi. Chipul îi era aplecat şi ascuns în mîini.

Era mort. Mort de patru sau cinci sute de ani, sau poate de mult mai mult şi aşezat cu nespusă grijă aici, ceea ce dovedea dragoste, dar şi veneraţie. Grota fusese închisă ermetic, pînă cu puţine zile înainte, cînd porcii începuseră să scormonească acolo. Aspectul indianului nu era acela al unei mumii egiptene. Mai curînd arăta de parcă ar fi murit cu trei zile în urmă.

Zdrenţele în care era îmbrăcat apăreau, în lumina strălucitoare a zilei, mult mai preţioase şi mai bogate — la originea lor — decît în umbra nopţii. Podoabele pe care le purta erau piese de

mare măiestrie în arta prelucrării aurului și nu văzusem niciodată pînă atunci lucrări atît de desăvîrșite.

Am observat deodată că era mușcat la pulpă, chiar acolo unde îmi arătase el, în noaptea precedentă. Nu se vedea nici o urmă de sînge, deși porcii roseseră pînă la os. Carnea de pe piept, de pe față și de pe pulpe era tare la pipăit și părea de lemn. Nu-mi imaginam cîtuși de puțin ce atracție putuse să exercite această carne lignificată asupra porcilor, carne care, după aspect, nu avea nici o valoare nutritivă. Dar, desigur, era posibil ca porcii să aibă în general o altă concepție despre ceea ce e gustos. Cum și-a putut menține corpul indianului prospețimea, era ușor de explicat: grota era astupată ermetic, iar pămîntul, de jur împrejur, conținea substanțe chimice care acționau ca un conservant asupra corpului, după ce, sub formă de particule fine, îmbibaseră zidurile. Probabil că și substanțele care se foloseau la îmbălsămarea cadavrelor erau de altă natură și acționau în alt fel decît cele întrebuințate de egipteni.

Iară și iară mă uitam la descoperirea mea. Ședea atît de nealterat acolo, încît așteptam din clipă-n clipă să ridice capul, să se scoale și să înceapă a-mi vorbi.

Soarele îşi revărsa fără nici o milă valurile de căldură în jos şi, dintr-o dată, mi-a trecut prin minte că acest pîrjol ar putea dăuna preţioasei mele descoperiri, dacă ea va fi prea mult timp expusă luminii orbitoare.

Am adus de acasă o ladă mare, ca să aşez corpul în ea şi s-o pun apoi undeva în siguranţă. Cinstit spus, nu-mi era limpede de ce făceam toate astea, de ce nu lăsam indianul aici, unde odihnea de multe sute de ani. Dar boala care a iscat atîta rău şi a adus atîta lipsă de omenie în cultura noastră, furia muzeistică, m-a cuprins şi pe mine. Îmi vedeam numele în publicaţii ştiinţifice, mă vedeam la pupitrul oratorului, avînd într-o parte un ecran alb, vedeam plouînd cu scrisori trimise de redacţiile marilor ziare, cerîndu-mi articole al căror onorar urma să mi-l fixez singur, vedeam directori de muzee cu sume fabuloase, luptînd pentru descoperirea mea, şi vedeam posesori a milioane de dolari stînd modeşti în faţa uşii mele, oferindu-mi cecuri în alb, pentru ca ziarele newyorkeze să pomenească pe primele pagini numele colecţiilor lor particulare.

Şi iarăşi mă lăsau cu desăvîrşire indiferent toate aceste perspective materiale, luîndu-şi zborul din mintea mea la fel de repede precum veniseră, şi

fără urme aproape. Încă şi acum îmi mai amintesc exact că tot ceea ce am întreprins, fără ca să am o idee precisă asupra motivului, s-a desfăşurat atît de maşinal, de parcă altminteri nici nu era cu putinţă. Totuşi ştiam că nu acţionam datorită nici unei sugestii, de nici o natură.

Cu grijă, am pornit la treabă. Cum grota nu era destul de mare ca să pot aşeza lada jos, lîngă corp, am sărit înăuntru, pentru a-l aduce pe braţe pînă la deschiderea pe care o făcusem.

Totuşi, abia am apucat cadavrul, că mîinile mi s-au lovit între ele de parcă aş fi vrut să îmbrăţişez aerul, căci printre braţele mele, trupul s-a prăbuşit şi, din el, n-a rămas decît o grămăjoară mică, mititică de pulbere, pe care, dacă aş fi adunat-o, ar fi putut să încapă într-un pumn.

Nu trecuseră mai mult de douăzeci de minute de cînd pipăisem trupul indianului şi avusesem senzaţia că era tare, părînd ca de lemn. Totul, chiar şi preţioasele ţesături, părul negru al capului şi al bărbii, unghiile se prefăcuseră atît de surprinzător în cenuşă zburătoare, de parcă un foc puternic, cu concentraţia şi repeziciunea unui fulger, ar fi trecut printr-o şură cu paie.

Cătam ţintă la minuscula grămăjoară de cenuşă, care, încă sub privirea mea, devenea atît de asemănătoare pămîntului, încît foarte curînd,

mi-ar fi fost imposibil să spun cu certitudine care e cenuşă şi care nisip prelins pe jos în timpul săpatului.

N-avea rost să mai stau aici, în bătaia soarelui de prînz. Aveam halucinaţii ; începeam să mă trezesc şi mă forţam să găsesc un mijloc limpede şi clar ca să mă eliberez de aceste iluzii care mă hăituiau de colo-colo. Simţeam cu precizie că încep să mă îmbolnăvesc. Jungla mă înconjura înspăimîntător de ameninţătoare şi tot atît de ameninţător apăsa deasupra mea soarele, scormonind, rozînd, înfulecînd, asemenea unui duşman neiertător, din creierul meu. Mi se părea că oamenii părăsiseră de sute de ani pămîntul, că pe mine uitaseră să mă cheme şi să mă ia cu ei, şi asta din pricină că eram prea departe, în junglă, din pricină că mă crezuseră mort.

Dar...

O soare, lună şi voi, stele, eliberaţi-mă de chinuri ! De dragul tuturor viilor şi morţilor, care este adevărul ? Acolo, la picioarele mele, licăresc şi strălucesc vesel, în bătaia soarelui, ispititoare şi totodată dătătoare de linişte, podoabele indianului. Ele nu s-au prefăcut în cenuşă şi, dacă sînt aici — şi sînt cu adevărat aici, pentru că mîinile mele

le simt — atunci, fără îndoială, că a fost și indianul aici, iar eu sînt pe deplin sănătos și știu ce fac. Pornesc în grabă acasă. Cu bucuria vieții redăruite în inimă, privesc și studiez micile obiecte de artă. Acest studiu mă umple de evlavie și venerație pentru artiștii care au fost în stare să creeze asemenea minunății, fără a-și lăsa măcar numele posterității.

În cele din urmă, înfășur obiectele în hîrtie, fac un pachețel, pe care-l leg cu grijă, îl pun într-o cutie goală de tablă și-l așez sus, pe polița pentru cărți.

Încă înainte de asfințitul soarelui, mă mai duc o dată la grotă și o umplu cu pietre și pămînt. Fac asta ca nu cumva să cadă înăuntru cai sau asini, lăsați liberi, și să-și rupă picioarele, rămînînd acolo neputincioși.

Toată seara mi-o petrec reîmprospătîndu-mi evenimentele din ultimele zile și mai ales pe cele de astăzi, căutînd să le pun în ordine, dar nereușind decît să le încîlcesc. Deoarece, neavînd cu cine sta de vorbă și astfel să transmit altcuiva o parte din emoția mea, sînt silit să-mi prezint mie însumi obiecții, supoziții, explicații, pentru a susține o discuție.

Miezul nopții trecuse de mult, cînd m-am dus la culcare, surescitat ca un copil în noaptea de Cră-

ciun. Vlăguit, istovit în urma muncii dure depuse în timpul zilei și a emoțiilor încercate în ultimele douăzeci de ore, am adormit numaidecît.

Vise

Somnul meu a fost orice altceva, numai odihnă tihnită și liniștitoare nu. Treceam dintr-un vis greu și năucitor, într-altul. Nici unul dintre ele nu era plăcut, nici măcar indiferent sau obișnuit. Dar fiecare avea punctul său culminant, la care, cînd ajungeam, mă trezeam sărind în sus, pentru a readormi numaidecît, cu nici un alt scop, decît acela de a duce la capăt un nou vis. Firește că fiecare dintre aceste vise era strîns legat de faptele care mă preocupaseră atît de mult în ultimele zile.

Mă vedeam rătăcind prin piețele animate ale vechilor orașe indiene, dar îmi era imposibil să găsesc ceea ce îmi era atît de necesar. Iar cînd aveam impresia că am găsit acel lucru, constatam că uitasem ce-mi trebuia. Și-apoi începeam să-mi frămînt creierii, pentru a-mi reamiti ce căutam. Pe urmă, trecînd prin fața unei tarabe, cumpăram ceva. Cînd aveam însă obiectul în mînă, îmi dădeam seama că voiam să cumpăr cu totul altceva. Vîram în buzunar obiectul pe care brusc nu-l recunoșteam, dar constatam că, de fapt, nici nu aveam

buzunare la haine. Apoi, trebuia să plătesc, dar, oricît aş fi căutat, nu puteam să găsesc boabele de cacao reprezentînd banii cu care ar fi trebuit să plătesc. Pentru că, orice luam în mînă, erau sau piper, sau furnici, sau unghii de la degete. După aceea, agenţii de poliţie ai pieţei, pe jumătate goi, mă izgoneau şi mă urmăreau ca şarlatan. Alergam în pădure; dar aici plantele agăţătoare şi cactuşii căutau să mă reţină, aşezîndu-se în calea mea şi smulgîndu-mi, cu ţepii lor, fîşii de piele. Şi oriunde călcam dădeam peste şerpi, păianjeni uriaşi şi scorpioni gigantici, şopîrle mari, ale căror guri căscate erau cît jumătate din lungimea animalului; iar pe urmele mele veneau agenţii de poliţie goi, urlînd ca lupii, scoţînd răcnete şi mînînd tigrii poliţişti ca să mă prindă. În sfîrşit am ajuns în faţa unei stînci înalte, pe care am suit-o, iar în clipa în care o haită de lei de munte şi nişte vulturi au vrut să mă înhaţe, m-am prăbuşit într-o prăpastie adîncă. Căderea însă dura ceasuri întregi şi, în vremea asta, am putut să văd cum aceiaşi poliţişti, îmbrăcaţi în pene de papagal, chemau cu fluierul animalele care le serviseră drept cîini poliţişti, apoi mărşăluiau cu muzica militară spre piaţă, îl arestau pe negustorul căruia îi datoram trei boabe de cacao şi jumătate, pentru a-l vinde la taraba vecină, ca sclav. Între timp, am ajuns în fundul prăpastiei. Căzătura a fost atît de puternică,

încît am sărit în sus şi m-am trezit, constatînd că fundul prăpastiei e luminat ca ziua. Era însă luna care bătea în camera mea. Şi liniştindu-mă, am adormit numaidecît.

Acum luptam de partea cuceritorilor spanioli şi aztecii m-au făcut prizonier. Am fost dus la un templu pentru a fi sacrificat. Preoţii m-au întins pe jertfelnicul de piatră, ţinîndu-mă strîns. Marele preot s-a apropiat pentru a-mi smulge inima şi a o zvîrli la picioarele aurite ale unui zeu, cu chip înfiorător. Vedeam cum zeul rînjea la mine şi cum clipea din ochi, cu toate că era făcut din piatră. Apoi marele preot şi-a sumes mînecile, m-a apucat brutal cu stînga de bărbie, aruncîndu-mi capul pe spate, iar cu dreapta mi-a împlîntat cuţitul de obsidian [1] în piept, moment în care m-am trezit.

Am readormit însă numaidecît, pentru a lupta de data asta de partea tabascanilor [2]. Făcut prizonier de spanioli, o curte marţială m-a condamnat la pierderea braţelor prin amputarea cu un briceag tocit. Braţele îmi erau cu desăvîrşire insensibile ; m-am trezit şi mîinile, care atîrnau de o parte şi de alta a patului, erau amorţite.

În sfîrşit, aveam un atelier de artizanat la Tenochtitlan şi am primit ordinul de a executa, din

[1] Sticlă vulcanică.
[2] Indieni din regiunea Tabasco, în sud-estul Mexicului.

cele mai frumoase pene de păsări tropicale, mantia de încoronare a noului monarh. Dar penele îmi zburau din mîini și eu trebuia să alerg după fiecare, deși pînă la ceremonie nu mai era decît un sfert de ceas. Toți prinții și trimișii altor regi se și aflau adunați ; poporul fremăta între palatul unde trebuia să se desfășoare încoronarea și străzile ce duceau la templu. Cete de demnitari și slujitori veneau în goană după mantie ; dar dacă izbuteam să prind o pană de țesătură și mă străduiam s-o fixez pe a doua, zbura iar prima. Auzeam trîmbițele răsunînd, tobele mari și uriașele talgere de bronz ale templului bubuind, preoții scandînd strident rugăciuni, în timp ce, în jurul casei mele, mii de demnitari și de slujitori furioși strigau cît îi ținea gura : „Mantia de încoronare ! Mantia de pene ! O să trebuiască să murim cu toții ! O să fim condamnați la moarte ! Zburăm la moarte !“ În graba de a termina totuși mantia, aceasta îmi scăpă din mîini și toate penele prinse pe țesătură, cu efortul a săptămîni de lucru, zburară pe fereastră, ciripind. M-am trezit și am auzit de afară țîrîitul milioanelor de greieri și cosași din junglă.

Am adormit din nou cu cugetul liniștit și sigur că mă aflu în patul meu și că încoronarea împăratului de la Anahuac îmi e cu totul indiferentă, mai indiferentă chiar ca mantia lui de pene. Deo-

dată uşa odăii mele s-a deschis. M-am mirat cum de s-a putut întîmpla, deoarece ştiam precis că, înainte de a mă culca, împinsesem bîrna grea în opritoarele ei, de-a curmezişul uşii, aşa cum făceam de obicei. Dar uşa se deschise cu toate acestea şi intră indianul meu, exact acela pe care în ziua precedentă îl văzusem prefăcîndu-se în pulbere. Camera era învăluită într-o lumină stranie, palidă, care plutea şi a cărei provenienţă nu mi-o puteam explica. Nu era nici soare şi nici lună, era mai mult o ceaţă albă, luminată dinlăuntrul ei, dar care nu era destul de deasă pentru a ascunde ceva sau nici măcar pentru a-l voala.

Indianul veni aproape de patul meu. Se opri şi mă privi îndelung. Deschisesem larg ochii, dar nu mă puteam mişca. Mai bine zis, nu-mi venea de nicăieri voinţa de a mă mişca şi simţeam că nu o voi putea face, dacă nu voi găsi undeva voinţa, care îmi pierise. Nu simţeam totuşi nici un fel de teamă, aveam, dimpotrivă, senzaţia binefăcătoare a unui fel de dragoste frăţească sau de prietenie. O senzaţie stranie, de pace, de mulţumire, de desăvîrşire şi de mare fericire, greu de descris. Am avut impresia că, dacă ar fi să încerc, în ultimele clipe ale vieţii, aceeaşi senzaţie, atunci aş privi moartea drept cea mai minunată întîmplare a existenţei mele. În momentul acela oaspetele meu ridică cu gesturi domoale vălul care mă ferea de

țînțari și azvîrli capătul dinspre el deasupra, peste sfoara cu care se lega apărătoarea. Mă salută în felul lui solemn. Mă privi iar cîtva timp, cu seriozitate și, în cele din urmă, începu să vorbească.

O făcu foarte încet, dînd fiecărui cuvînt greutatea ideii pe care trebuia s-o exprime:

— Vă întreb, prietene, ce ați simți, dacă, nefiind în stare să vă apărați cîtuși de puțin, ați fi jefuit de micile daruri care v-au fost făcute pentru a vă însoți în lunga cale prin lumea umbrelor? Cine mi-a făcut acele mici daruri? Ele mi-au fost date de aceia pe care i-am iubit și care m-au iubit, vărsînd lacrimi amare, atunci cînd i-am părăsit. Nimic alta decît aceste mărunte obiecte îmi luminează calea prin noapte. Oamenii se nasc numai pentru iubire și numai datorită iubirii trăiesc.Orice am realiza ca demnități, onoruri, merite, glorie și bogății, în comparație cu iubirea, este fără valoare. În fața marii porți, prin care toți trebuie să trecem, cele mai fierbinți rugăciuni, pe care le adresăm cerului, nu prețuiesc mai mult decît o monedă amărîtă de aramă, oferită ca mită. În fața eternității, nu contează decît iubirea, iubirea pe care am dat-o, iubirea pe care am primit-o, și sîntem răsplătiți numai pe măsura iubirii noastre. De aceea, prietene, restituiți-mi ceea ce mi-ați luat, astfel ca, în fața marii porți, la capătul peregrinării mele, cînd voi fi întrebat: „Unde sînt mărturiile

tale ?", să pot spune: „Privește, Creatorule, în mîinile mele sînt mărturiile. Sînt mici și nearătoase, dar faptul că mi s-a îngăduit să le port pe drumul meu este dovada că și eu am fost iubit odată și că nu sînt chiar lipsit de valoare !"

Vocea indianului se stinse.

Nu elocința sa furtunoasă a fost cea care mi-a determinat atitudinea, ci mai curînd tăcerea lui, umplînd, cu o forță de neclintit, încăperea, poruncind mut obiectelor, vorbelor, faptelor. M-am sculat, mi-am tras ceva pe mine, am încălțat cizmele și m-am dus în grabă la polița pentru cărți. Am desfăcut pachețelul, i-am agățat indianului lanțul de aur în jurul gîtului, i-am vîrît inelul în deget și apoi am îngenuncheat, pentru a-i pune cercurile în jurul gleznelor. Cînd m-am ridicat, părăsise încăperea. Ușa era încuiată și bîrna la locul ei. M-am reîntors în pat și m-am cufundat numaidecît într-un somn adînc, sănătos și atît de lipsit de vise, cum nu mai avusesem de săptămîni. A fost asemenea primului somn dătător de puteri și binefăcător, după o lungă boală.

Trezirea

În dimineața următoare, m-am trezit tîrziu, strașnic de odihnit și simțindu-mă atît de bine, cum de mult nu mi se mai întîmplase.

Şezînd pe marginea patului şi îmbrăcîndu-mă fără grabă, mi-am amintit de ultimul vis şi trebuie să recunosc că nu-mi vine în minte un altul care să se fi desfăşurat atît de clar şi de logic ca acesta. Am întins mîinile după cizme şi am rămas foarte surprins că nu erau pe scaun, umplute cu hîrtii, ca de obicei. Experienţa m-a învăţat şi mi-am făcut obiceiul ca, în junglă sau în pădure, să-mi aşez cizmele, seara, după ce le dezbrăcam, într-un loc înalt şi umplute cu hîrtie, ca să n-am surpriza să găsesc înăuntru scorpioni, în caz că dimineaţa ar trebui să mă încalţ în pripă.

Dar cizmele nu erau pe scaun, ci sub pat şi abia cînd am văzut asta, mi-am amintit că le lăsasem să cadă acolo, cînd m-am întors în culcuşul meu, după plecarea indianului, pentru că fusesem prea obosit să mai pun hîrtii în ele şi să le aşez pe scaun, ci m-am trîntit în pat, aproape dormind.

În sfîrşit, m-am repezit la poliţa de cărţi. Cutiuţa de tablă nu mai era acolo. Privind în jur, am văzut-o pe masă. Goală. Hîrtia în care învelisem podoabele era ruptă în bucăţele pe podea. Nu puteam descoperi nici urmă de lucruri şi nici felul cum dispăruseră. Uşa era în continuare închisă cu grijă, cu bîrna, pe dinăuntru, aşa cum o pusesem în seara precedentă şi în toate serile.

M-am repezit la colină. Înfrigurat, am deschis iar grota pe care o umplusem, dar socoteam că

nu mai am nici o şansă să găsesc, printre pietrele, pămîntul şi tufişul cu care o astupasem, vreo urmă a comorii.

Unde, oare, de dragul tuturor viselor nebuneşti, tîrîsem, ameţit de somn, aceste obiecte ?

În zadar mi-am chinuit creierul şi mi-am frămîntat memoria. Nu mi-a venit nici o idee care să merite a fi luată în considerare. Poate că porcii ? Era într-adevăr caraghios să mă gîndesc la aşa ceva, dar puteam încerca, fără să pomenesc însă nimănui despre această superstiţie.

Totuşi n-am mai văzut niciodată porcii.

Doctorul se reîntoarce

După zece zile s-a întors doctorul.

Prima mea întrebare a fost :

— Spuneţi-mi, doctore, aţi văzut în preajma casei, sau prin apropiere, trei *hogs* (porci) ? Doi negri şi unul gălbui, din soiul indian, cu părul des ?

— *Hogs ?* m-a întrebat doctorul privindu-mă pătrunzător. *Hogs ?* a repetat el după o scurtă pauză, şi am avut impresia că glasul şi privirea lui insistentă dobîndiseră o coloratură care putea foarte bine fi un examen discret al stării mele psihice. *Hogs ?* Nu ! Cu siguranţă că vrei să spui *dogs* (cîini). Confunzi doar cuvintele, pentru că,

într-adevăr, am văzut rătăcind, în repetate rînduri, prin locurile astea trei cîini ; doi negri şi unul gălbui, din soiul de aici, cu părul des, care se comportau destul de curios. Am întrebat în jur, dar nimeni nu ştia nimic despre ei. Şi, la urma urmei, ce mă priveau acei cîini indieni vagabonzi ?

Pînă la urmă, i-am povestit toată întîmplarea. Credeam că o să cadă în extaz.

— Un indian mort, spui dumneata ? Unul care te-a vizitat în două nopţi ?

El reducea lunga mea relatare, entuziastă şi amănunţită, la nişte cuvinte atît de seci, comprima exclamaţiile mele însufleţite în nişte întrebări atît de mărunte şi uscate, încît mi-a părut rău că i-am vorbit despre păţania mea acestui cinic sceptic.

Ochii lui îmi sfredeliră faţa de parcă ar fi fost o sondă cu care se umblă într-o rană, apoi spuse :

— Podoabe ? Lucrătură antică aztecă ? Le-ai avut în mînă ? Au dispărut ? Nu ştii unde şi cum ?

Ironia lui m-a indignat şi i-am răspuns mult mai tare şi mai repede decît era necesar :

— Dacă nu credeţi, pot să vă arăt colina cu treptele de piatră, precum şi grota pe care am dezgropat-o.

Cu ochii încă aţintiţi asupra mea, de parcă ar fi ascultat un buletin medical, îşi încreţi fruntea, îşi

scoase apoi în cea mai deplină linişte pipa din buzunar, rînji cu neruşinare şi îmi spuse sec :

— Şi eu pot să-ţi arăt o grotă pe care am săpat-o în junglă, acum douăzeci şi opt de ani. Astăzi, însă, nu mi se mai întîmplă. Îi las pe indienii morţi şi pe regii lor să doarmă liniştiţi în morminte.

Apoi trase două fumuri din pipa lui scurtă. Sufla fumul inspirîndu-l întîi adînc în piept cu gura ţuguiată — cu o expresie de filozofare, de meditaţie.

După ce fumul s-a risipit, şi-a examinat pipa pe toate părţile şi, în timp ce trăgea din nou din ea, şi-a pironit ochii pe faţa mea, privindu-mă necontenit.

Şi-a plecat apoi capul puţin într-o parte, m-a măsurat de jos în sus, a rînjit, a eliminat iar prelung fumul din plămîni cu un şuierat şi, cu pleoapele pe jumătate lăsate, mi-a spus :

— Da, şi iată ce te-aş sfătui ! ia-ţi o indiană frumuşică, nu prea jegoasă, în coliba dumitale de paie ! Ca bucătăreasă. În felul acesta n-or să-ţi mai apară indieni morţi. Nu-ţi cer onorar pentru sfatul acesta. Ţi-l dau pe gratis. L-am cîştigat printr-o lungă experienţă şi, din punct de vedere medical, e cel mai bun pe care ţi-l pot da. Ei, şi-acum ce voiam să spun, Gales, îţi datorez ceva pentru timpul cît ai stat în casa mea. Îmi întinse

peste masă un pachet voluminos : Ţi-am cumpărat cinci livre[1] din cel mai bun tutun pe care l-am putut găsi. Acest dar îţi va fi binevenit. Ia-l şi m-ar bucura să-ţi placă.

Un dar binevenit ? Binevenit ? Mie binevenit ? Acest cuvînt „binevenit“ îmi sfredelea în chip straniu sufletul. Nu-mi mai dădea pace. Mă împungea, pur şi simplu, în creier.

Binevenit ? Oare sînt într-adevăr binevenit aici ? Nu, nu sînt binevenit aici ! Nu, de mult nu mai sînt binevenit aici !

Ceva a fost distrus în mine, în afara mea, în jurul meu sau poate undeva departe.

Nu pot explica cu exactitate ce a fost distrus şi unde. Dar ceva nu mai e aşa cum a fost. Jungla nu mai e aceeaşi junglă. Cel puţin pentru mine. Îmi era teamă acolo unde, înainte, simţeam o pace cerească.

Mă copleşea dintr-o dată un dor de altceva.

El văzuse trei cîini, trei cîini de rasă indiană, cu păr foarte des ; doi negri şi unul gălbui.

Eu, dimpotrivă, văzusem trei porci ; trei porci de rasă indiană cu păr foarte des : doi negri şi unul gălbui.

Cel mai teribil lucru care mi s-ar putea întîmpla ar fi ca, într-o zi, să văd exact acei trei cîini pe

[1] O livră are aproximativ 0,5 kg.

care el susţine că i-a văzut. Dacă s-ar întîmpla acest lucru, n-aş avea puterea să-i supravieţuiesc. El, dimpotrivă, a găsit forţa necesară să supravieţuiască mai mult decît o dată unei asemenea întîlniri. De acest lucru eram sigur. El era altfel construit, altfel înzestrat, cu alte daruri naturale sau nenaturale.

— Îmi permiteţi să mai dorm în noaptea asta în casa dumneavoastră ? l-am întrebat eu.

— Bineînţeles că poţi, două nopţi, trei, chiar o săptămînă întreagă, dacă îţi face plăcere.

— Ascultaţi-mă, doctore, i-am spus eu privindu-l drept în faţă, dumneavoastră vă simţiţi bine, chiar foarte bine, cel puţin aşa se pare.

— De ce această întrebare, Gales ? Eu — eu nu-mi dau seama ce vrei să înţelegi prin asta. Adică, ce crezi ?

— Voiam să fiu sigur doar de acest lucru. Asta-i tot, doctore. *Good night*[1], o să mă vîr în culcuşul meu.

— *Good night*, Gales, răspunse el gînditor, frecîndu-şi bărbia şi urmărindu-mi cu o privire ciudată, fixă, toate gesturile pe care le făceam, în timp ce-mi potriveam pentru noapte plasa contra ţînţarilor.

[1] Noapte bună (engl.).

În dimineața următoare, pe cînd ne luam micul dejun în pridvor, i-am spus, între altele :

— Ce credeți, doctore, nu cumva aș putea să vă vînd patru livre din tutunul ăsta grozav, pe care mi l-ați adus ?

— De ce asta, Gales ? Doar ți-am adus tutunul în dar, pentru că mi-ai păzit casa. Ce ai cu tutunul acela ? E cel mai bun pe care l-am putut găsi pe piață, cea mai cunoscută marcă. Nu-ți place ? Sau care e adevăratul motiv ?

— Vedeți, doctore, treaba este așa și împrejurările sînt astea : vreau să vînd aceste patru livre de tutun, să zicem, cu douăzeci și cinci de pesos, bani peșin.

— Bineînțeles că-l cumpăr, dacă, într-adevăr, vrei să scapi de el și să-ți iei, în locul lui, tutun indigen. N-am nimic de obiectat. Realitatea e că peste cîteva săptămîni și mie îmi va lipsi un tutun bun. N-am putut aduce prea mult pentru că vama, știi bine, e ridicol de mare.

— N-am intenția să cumpăr cu banii respectivi tutun indigen, doctore. Într-adevăr, nu. Sînt mulțumit cu livra care-mi rămîne. Ceea ce îmi trebuie, cu adevărat, sînt banii pe care aș vrea să-i am.

— Pot să te întreb, dacă-mi dai voie şi nu e un secret, pentru ce îţi trebuiesc atît de urgent bani ?

— Nici un secret, doctore. Serios că nu e nici un secret. E ceva foarte simplu. Vreau să lichidez aici, să plec şi atîta tot. În noaptea trecută am chibzuit totul bine, am analizat ceea ce pledează pentru şi ce contra. Vedeţi dumneavoastră, doctore, reţeta pe care mi-aţi dat-o, aceea cu bucătăreasa frumoasă şi nu prea nespălată, şi-a pierdut efectul în ce mă priveşte. E prea tîrziu. Ar fi fost un medicament minunat pentru mine, să spunem, cu trei luni în urmă. Dar aşa cum stau lucrurile acuma, nu mai are nici un efect. O ştiu şi o simt cu toată fiinţa mea.

— Şi ce se va întîmpla cu ferma dumitale ? Cu banii pe care i-ai investit în ea şi cu toată munca grea pe care ai depus-o pentru a face ceva acolo ? Munca dumitale este mai valoroasă decît banii pe care i-ai plătit pentru acel teren aproape lipsit de valoare. Doar nu vrei să laşi totul baltă ?

— Asta intenţionez, doctore. Las totul pe gratis aceluia care, poate, va veni întîmplător să se stabilească acolo. Despre mine, s-o ia jungla înapoi. De fapt, ei îi aparţine înainte de toate. I-am furat-o şi, dacă vrea, poate să şi-o ia îndărăt. Ea aparţine junglei. Eu însă nu aparţin junglei.

Iar ei, acest dar îi este binevenit, căci i-l dau cu cele mai sincere urări de propășire. Sper că îl va păstra pentru totdeauna, pînă cînd lumea noastră își va ajunge sfîrșitul. O felicit.

— Cum dorești, Gales. Desigur, n-am să caut să te conving să rămîi aici și să încerci s-o iei iar de la început, cu mai mult noroc, poate. Ești destul de matur să știi singur ce vrei și ce nu vrei. Așadar, bine, poftim cei douăzeci și cinci de pesos ai dumitale. În cazul în care intenționezi să pleci cu trenul, poți vinde călușul chiar în stație. Oricine ți-l cumpără cu plăcere la un preț convenabil. Cred că poți să obții pe el patruzeci de pesos, dacă vei cere șaptezeci.

În clipa aceea, am observat că trăsăturile feței i se schimbaseră în chip ciudat, pe cînd vorbea. Își mișca buzele așa cum o făcea ori de cîte ori era preocupat de ceva.

Se întoarse apoi și, îndreptîndu-se spre cel mai depărtat colț al pridvorului, cătă țintă în jos, la oceanul imens al junglei. Inspirînd adînc și fără să se întoarcă spre mine, cu privirea ațintită tot spre oceanul junglei, îmi spuse :

— Aș dori, Gales, să pot merge cu dumneata. Aș dori să pot părăsi cu aceeași ușurință, fără șovăire, locurile acestea, cum o faci dumneata. Trase din nou adînc aerul în piept și continuă : Cum dumneata mai poți s-o faci as-

tăzi, înainte să fie prea tîrziu, chiar şi pentru dumneata. Dar eu nu mai pot. Eu sînt legat fedeleş, aici, fir-ar să fie, legat fedeleş, aici. Eu sînt îngropat aici. Oase, suflet, inimă şi carne. Numai cenuşa din mine a mai rămas. Tot ceea ce am fost, tot ceea ce sînt e îngropat aici. Numai gîndirea continuă să trăiască. Cîteodată cred că însăşi gîndirea mea a adormit şi ea, pur şi simplu, numai gîndurile vechi mai stau agăţate de mine, ca să mă facă să cred că gîndesc şi că, din acest motiv, mai trăiesc. Eu trebuie să rămîn aici unde-mi odihnesc oasele şi sufletul. Nu le pot părăsi. Vezi, dumneata, Gales, simpla realitate e că zac îngropat aici, şi nu într-un singur fel. Ce — ei — ce — ei — ce voiam tocmai să spun, adică — ce-am avut de gînd — acum să...

Se uita ţintă departe, în imensitatea junglei, de parcă s-ar fi străduit să privească dincolo de lume. Şi aşa cum am crezut adesea, credeam şi acum : murise demult, înainte cu mult timp, fără s-o ştie şi pentru că nu ştia că e mort de mult, de aceea se mişca încă pe aici. Pulbere şi cenuşă, ţinute încă la un loc, în forma originară, din simplă obişnuinţă, şi din nici un alt motiv.

Brusc, se întoarse spre mine :

— Bineînţeles, Gales, îţi voi împrumuta cele două catîrce, ca să-ţi poţi căra lucrurile pînă la

stație. Animalele le vei putea lăsa la familia Staddler, până ce voi trimite un om să le ia. *Well, well.* Dacă, totuși, Dumnezeu din cer ar avea milă de mine și mi-ar acorda marea sa îndurare să pot merge cu dumneata, să fiu liber, cu inima ușoară ca dumneata, să merg încotro vreau, să mă duc acolo unde m-ar călăuzi o stea mai bună ! *Well,* Gales, pentru că nu se poate altfel, mult noroc, *good luck. God bless you. Good bye. Bye ! Bye !* [1]

Stația

Ajuns la stația de cale ferată, am aruncat cu putere zece pesos de argint pe tăblia deasupra căreia o deschizătură în peretele de scînduri voia să imite o fereastră.

— Încotro merge primul tren ? Vest sau est ?

— *Oeste,* adică vest, am vrut să spun, răspunse șeful stației.

— Un bilet de clasa doua pentru zece pesos, *por favor.*

— Ce stație, vă rog ?

— Pur și simplu un bilet de zece pesos, către undeva în vest. Numele stației îmi e cu desăvîrșire indiferent, *señor.*

[1] Bine... mult noroc. Dumnezeu să te binecuvînteze. Adio ! Adio ! (Engl.).

Şeful staţiei privi un tabel.

— Există bilete pentru nouă pesos şi nouăzeci şi cinci de centavos şi pentru zece pesos şi patruzeci de centavos. Din care vreţi ?

— Daţi-mi unul de nouă şi nouăzeci şi cinci. E oricînd bun pentru mine. Astăzi, ca şi mîine.

— Poftiţi ! Cinci centavos îndărăt... Adevărată sărbătoare !... Uite colo, bătrîna mătuşică tocmai se apropie pufăind de parcă ar avea un astm incurabil. Dar e punctuală. Un eveniment.

Trenul se opri gemînd şi şuierînd. Nu m-am obosit să citesc numele staţiei tipărit pe bilet. Aveam mai tîrziu tot timpul. În măsura în care eu şi ţinta mea intrau în considerare, oricare dintre staţii îmi era la fel de bună.

Dacă ţi-e hărăzit să descoperi o mină de aur poţi să stai tot atît de bine acasă, să-ţi demolezi locuinţa şi să scormoneşti sub duşumea. Acest loc e tot atît de aproape de norocul şi de îmbogăţirea ta, ca şi unul care se află la zece mii de mile depărtare, dacă eşti flăcăul pornit să obţină ceea ce şi-a pus în gînd.

După ce m-am instalat în tren şi locomotiva şi-a sporit viteza, a venit controlorul, mi-a luat biletul, a citit numele staţiei de pe el, l-a barat cu un creion albastru, şi în locul lui mi-a dat o bucăţică de hîrtie pe care a mîzgălit cu acelaşi creion cîteva hieroglife. Am agitat neajutorat hîrti-

uța în mînă. Văzîndu-mi încurcătura, bunul controlor mi-a luat hîrtia și mi-a înfipt-o în panglica pălăriei, întrebîndu-mă :

— Aceasta e pălăria dumneavoastră, nu e așa *mister ?*

Am dat ușor din cap afirmativ, iar el mi-a spus cu politețe :

— Am să vă anunț din timp, ca să coborîți. Nu vă faceți griji din pricina asta. Poate, între timp, trageți chiar un pui de somn și nu vă preocupați de nimic, de absolut nimic. Veghez eu asupra dumneavoastră.

Îmi zîmbi și clătină ușor din cap cu un aer patern, de parcă ar fi avut în față un copilaș care merge pentru prima oară cu trenul și e cu desăvîrșire singur. Apoi omul își văzu de drum, controlîndu-i și pe ceilalți călători.

Vagonul era sărăcăcios luminat și, fie că voiai, fie nu, pînă la urmă tot adormeai, pentru că nu aveai nimic mai bun de făcut.

După ce am dormit — mi se părea că au trecut vreo șaizeci de ore, sau mai mult — m-a scuturat cineva de umeri și am auzit o voce spunînd :

— La stația următoare coborîți. Mai aveți cinci minute. Dezmeticiți-vă de somn și pregătiți-vă ! În mod obișnuit, nu oprim aici. Dar dacă avem un călător care vrea să coboare, atunci mecanicul

reduce din viteză și pasagerul trebuie să încerce să sară, înainte ca locomotiva să ia din nou viteză. De cînd îmi amintesc, *well*, adică vreau să spun că, de cînd călătoresc pe această rută, n-am avut niciodată un călător care să vrea să coboare la această stație și nici pe cineva care să urce. Așa că e bine să vă grăbiți, *señor*, și să fiți foarte atent, ca să nu nimeriți sub roți. Vă voi arunca bagajele pe fereastră. Le puteți aduna după ce veți ajunge teafăr jos.

M-am recules, încă destul de somnoros și m-am pregătit să sar.

— Aș zice, o minunată noapte tropicală, spuse controlorul privind pe fereastră și așezîndu-mi bagajele în imediata ei apropiere. Toate stelele sclipesc ca niște diamante clare. *Well* — *bueno* — ați ajuns. *Buenas noches!* Noapte bună. *Buena suerte!* Mult noroc!

Trenul mergea tot mai încet, într-adevăr. Am observat că lucrurile mele fuseseră aruncate pe fereastră. Stam în fața ușii deschise de la capătul vagonului și, cînd mi se păru că trenul merge destul de încet încît să cutez a sări, am făcut-o. Am sărit în noaptea adîncă. Înainte de a-mi da seama bine de tot ce se întîmplase, a trecut în goană prin fața mea și ultimul vagon, apoi, după cîteva secunde, n-am mai văzut decît luminița roșie de la capătul trenului licărind departe. M-am

uitat în toate părţile. Nu se vedea nimic, nici o baracă de gară, nici o colibă indiană, ba nici măcar un adăpost cît de modest unde, la nevoie, să te poţi odihni cîteva ceasuri. Nu era nimic aici, absolut nimic.

Nimic, cu excepţia unui par de care era prinsă o scîndură, dar şi din ea lipsea mai bine de jumătate. M-am apropiat cît am putut de mult, am aprins un chibrit şi am privit la cele cîteva pete de pe bucata de scîndură care mai atîrna acolo.

Aceste cîteva pete risipite erau desigur ultimele rămăşiţe ale unui nume, numele staţiei, zugrăvit cîndva pe scîndură.

Nici o altă lumină, în afara celei stelare, nu putea fi zărită nici în apropiere, nici în depărtare.

Mi-am adunat bagajele la un loc şi m-am aşezat pe acela care mi s-a părut cel mai solid.

La mai puţin de treizeci de metri de calea ferată, de o parte şi de alta a ei, se afla pădurea. Jungla deasă, uscată, tristă şi, cum mi se părea, de un verde-cenuşiu, ba în clipa asta chiar neagră, în întunecimea moale, catifelată a nopţii, făcîndu-mi impresia că se apropie de mine, încet, desigur, dar fără scăpare. Venea spre mine întunecoasă, cu neputinţă de oprit, ameninţătoare, căutînd să mă înconjure cu capcanele ei, să-mi umple inima de spaimă, dîndu-mi seama că, dacă mă va avea

în puterea ei, mă va sorbi încet, îmi va sorbi toată ființa, inima, sufletul, fără a lăsa în urmă nici măcar cîteva oase albe, care să spună oamenilor că aici, odată, în noaptea aceasta, o ființă umană a venit pe acest drum, pentru a evada din junglă.

Numai trenurile vor goni prin fața acestor locuri, trenuri în care vor ședea oameni înspăimîntați la gîndul că odată s-ar putea întîmpla să se oprească aici din cauza vreunei defecțiuni la locomotivă și să fie nevoiți să zăbovească cîteva minute în această înfiorătoare singurătate, înconjurați din toate părțile de jungla amenințătoare.

Aerul înmiresmat al nopții tropicale era plin de țîrîituri, de șuierături, de zumzete, de murmure, de gemete, de freamăte, de șoapte, de cîntece, întretăiate cîteodată de un strigăt scurt sau întrerupte de un țipăt înfiorător, care spinteca scurt și nemilos întunecimea întregii lumi.

Jungla își cînta eternul cîntec, își șoptea poveștile veșnic schimbătoare, și fiecare începea cu fraza cu care tocmai se terminase cea dinainte.

CONVERTIREA UNOR INDIENI

O CĂPETENIE INDIANĂ, pe nume Pluma Negra, veni într-o zi la călugărul spaniol Balverde, care activa ca misionar în Mexic și propovăduia indienilor adevărata învățătură a mîntuirii.

Asta se întîmpla în vremurile cînd, din timp în timp, cîte unul dintre misionarii catolici, care se aflau în Mexic, nu era pornit doar să sporească puterea politică și pămîntească a bisericii, ci se străduia să convertească oamenii cu intenția sinceră și cinstită de a-i izbăvi de păcate și de a-i ajuta frățește să pătrundă în paradis. Mulți dintre acești călugări au lucrat pe atunci printre indieni cu atîta abnegație și devotament, cum rar au făcut-o altundeva misionari. Ei n-au dus indienilor numai învățătura mîntuirii, ci mult mai multe lucruri care le erau folositoare aici, pe pămînt, creîndu-le

o oarecare independență economică. I-au învățat sute de îndeletniciri folositoare și meșteșuguri, i-au deprins să crească viermi de mătase, să brodeze, să smălțuiască ceramica, pentru a da numai cîteva exemple.

De aceea, era cît se poate de firesc, ca indienii să se ducă uneori din proprie inițiativă la călugări, pentru a le cere să le povestească despre noua religie. Asta era cauza care determinase căpetenia indiană și pe cei doi însoțitori ai săi să-l caute pe **călugărul Balverde.**

Căpetenia îi spuse călugărului :

— Cu zeii noștri, mai ales cu cei mari, sîntem foarte mulțumiți. Ne îngrijorează însă mult ajutoarele lor. Cînd ne trebuiesc ploi, zeul ploilor nu ne dă nici o picătură, iar cînd ne trebuie uscăciune, putem face orice, că zeul vînturilor uscate nu-i acasă pentru noi. Așa se întîmplă cu unii dintre zeii noștri mici. Bătrînii tribului s-au sfătuit dar, și au hotărît ca să vin la tine, propovăduitorul religiei celei noi, și să văd dacă tu poți să ne dai niște zei mai buni. Dacă vom afla că zeii tăi sînt mai buni decît ai noștri, atunci sîntem gata să primim zeii tăi și să-i uităm pe ai noștri. Vorbește-ne, mie și sfetnicilor mei, despre religia ta ! Noi vom asculta tot ce ne vei spune despre zeii tăi și vom povesti acasă tribului nostru, urmînd

ca, la timpul potrivit, să-ţi împărtăşim hotărîrea noastră.

Pater Balverde, fără să facă paradă inutilă, le explică în cuvinte simple şi clare, fără înflorituri — aşa cum se povesteşte copiilor istoria — principiile de bază ale Evangheliei. Lăsă deoparte pentru moment tot ce putea să pară încurcat. Şi, procedînd astfel, s-a dovedit a fi un iscusit mînuitor al sufletului omului simplu, cum era auditoriul său. De altfel nici nu putea proceda altfel, pentru că era nevoit să vorbească în limba acelor indieni, iar cunoştinţele sale în acea limbă erau foarte limitate.

Căpetenia a ascultat ceasuri întregi expunerea călugărului, fără a-l întrerupe măcar o singură dată.

Cînd călugărul şi-a încheiat cele ce avea de spus, căpetenia a rostit :

— Bunule prieten, am înţeles ce ne-ai povestit, mie şi sfetnicilor mei. Ţi-aş putea da un răspuns chiar acum. Dar tu ai vorbit atît de cinstit, că m-ar durea inima să-ţi răspund pe loc, pentru că s-ar putea să fiu pripit şi să-ţi pricinuiesc prin aceasta, atît ţie, cît şi zeilor tăi, amărăciune. Şi nu vreau acest lucru. Voi dormi deci noaptea asta aici, în sat, şi am să chibzuiesc în somn asupra celor spuse de tine. Mîine dimineaţă am să vin şi am să-ţi dau de ştire ce gîndesc şi ce

hotărîre am luat. Atunci nu va fi un răspuns pripit, ci bine gîndit și vor fi spusele mele adevărate. Și atunci nu te vor putea întrista nici pe tine și nici pe zeii tăi, pentru că este rodul chibzuinței mele liniștite și limpezi. Și dacă vorbești cugetat și cinstit, atunci nu se poate supăra nici un zeu, pentru că zeul însuși este acela care-ți pune acest adevăr în inimă. Ești mulțumit cu acestea, prietene ?

— De bună seamă, frate, sînt foarte mulțumit, spuse părintele. Dumnezeu și Sfînta Fecioară îți vor călăuzi gîndurile și te vor îndrepta pe tine și pe ai tăi spre singura mîntuire. Du-te cu Dumnezeu !

În dimineața următoare, după ce călugărul slujise liturghia în capela satului și se pregătea să mănînce ceva, a venit căpetenia cu sfetnicii săi, pentru a-i aduce răspunsul.

Balverde voi să stea imediat de vorbă cu căpetenia indiană. Acesta însă îi spuse :

— Văd că ești gata să mănînci. E mai bine pentru tine să-ți vezi liniștit de treabă, pentru că ești cu siguranță flămînd. Acest lucru te-ar îndemna să te grăbești. Or, religia nu e un lucru care să poată fi făcut în grabă, nici a mea și nici a ta. Mănîncă și, după ce te vei fi săturat, vom sta de vorbă.

După ce a sfîrşit de mîncat, călugărul a venit afară ; căpetenia cu cei doi sfetnici ai săi s-au aşezat sub un pom, aflat în imediata apropiere a capelei.

Călugărul n-a întrebat nimic şi n-a zorit lucrurile. El a aşteptat liniştit pînă cînd căpetenia a început să vorbească.

Indianul a spus :

— Am chibzuit bine în inima mea asupra tuturor cuvintelor tale... Zeul tău s-a lăsat biciuit. E adevărat ?

— Da, pentru a lua asupra sa toate păcatele omenirii, spuse călugărul.

— A lăsat să fie scuipat, suduit, murdărit cu noroi ; a lăsat să fie batjocorit ca un rege nebun şi a îngăduit să i se pună pe cap o cunună de spini, tot în bătaie de joc. Aşa e ?

— Da, pentru a lua asupra sa toate păcatele oamenilor, spuse călugărul.

— A lăsat să fie ţintuit de o bîrnă şi a murit acolo, umilit ca un cîine bolnav. E adevărat ?

— Da, pentru a izbăvi toată lumea de păcatele ei, spuse călugărul.

La toate acestea, căpetenia rosti liniştită :

— Iată ce mi-a spus zeul în inimă, la vreme de noapte : cineva care prin propria-i fiinţă nu poate trezi atîta respect oamenilor, încît ei să nu aibă curajul să-l scuipe, să-l suduiască, să-şi bată

joc de el și să arunce cu noroi în el, acela nu poate fi un zeu pentru un indian. Un ins care nu se poate apăra și nu vrea să se apere, nu are sîngele roșu și nu are nici curaj. Un asemenea ins nu poate fi un zeu pentru un indian. O ființă care nu se poate elibera de pe un stîlp și nu vrea să se elibereze de pe stîlpul pe care a fost țintuită, nu poate mîntui oameni și de aceea nu poate fi un zeu pentru un indian. Un om care, țintuit de un stîlp, se vaită și plînge ca o femeie bătrînă, nu poate fi un zeu pentru un indian !

Căpetenia vru să continue, dar călugărul nu putu dovedi aceeași adîncă stăpînire de sine pe care o arătase indianul cu o zi înainte, pe cînd îi vorbea misionarul.

El interveni în momentul în care indianul voia să reînceapă :

— Toate astea zeul meu le-a făcut spre a-i mîntui pe oameni ; el voia să sufere, spre a suferi pentru toți oamenii.

La acestea, căpetenia spuse :

— Ai zis că este un zeu atotputernic, zeul tău, și un zeu al iubirii nemărginite. E adevărat ?

— Da, e adevărat.

— Dacă este într-adevăr atotputernic, zeul tău, atunci de ce nu le ia oamenilor toate păcatele, toate nelegiuirile, fără să se lase batjocorit, fără să sufere, fără să moară văicărindu-se ? Și dacă

este într-adevăr un zeu al iubirii nemărginite, de ce îi lasă pe oameni să sufere în păcatele lor şi de ce îi lasă, la urma urmelor, să păcătuiască ? Numai pentru a putea prezenta acest mare spectacol care se desfăşoară atît de jalnic ? Un scamator nu poate fi un zeu pentru un indian.

— Dar, îl întrerupse din nou călugărul, toate acestea au fost săvîrşite de către el, pentru ca oamenii să dobîndească, prin propriile lor merite şi prin credinţă, viaţa veşnică.

Indianul continuă liniştit :

— Dar la ce bun tot acest ocol, prietene ? De ce să trebuiască să cîştigi ceea ce un zeu al dragostei nemărginite ţi-ar putea da fără plată, aşa cum mama mea îmi dăruie totul, din dragoste, fără să mă întrebe dacă merit, dacă cred în ea sau mă rog ei. Ea mi-ar da totul din dragoste, fără a socoti şi fără a se tocmi, chiar atunci cînd — feri-m-ar zeul meu s-o fac — aş huli-o, cînd aş rîde de ea, sau chiar aş bate-o. Mama mea e mai mare decît zeul tău ; ea are mai multă dragoste nemărginită, mai multă iertare nemărginită şi mai puţine pretenţii la credinţă şi la implorare decît zeul tău.

Călugărul, ferindu-se să răspundă, călăuzi discuţia spre alte învăţături, despre care ştia din experienţă că lăsaseră o impresie adîncă asupra indienilor cu care avusese de-a face pînă atunci.

De aceea zise :

— Dar zeul meu n-a murit, cum crezi și cum, pesemne, ți-a scăpat ieri din neatenție. Zeul meu a înviat după trei zile din morți și s-a înălțat la cer, într-o nesfîrșită măreție.

— De cîte ori ? întrebă indianul scurt și sec.

— Firește că o singură dată, răspunse misionarul oarecum surprins.

— Și s-a mai întors de atunci, mă refer la zeul tău, din nou pe pămînt ?

Noua întrebare a indianului a sunat tot atît de scurt și de sec.

— Nu, răspunse călugărul, nu s-a mai întors de atunci, dar a făgăduit că va veni pentru a judeca și a...

— ...osîndi, adăugă căpetenia de astă dată, întrerupîndu-l.

— Da, spuse călugărul oarecum scos din fire, da, pentru a-i osîndi pe toți și pe toate care nu vor crede în el și care cîrtesc împotriva cuvîntului său și nu vor să recunoască învățătura adevăratei mîntuiri, atunci cînd le este dăruită cu brațele deschise și fără a li se cere nimic.

Indianul nu se lăsă înrîurit de enervarea călugărului. Ci, după ce acesta își încheie vorbirea, el urmă foarte liniștit :

— Iată ce mi-a spus zeul, ca ultim cuvînt, pe care să-l închid în inima mea : zeul meu moare în

fiecare seară, pentru noi, copiii săi indieni, spre a ne aduce răcoarea, liniştea şi pacea. Moare în adîncă, aurită frumuseţe, fără să fie batjocorit, scuipat, stropit cu noroi. Moare frumos, ca un adevărat zeu. Dar dimineaţa se ridică din nou dintre morţi, la început încă învăluit în giulgiurile morţii, dar apoi săgeţile lui aurii sclipesc peste firmamentul albastru şi, pînă la urmă, stă acolo mare, strălucitor şi puternic, îmbiindu-ne cu căldură, lumină, frumuseţe şi rodnicie ; el dă florilor mirosul şi culoarea, păsărilor le insuflă dulcile cîntări, porumbului îi revarsă în ştiuleţi vigoarea şi sănătatea, fructelor le dăruieşte dulceaţa şi sucurile tămăduitoare, jucîndu-se cu norii care aleargă încoace şi încolo pe marea albastră a văzduhului. Şi asemenea iubitei mele mame, zeul meu este darnic, nemăsurat de darnic şi nu cere niciodată rugăciuni, nu aşteaptă rugăciuni, nu te sileşte să crezi în el şi nu osîndeşte niciodată. Şi cînd vine seara, moare în măreţia lui roşie, aurie, nebatjocorit, fără să geamă, ci cu un surîs liniştit, adînc, îmbietor, binecuvîntîndu-i, cu o ultimă clipire a ochilor săi obosiţi, pe copiii lui indieni. Dimineaţa e iar pe firmament, veşnic tînărul, veşnic strălucitorul, veşnic darnicul, veşnic renăscutul, marele şi auritul zeu al indienilor, cel care veşnic se reîntoarce. Şi mi-a spus zeul, ca un ultim cuvînt pus în inima mea : Nu-l schimba pe

zeul tău, bunul meu fiu, pentru că nu există unul mai mare decît el, care chiuie cu voioșie și cîntă prin razele lui ; nu există zeu mai nobil și mai frumos în toată lumea, decît minunatul, strălucitorul, în aur scăldatul zeu al indianului.

Și rostind acestea, căpetenia îi mulțumi călugărului Balverde pentru prietenia pe care i-o arătase. Apoi își făcu sul pătura pe care șezuse și o aruncă peste umeri, plecînd împreună cu însoțitorii, îndărăt la neamul său.

Ajuns acolo, îi chemă pe toți bărbații tribului, pentru a da seamă despre călătoria la misionar. Oamenii nu erau deprinși să rostească discursuri lungi și nici nu așteptau cuvîntări fără sfîrșit. Dar de data aceasta au fost cu adevărat uimiți de scurtimea celor spuse de căpetenia lor, după un drum atît de lung și după îndelungile convorbiri avute cu propovăduitorul noii religii, spuse care totuși n-au lăsat nici o urmă de îndoială în sufletele ascultătorilor.

Căpetenia Pluma Negra și-a rotit privirea peste adunarea bărbaților, apoi a spus liniștit :

— Voi, bărbați, nu schimbați coșul vostru, umplut cu porumb auriu și copt, pentru un coș acoperit, în care nu știți ce e. Și cu asta am încheiat.

Acest trib locuiește în jumătatea dinspre nord a munților Sierra Madre. A rămas pînă astăzi

fără învățătura adevăratei mîntuiri. Pentru catolicism, în rapidă și continuă decădere — o religie care a făgăduit să aducă pacea pe pămînt, dar n-a izbutit s-o facă nici în două milenii — a pierit orice speranță de a-i putea primi vreodată printre îngerii din paradis, care cîntă la harpă și din trîmbițe, pe indienii din acest trib și din încă alte vreo cincizeci. Ca buni creștini, vom ști, cu adîncă umilință și deplină supunere în fața voinței altora, să îndurăm și aceasta.

Aleluia !

CUPRINS

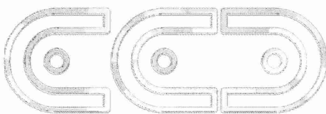

TIPARUL EXECUTAT LA

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „13 DECEMBRIE 1918"

Coli tipo: 5,5; comanda nr. 1543

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

